

PRZECIWKO (2769) *praep i av*

e oraz o jasne.

Sł stp, Cn s.v. przeciw, Linde XVI – XVII w.

I. Przyimek [w tym: *cum D* (2744) oraz *cum G* (3) (w znac. **1.B.AA.a.α.αα.** (2) oraz **7.B.α.** (1))] (2747) :

1. W funkcji przestrzennej; *contra PolAnt, Vulg, Mącz, JanStat, Cn; ad Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; adversus Vulg, Modrz, Cn; ex adverso, super PolAnt* (276) :

A. O obiektach nieruchomych (gdy brak ruchu lub ruch jest nieistotny): po drugiej, przeciwnej stronie kogoś lub czegoś na wprost niego; *e contra Vulg; contra faciem PolAnt; ex opposito JanStat* (82) :

AA. W wymiarze poziomym (lub dającym się do niego sprowadzić) (79) :

a. W obu obiektach można wyróżnić stronę frontową: przodem ku sobie nawzajem [w tym w użyciu metonimicznym typu: ktoś mieszka przeciwko komu (a. czemu = domowi) (25) : powyada yfz then zid myąfzka przeczywko poboczney stronye domu czyeluchowego *LibMal* 1551/158v.

W połączeniu z innym określeniem miejsca (4): *Mychalek krawczik [...] vkradł lyfzke kthora zaftawyl v Zida kthori myełzka przeczywko ładamkowy kufznyerzewy na Zidowłkyey vliczi LibMal* 1551/161v; *ZapKościar* 1586/63v (3).

W przeciwstawieniu: »w tele [= z tyłu] ... przeciwko« (2): *Criřtek Spyewak przedał dom [...]: Gruntem lefzający w tele Iana Smukali przeczywko Kofczolowy ZapKościar* 1586/67v (2).

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko sobie« = *każdy z dwu po innej stronie na wprost drugiego* [o tego samego typu obiektach traktowanych równorzędnie] (1): po kráiach Oppony iedney z obu ftron [przyszyto uszka]/ á ná kráiu drugiey Oppony thakież/ áby ufzka przeciwko łobie [*contra se invicem*] fie zefzły/ á thák mogły być fpięte. *Leop Ex* 36/12.

α. O ludziach (17) :

αα. O dwu osobach lub grupach ludzkich: *twarzami wzajemnie ku sobie* (też *przen o działaniach nieprzyjaznych*) (14) : *ZYd káždy ma przyfyeğác łámowtor. Then ktory będzie przyfyeğał/ ma ftać bołfymi nogámi/ tylko w kofzuli/ ná świniy fkorze novo odártey. A drugi żyd będzie ftał ná ziemi przeciwko iemu/ twierząc iego przyfyeğę. GroicPorz aav; kárác cie będę/ á poftawię cie przeciwko obliczu fwemu. Leop Ps* 49/21 (4); *Ale oblicze Páńskie przeciwko tym ktorzy broią złóćci BibRadz Ps* 33/17; *Astitit mihi contra, Był przeciwko mnie. Mącz* 418a; *Setnik/ ktory ftał przeciwko iemu [Jezusowi]/ iż ták wołáiąc fkonał/ rzekł: Prawdźiwie ten człowiek był Synem Bożym. LatHar* 714 [*idem WujNT*] (2); *WujNT Mar* 15/39 (2).

ααα. W sytuacji walki zbrojnej: o ustawieniu wrogich sobie wojsk lub dowódcy jednych i wojsk przeciwnych (3) : *Zátym gdy to on [Abbiasz] mowił: Ieroboám z tyłu záfadzał załogi. A ftoiąc przeciwko wołfku Iudłkiemu zá nie wiadomością Iudy/ obtaczał ij wołfkiem łwoim. Leop 2.Par* 13/13; *Y byłá froga bitwá dnia onego/ á Krol Izráelłki ftał profto ná woźie przeciwko Syryczykom aż do wieczorá BibRadz 2.Par* 18/34.

W połączeniu z innym określeniem miejsca (1): *Bo nie iedno tenże łam woynę zemną toczy ktory iuz przeciwko mnie w wołfctze ná plácu ftoi/ y którego dźiałá iuz tłuká mury moie/ ále y ten/ ktory rzeczy tákíe obmyślawa/ którémiby mię poimawłzy więzác mógl. OrzJan* 11.

ββ. Człowiek jest lokalizowany względem innego obiektu: twarzą ku stronie frontowej tego obiektu (3) : Y położył [Józef z Arymatei] ie [ciało Jezusa] w nowym grobie swoim [...]. A była tam Marya Magdalená/ y druga Marya siedząc przeciwko grobowi. *BibRadz Matth 27/61 [idem (2)] LatHar 702; WujNT Matth 27/61.*

aa. Obiektem lokalizującym jest brama (1) : Y pádlá wroźká [= wróżba] [...] ná Ieruzálem [...] / áby záftawił woienne tárány przeciwko bronam *Leop Ez 21/22.*

b. Tylko jeden z obiektów ma wyróżnioną stronę przednią (lub dla drugiego jest to nieistotne); obiekt lokalizowany (lokalizujący) jest zwrócony stroną przednią ku dowolnej stronie obiektu lokalizującego (lokalizowanego) (12) : *LubPs N4; Było theż przeciwko onemu máyefatowi [= tronowi] morze fkláne podobne ku krifztałowi RejAp 48v; [Lucasz ma thyśz nawyecnośzcz dzyrzecz przeczywko themv dworowy plyacz gdzye fzą dwa ogrody ZapWpolKość 1546 8/736, 1550 9/313].*

[W połączeniu z innym określeniem miejsca: Budovanye kthore yeřth na zagrodzye pana Zadorfkiego przeczywko fzyadom, a drugye kthore yeřth na zagrodzye wolffalkovei podlye dworu pana golfkiego, tho bendą povynny fźpolny lyudzye fźpolnem drzewem oprawycz *ZapWpolKość 1540 8/449v.*]

α. O ludziach (6) :

αα. Człowiek (grupa ludzi) jest zwrócony(-a) twarzą ku jakiemuś obiektowi (5) : Poyrzy przeciwko fobie/ á obacz to co widzifz. *Leop 4.Esdr 11/36; Synu człowieczy/ pořtaw oblicze twoie przeciwko Gog/ y ziemi Magog/ kxiążęćiu przednieyřfemu Mofoch y Thubál: á prorokuy o nim Leop Ez 38/2 (3); RejPos 205v.*

W połączeniu z innym określeniem miejsca (1): Przyzowćie przeciwko Bábilonu w obec wfzytkie męże kthorzy ciągną łuk/ położćie fie przeciwko niemu wkoło/ áby żaden nie vfředł *Leop Ier 50/29.*

ββ. Usytuowanie człowieka względem strony frontowej obiektu lokalizującego nie jest wyraźnie określone (1) : y pořtánowiłem řtroże z obywatelow Ierozolimfkich/ áby řtrzegáli ná przemiány káždy w rzędzie swoim/ y ieden káždy przeciwko domowi řwemu. *Leop 2.Esdr 7/3.*

aa. Wyróżnienie przedniej strony jednego z obiektów jest umotywowane sytuacyjnie (z punktu widzenia osoby działającej) [o otworach wejściowych, drzwiach, bramach itp.] (4) : y otworzywfzy okná wfwym gmáchu przeciwko Ieruzálem/ po trzykroć ná dzień klękał ná řwe koláná *Leop Dan 6/10; Owa dobry pan záwiódł go do iedney wieże/ [...] á przeciwko tey wieży/ řtámtey drugiey řtrony/ byłá forthká/ s kthorey w ciálną vliczkę było wchodzenie GórnDworz T6v; WujJud 187; BudBib Ez 41/16.*

c. Oba obiekty nie mają wyróżnionej strony przedniej (lub nie jest to istotne) [w tym: o obiektach tego samego typu (6)] (35) : tham ssą Łanki przeczywko Rolam. *ZapWar 1553 nr 2685 (2); y pořtáwił [Szymon] fiedm flupow řpicżástych/ ieden przeciwko drugiemu Leop 1.Mach 13/28 (3); Spráwili też dwie drugie obráczki złote/ ktore przypráwili do kráiów humerálnych v Efodu/ przeciwko onemu gdzie fie v dołu końce řchodźily ná hářtowániu Efodowem. BibRadz Ex 39/20 (2); Tá Infuła [Majorka] leży przeciwko zdroiowi/ z ktorego Iber rzeká w Hiszpañiey wielka idzie. BielKron 280; NA lewéy řtronie blizniát/ przypátrř fye Woźnicy Który głowę řwą trzyma przeciwko Helicy [= Wielkiemu Wozowi]. KochPhaen 6 (2); yřz vćziwy Marczyn Kukowřki kupel puřti placz leřżący Gruntem: przeczywko pářinyę [= naprzeciwko pola należącego do osoby nazwiskiem „Patyna”]*

ZapKościar 1585/62; A ták ziechawfzy fie [...] z Mężnémi Rycérzmi/ y opátrznými Miecżány [...] ná brzegu rzéki Wilfy ná dziedzinie Niefżowéy Włodzcláwkiéy dyocéziiéy leżácéy przeciwko Miáftu nálfzému Toruniu z iednéy ftrony/ á Naiáfnieyfzym Książęciem y Wielmożnym Pánem Władyfławem Królem Polfkim [...] obiáfniamy. [...] *SarnStat 1120*; [Czo fzye dothicze ogrodow ktore lyeżą przeczywko czthyrzem fzyadom thedy kozdy ma dzyerzecz ogrod przeczywko fzwemv fzyadowy *ZapWpolKości 1540 8/449v*].

Z nadrzędnym rzeczownikiem (10): Nád the [= oprócz tych (drążków)] [nadziałał] iną pięć drążkow ná ftronę Przybytku od zachodu przeciwko morzu. *Leop Ex 36/32*; Ten ieft poczet fynow Ifráelfkich/ ktorych popifał y Moizefz y Eleázár kápłan/ ná rownych polách Moábfskich/ nád Iordanem przeciwko Ierycho *Leop Num 26/63 (5)*; Cytherea, Wyfpá nie dáleko od Cypru przecywko Krecie. *Mqcz 76d*; Rhegium, Miáfto we Włofzech ná gránicách włoskich przeciwko Siciliey. *Mqcz 355a (5)*.

W połączeniu z innym określeniem miejsca (17): Dniá ffoftégo plomienijé ognihtë powftaná od flońtza záchodu przeciwko niebu rozléwaiątz fie ku flontza wíchodu/ od ktorégo wody ij morza będą goratz *OpecŻyw 193*; *HistAl H3*; Thymoteus [...] zebrał ine woýfko/ y położył fie obozem przeciwko Ráfon z onę ftronę [= z drugiej strony] rzeki. *Leop 1.Mach 5/37*; Propriae tamen latium, Kráyiná we włofzech około rzeki Tybru przeciwko morzu leżáca. *Mqcz 185b*; Mare Ionicum, Morze Greciey pográniczne/ z tey ftrony od Włóch á Siciliey leżáca/ á zás które zonę [lege: z onę = z tamtej] ftronę Greciey przeciwko Afiey leży. *Mqcz 209d*; *BudBib 1.Reg 26/3*; Heliafzu/ [...] W dole Cherith/ przeciwko Iordanu fie fchoway. *HistHel Bv*. Cf *Z nadrzędnym rzeczownikiem*.

W przeciwstawieniu: »z [kim = w tym samym miejscu, co ktoś] ... przeciwko« (1): [jesteśmy same białogłowy] mężowie nie miefzkáią fnámi fpolnym przebywánim/ ále zá rzeką przeciwko nam [adversa parte] miefzkáią *HistAl H3*.

Połączenia: »prawie [= dokładnie] przeciwko« (1): Ktorego niefżczęścia tá podobno przyczyná ieft/ że zácmienie floneczne w Ráku známieniu Niebiefskim będące/ práwie przeciwko Iednorófczewi známieniu niebiefskie^{mv} bywa *LeovPrzep B*.

»tuż przeciwko« (1): Arábia troiáka/ opoczyfta/ pufta/ y fortuna [...] Arábia opoczyfta od pułnocy y od zachodu Syriyfskiey ziemi przyległa/ á tuż przeciwko fobie ma puftą Arábią. Záfię Arábiá fortuna/ thá ieft od południá. *BielKron 263v*.

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko sobie« = każdy z dwu po innej stronie na wprost drugiego [o tego samego typu obiektach traktowanych równorzędnie] (2): Vczyniż y Lámp fiedm/ á pokładziez ie ná Lichtarzu áby oświecały przeciwko fobie [ex adverso] *Leop Ex 25/37*; á dwa zamki ná brzegách przeciwko fobie położone zową po Turecku Bogázáflar/ tho ieft zamki w ciáfnóściách morfskich. *BielKron 274*.

α. *O punktach geometrycznych (1)* : Rozumiéy fobie linią proftą w ftudniéy po iednéy ftronie od a. do b. to ieft/ od wierzchu áż do wody. Ná drugiéy ftronie záfię/ ná kráiu ftudniéy/ przeciwko a. niech będzie punkt c. *GrzepGeom P4v*.

β. *O miejscu w tekście pisanim [zawsze w połączeniu z innym określeniem miejsca] (2)* : Słowá máłą literą w texcie wyciśnione/ fá przydáne dla lepszego wyrozumienia/ ábo z Graeckiego/ iefli przeciwko im náydziefz ná brzegu literę G. ábo z wykłádaczow piłmá ś. *WujNT przedm 29 (2)*.

γ. *O sierści zwierzęcia (1)* : Oryx, Nieyákíe źwierzę koźie podobne/ ná którym liersć przeciwnko głowie opák łtoyi [tj. *sterczy ku górze*]. *Mącz* 270c.

d. *O położeniu względem stron świata lub pozycji słońca: od której strony, w którą stronę (5)* :

Z nadrzędnym rzeczownikiem (1): *Mącz* 11a cf »przeciwnko południu«.

Wyrażenia przyimkowe: »przeciwnko południu« = *północny (1)*: Antarcticus, Niebieski cyrkiel á okrąg przeciwnko południu, Alias, Polus meridionalis. *Mącz* 11a.

»przeciwnko promieniom słonecznym« = *pod słońce (1)*: Iedennafthe baczenie do vriny, Nie ma być przeciwnko promieniom flonecznym oglądana, ale iednak na mieřtczu światłem iżeby promienie niewrażały lię w śkleniczę. *FalZioł* V [1]v.

»przeciwnko pułnocy« = *w kierunku północy; od strony północnej (2)*: A dziłieyłzy kościół od murow Torrentu Cedron nie iest oddáloný iedno ná trzydzieści łtop od plácu kościóła przeciwnko puł nocy *BielKron* 265; *Conversa ad Aquilonem*, Spelunca Yáskiniá przeciwnko pułnocy leżąca. *Mącz* 487c.

»przeciwnko słońcu« (1):

~ *Wyrażenie*: »przeciwnko słońcu leżący« = *nasłoneczniony, oświełłony promieniami słonecznymi (1)*: locus soli ostentus, Mieyśce przeciwnko słońcu leżące. *Mącz* 445c. ~

e. *O wzajemnym usytuowaniu na płaszczyźnie wielu elementów (1)* : iáko dobry málarz/ cienięm/ wyłádzi rzecz/ y wczyni iá obłą: á iáłnością poda ná dáłá/ ná głębią/ zniży/ łkroci/ podług potrzeby. owa kładzieniem roznych farb/ iedney rzeczy/ drugą wípiera: y vmieiac á wiedzác gdzie co przeciwnko czemu położyć/ tho czo chce/ oczom ludzkim vkaże. *GórnDworz* 15v.

BB. *W wymiarze pionowym: nad lub pod danym miejscem (3)* : A kiedy iuż włóżyłz wárłtę [*chrustu*] iednę od kónćá do kónćá Grobléy/ záłypże iá [...]. A záłypawłzy poczniłz drugą wárłtę przeciwnko óney wárśćie *Strum* H2v.

α. *O ludziach mieszkających po przeciwnych stronach kuli ziemskiej, na antypodach (2)* : Antipodes, Podnoźnicy/ ludzie którzy ná drugiej części światá przeciwnko nam nogámi iá. *Mącz* 11c.

Połączenie: »prawie przeciwnko« (1): Adversis vestigiis contra nostra vestigia stant Antipodes Antipodes máyá łtopy swe práwie przeciwnko náłzym łtopam. *Mącz* 490a.

B. *O obiektach poruszających się; obviám Vulg, Mącz, Cn; adversum Vulg, Mącz; in occursum Vulg, PolAnt; in Vulg; ante PolAnt; e regione Mącz (194)* :

AA. *Oba obiekty są w ruchu (106)* :

a. *W kierunku odwrotnym niż drugi poruszający się obiekt: ku sobie nawzajem; w stronę kogoś lub czegoś; na spotkanie kogoś (105)* :

α. *O ludziach [często – aby kogoś powitać z szacunkiem lub uznać jego zwierzchnictwo], niekiedy też o zwierzętach (90)* : A ci łpráwiwłły lię ktorzy byli tobie powinni dziękwóć wyłzli przeciwnko tobie iedni złpiewániem drudzy zrozmaítą muzyką *RejPs* 98v; A gdi [*Abigail*] wliádlá ná Oflá/ y iuż zieżdżała pod gorę/ Dawid y mężowie iego iácháli przeciwnko niey/ á oná też im záiachála. *Leop* 1.Reg 25/20; Potym ruffył lię Ionáthás łtámtąd z obozem/ á położył lię łnim przy Ałłkálonie/ y wyłłli z miáłtá przeciwnko niemu z wielką wćiwością. *Leop* 1.Mach 10/86; Y wyiáchał [*król Egiptu*] do Syryiey [...] y otwierano mu miáłtá/ y wychodzili przeciwnko niemu: bo był rofkazał Krol Alexander áby przeciwnko niemu wychodzono/ przeto że był łwiekrem iego. *Leop* 1.Mach 11/2 (8); A thák

Bethfábee ízlá do Krolá Sálomoná [...]/ á Krol wíthał y wyfzedł przeciwko niey *BibRadz 3.Reg 2/19* (4); Potym między gorámi Mámbré Abráámowi vkazáli fie trzey Aniołowie w oóbach ludzkich/ biejąc przeciwko im czynił im pocźciwość/ y prošíł ich do gołpody łwoiey *BielKron 12*; [*Królowa przyjechała z Węgier*] A gdy było w Sączu/ wyiecháli przeciwko iey rycerłthwo Polłkie *BielKron 377v* (8); Obvio, Wychodzę/ wyyeżdżam przeciwko komu/ potikam fie s kim w dródze *Mącz 492c*; Se mihi obvium dedit, Podkał fie fe mną/ álbo wyfzedł przeciwko mnie. *Mącz 492c* (12); *GórnDworz Z2* (2); gdy iuż Piotr s. ízedł do Hetmáná onego: człowiek on nádzyewáiąc fie by miało być co pyłznego ábo poważnego wedle łwiátá/ wyfzedł przeciwko niemu y z żoná y s pocźtem łwoim. *RejPos 301*; TEdy podobne ieft krolełstwo niebiełkie dzyęłiąciom pániem/ ktore wzyáwłzy lámpy łwoie/ wyfłzy przeciwko oblubienicowi. *RejPos [340]* (8); *BudBib 1.Mach 9/39*; A gdy iuż ták obádwa/ do miálteczká przyfłzi/ Támże ini prorocy/ przeciwko im wyfłzi. *HistHel D3* (2); *BiałKaz C3v*; *SkarŻyw 230*; [o *Orszulce*:] Závždy przeciwko Oycu włzytki przebyć progi/ Závždy łye vrádownáć/ y przywitáć z drogi. *KochTr 12*; Przeciwko tobie włzyłcy o zacny Hetmánie/ Wyiechali żołniérze/ y włzyłcy dworzánie/ Włzyłcy Senatorowie *KochJez B4*; *ActReg 82*; *LatHar 456* (2); *WujNT Matth 8/34* (3); Iáko Sálomon vczynił máłce łwéy vczciwość/ [...] Wyfzedłzy przeciwko niéy/ łam iá tám prowadził/ A wedle máiełtatu łwégo iá poładził *SiebRozmyśl K4*.

W połączeniu z innym określeniem miejsca (16): A gdy vłyłżał Bálák iż przyiechał Báláám/ tedy przeciwko niemu wyiechał do niekthorego miálteczká Moábłkiego v Arnon/ ktore było ná łámej gránicy. *BibRadz Num 22/36* (2); Gdy Iorám obaczył lud wielki k łobie íć z Hieu/ wyfzedł przeciwko im ná pole Iezáelłkie *BielKron 86*; Illi obviam misimus Athenas, Wysłáłismy przeciwko yemu áż do Athen. *Mącz 492c*; Longe mihi obviam cum suis omnibus processit, Dáleko ze włziłtkiemi swemi przeciwko mnie wyfzedł. *Mącz 492c*; A łtámtąd bráćia vłyłżawłzy (*marg*) o nas.G. (–) wyfłzi przeciwko nam [*ocurrerunt nobis*] áż do rynku Appiufzowego/ y trzech kárczem. *WujNT Act 28/15*.

Połączenia: »do ... w [kogo] ... przeciwko ... nad [kogo]« (1): (*marg*) Czworákie przyście Páńłkie. (–) Iedno do łdźi przez przyięćie człowieczeńłtwá Adámá oycá twego: drugie w łdźie/ przez vżyczenie łáłki/ z Bołkiey łzczodrołliwości iego: trzećie przeciwko łdźiom w ołtáteczná chwile łkonánia twego: czwarte nád łdźie/ w dzień zmartwychwłtánia y łádu wálnego. *LatHar 393*.

»prosto przeciwko« (1): E regione nobis, Prołto przeciwko/ nam. *Mącz 349d*.

»przeciw ... przeciwko« (1): Mołkwá to w obyczáiu ma/ iż gdy przeciw połłom wielkim y máłym wyieżdżáią/ álbo też przeciwko im drudzy w innym Krolełtwie/ łtrzegá tego pilnie áby przodek mieli *BielKron 434v*.

αα. *Aby walczyć zbrojnie* (24) : [*król Amorytów*] Niechćiał im on tego dozwolíc/ by miał lud Iłráelłki íć/ przez gránice iego: y owłłfem zebrałłly woylko/ wyfłedł przeciwko nim ná pułzczá/ y przyćiągnął do Ialá/ y walczył ná przeciwko Iłráelowi. *Leop Num 21/23*; Y wyiáchał przeciwko im Zárá Murzyn z woylkiem łwoim [...]. Alá then też wyiáchał przeciwko niemu/ y łlykował woylko ku potykániu *Leop 2.Par 14/9-10*; Albo kthory Krol chcąc iácháć y wieś woynę z drugim Krolem [...] nie myłli/ mogli by z dziełiąćią thylięcy wypráwić fie przeciwko onemu/ ktory ze dwudziestu tyłięcy ćiągnie przeciwko niemu? *Leop Luc 14/31* (6); Porázi ćie Pan nieprzyiáćioły twemi/ thák iż co iedná drogá przyćiągniełz przeciwko im/ to zálie łiedmiá drog vćiekáć bęđziełz *BibRadz Deut*

28/25 (2); Ludowik Krol Węgierki [...] przeciwko nieprzyjacielowi iechał z niewielkim wojskiem *BielKron* 259 (9); Przyšli do Ziemie Rułkiewy Połowcy/ á przeciwko im wyłzedł Zaław/ [...] y była z nimi bitwą *StryjKron* 185; *ActReg* 154.

cum G (2): dołzła nowiná Alexandrá/ iz Tatarowie przełzedłszy rzekę Przypiecz pułtołzą wołości Litewłkie/ á Krol przeciwko nich połłał Xiążę Micháyłowicá Olełkowicá Słuckiego *StryjKron* 687; *CzahTr* D3v.

Z nadrzędny rzeczownikiem (1): Tamze cum lachrymis discurował odrodze swey zawoiskiem przeciwko Maximilianowi *ActReg* 24.

Połączenia: »przeciwko ... przeciw« (1): WYłsimirus Kfiążę Polłkie [...] zbudował okręty wielkie/ [...] ciągnął przeciwko krolowi Duńłkiemu/ á on przeciw iemu. *BielKron* 339v.

»przeciwko [komu] ... przeciwko [kogo (G)]« (1): Zátym fię pši rułzyli przeciwko wilkom/ wilcy też przeciwko nich/ [...] wilczyłká poczęli pfy łamác/ miotác kolo liebie. *CzahTr* D3v.

β. *O ruchu w kierunku odwrotnym niż ten, skąd nadchodzą obiekty poruszające się dzięki działaniu sił natury (wiatr lub woda)* (15) :

Wyrażenia przyimkowe: »przeciwko wiatrowi« [z nazwą strony świata: pułnocnemu a. od wschodu słońca] = w kierunku tej strony świata, skąd wieje tak nazwany wiatr; *contra ventum Vulg* (2): A mierzył przeciwko wiáthrowi od włchodu flońcá prętem pomiáru: pięć łet prętow/ w pręcie pomiáru w koło. Y wymierzył przeciwko wiáthrowi pułnocnemu pięć łet prętow *Leop Ez* 42/16-17.

»przeciwko wodzie« = *pod prąd* (też *przen*) (13): Adverso amne et aqua vehi. Przeciwko wodzie yechác. *Mącz* 3d; v nas Stáwu łtrzegá/ áby żadna Rybá nie zefłła z niego/ A przeciwko téz wodzie do Stáwu trudno ma wniść. *Strum* K3v; Abowiem ná Wiołnę Rybá włzeláka idzie ná Tárło/ przeciwko wodzie z ónego Stáwu dolného. *Strum* K4 (6).

~ *W przeciwstawieniu*: »z wodą ... przeciwko wodzie« (3): A tego téz pilnuy/ ábyć Piątniki z Stáwu z wodą nie wychodziły/ ábo przeciwko wodzie. *Strum* P2v (3).

Połączenia: »wzgorę przeciwko wodzie« (1): A tego łtrzeż/ ábyć [ryby] wzgorę przeciwko Wodzie nie wyłzły *Strum* O4.

Zwroty: »przeciwko wodzie brnąć« = *w przen*, o tekście: *wypaczać sens* (1): Papieżnicy kiedy chcą eminencyey [= wyższości] Piotrowey między ápoštoły dowieść/ tedy fię chwytiáją zá słowká ołobliwe. Napierwey zá to/ w pojedynkowej liczbie rzeczone/ *Tobie dam* [...]. Ale [...] iefli to/ lámemu tylko dano [...] tedy też niechay przeciwko wodzie nie brną/ ále to ráczey wyznáią iz co Piotrowi lámemu tylko dano/ to też láme^{mv} Piotrowi tylko należało/ y przy nim zołtało *NiemObr* 49.

»pływać przeciwko wodzie« = *przen*: *postępować inaczej, niż to jest powszechnie przyjęte, inaczej niż większość* (1): (*nagł*) Sumnienie karze Kupca jż fię dawno nieobacził (-) A yuż bacziłs że w przigodzie Zle pływać przeciwko wodzie *RejKup* q4. ~

b. *W tym samym kierunku, ale po drugiej, przeciwnej stronie czegoś, równoległe względem kogoś* (1) : Tedy Dawid łzedł z ludem łwym drogá/ á Semei łzedł po łtronie gory przeciwko iemu [*ex adverso eius*] *BibRadz* 2.Reg 16/13.

BB. *Ruch jednego obiektu odbywa się w kierunku obiektu nieruchomego (lub którego ruch jest nieistotny): w stronę kogoś lub czegoś, ku komuś lub czemuś (też w przen)* [obiektem poruszającym

się jest prawie zawsze człowiek (grupa ludzka), rzadko zwierzę, wyjątkowo – wiatr] (86) : *WróbŻołt* 37/12; pośle Iefus dwu zuczniow swoich i rzecze im/ Idźcie do wsi którą przeciwko wám (*marg*) przed wami (–) iefł *MurzNT Mar* 11/2 (2); A gdy ie wywodł Moizełz w drogę przeciwko Pánu Bogu [*objawiającemu się na górze Synaj*] z miefcá obozu/ łthánęli przy łámej gorze *Leop Ex* 19/17 (3); *BibRadz Ps* 58/5[6] (2); *Mqcz* 495c; iż łie mnie muliał kto dotknąć/ bom obaczył iż moc wyłąpiłá zemnie przeciwko komus [Mar 5/30] *RejPos* 257 (3); Dżis inné wiátry przeciwko mnie wieiá/ Stráciłęm wżyftko zaráz y z nádzieią *KochPieś* 17; *WujNT Matth* 21/2 (2).

W połączeniu z innym określeniem miejsca (5): Tedy iáchał Kroł Acház w drogę przeciwko Teglátffalázár Krolowi Afyriyfkiemu do Dámálfku *Leop 4.Reg* 16/10 (2); Iż gdy będye oczyfcion człowiek/ kthory był trądem zaráżony/ thedy ma iść do przybytku ku chwale Pánłkiej łprawionego/ y ma wyniść káplan s przybytku onego przeciwko niemu *RejPos* 47 (3).

W przeciwstawieniu: »przeciwko ... z tyłu« (1): Pan mu [*Danielowi*] odpowiedział. Nie wyieżdżay przeciwko im/ ále obeydz ie w koło z tyłu *Leop 2.Reg* 5/23.

Połączenie: »przeciwko ... do« (1): Y wyfzedłem broną nadolną w nocy/ y (przyfzedłem) przeciwko zrzodłu [= *do źródła; ante fontem*] Smokow/ y do brony *BudBib 2.Esdr* 2/13.

a. *Aby stawić się przed kimś, czasem – aby przekazać wiadomość ustną lub pisemną: do kogoś* (6) : Szedł tedy Abdiás przeciwko Achábowi/ y oznaymił mu: [...] *Leop 3.Reg* 18/16; *BibRadz I* 138d *marg*; Zdziwił łie Cefarz [...] y połłał przeciwko niemu połty/ dowiáduiáć łie cze⁸⁰ potrzebuie *BielKron* 258v; A tám wżyfcy wierni pochwyceni będą przeciwko pánu łwemu ná obłoki *WujJudConf* 72; *SkarŻyw* 93.

α. *Aby stawić się przed sądem; ad instantiam actoris JanPrzyw* (1) : PÓtym Podkomorzy [...] ma przez łwóy pozew łtrony [...] przed Vrząd łwóy/ ná mieyfce gránic [...] rofkázuiáć zdánęmu/ áby łtánáł przeciwko powodowi ku widzeniu y pilnowaniu *SarnStat* 463.

b. *Aby walczyć zbrojnie* (51) : [*poganie*] położyli łie obozem zá rzeką/ będąc iuż gotowi wyiácháć przeciw tobie ku boiowi. Thedy Iudás wyciągnął przeciwko im. *Leop 1.Mach* 5/39; przyciágnął przeciwko zábijáczom łwey bráćiey/ y łpalił dom v portu wnocy *Leop 2.Mach* 12/6 (13); gdyż [...] Pan [...] podał w ręce náfze woýfko ktore było przyfzłó przeciwko nam. *BibRadz 1.Reg* 30/23; Otho Krol Izráelłki náiał zá pieniádze Krole Heteyłkie y Egipthłkie/ áby ciágnęli przeciwko nam. *BibRadz 4.Reg* 7/7; ábowiem iefłtem Bog á nie człowiek/ łwięty w pośrzodku ciebie/ áni wnide do miáftá. (*marg*) To iefł/ przeciwko miáftu. (–) *BibRadz Os* 11/9 (7); Potym Márkus Kráfus człowiek łákomy iádac przeciwko Tátárom/ [...] z drogi do Ieruzálem łtápił *BielKron* 265v; Czćiemy theż Mecháoná krolá Egipłkiego/ gdy przeciwko Afyriom do Zydowłkiej źiemie woýfko wiodł *BielKron* 266 (6); Petitio, Nátarcie/ náyechánie/ popędzenie przeciwko komu. *Mqcz* 295b; Appetere pectus alicui, Przeciwko łercu komu łztych dáć. *Mqcz* 295c; *GórnDworz Bb7*; *BudBib 2.Par* 16/1 (3); *BiałKaz K3* (2); *Metellus* Hetman przeciwko Iugurćie od Rzymian do Numidyey będąc połlan/ wzięł był [...] żołnierze niećwiczone *ModrzBaz* 112; ktemu też ma vmieć huffy wedle mieyfćá y czáfu łzykowác/ á przeciwko nieprzyácielowi/ ábo ná czołó/ ábo z tyłu/ ábo z boku/ wywodzić *ModrzBaz* 115; *StryjKron* 235 (2); *ReszList* 162; Tám [*na proporcju*] było widáć Prufsy/ á oni woiiuá Mázowłze [...].

A Konrad przeciwko nim Krzyżaki prowadził *KochProp* 8; *ActReg* 2 (4); *OrzJan* 40; *SarnStat* 891 *marg* (2); *PowodPr* 57.

W połączeniu z innym określeniem miejsca (2): Przyciągnął tedy Iozue y wśyftko woylko iego fnim przeciwko nim do wod Meron *Leop Ios* 11/7; A tak oni [*Judejczycy*] widząc moc Krolewką [...] vftapili przed nimi. Zatym woylkă krolewkie ciągnęły przeciwko nim ku Ieruzález *BibRadz* 1.*Mach* 6/48.

a. O robieniu podkopów (1) : [kopać] nie w iednym mieyfcu ale w kilku/ tak iákoby obegnánicy nie obaczyli/ przekáziliby kopáiąc sie przeciwko tobie. *BielSpr* 63.

c. O ruchu, którego skutkiem jest (ma być) ustawienie się człowieka twarzą w kierunku kogoś lub czegoś; czasem: o geście ręki wyciągniętej w czyims kierunku (też przenośnie o działaniach nieprzyjaznych, agresywnych wobec kogoś) (7) : Záltawię thwarz śwą przeciwko człowiekowi onemu/ y przeciw krewnym iego/ á wygládzę y iego y wśyftkie ktorzy przyzwaláli iemu/ áby cudzołstwo popełnił do bálwáná Moloch [*tj. złożył mu ofiarę*] *Leop Lev* 20/5; áczci iest węcziłzá żáłość moia niż wálzá/ ábowiem ręká Páńlká obrociła sie przeciwko mnie. *BibRadz Ruth* 1/13; Obverto, Obracam sie przeciwko komu. *Mącz* 488b; *RejPos* 282v; Synu człowieczy obroc thwarz śwą przeciwko Gogowi y Magogowi/ á powiedz mu/ iż [...] przydą ná cię dni w oštátecznych czáfiech/ o Gogu/ gdy ia [...] wytręcę łuk twoy s práwey ręki twoiey *RejZwierc* 263v (2).

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko słońcu« = w stronę, skąd padają promienie słoneczne (1): (nagł) Prziśięgá Zydowłka. (–) ZYd ma sie obrócić przeciwko słońcu [*contra solem JanStat* 1129] ośobnie od ludzi inych *SarnStat* 264.

CC. O przyjmowaniu pozycji stojącej na widok osoby, która wchodzi: przed kimś, z twarzą zwróconą w jego stronę (dla wyrażenia szacunku) (2) : Assurgere alicui, Przeciwko komu powtác/ dla vczciwości. *Mącz* 435b (2).

2. Wskazuje na obiekt osobistego ustosunkowania (często uczuciowego) lub traktowania: w stosunku do, w odniesieniu do, wobec kogoś lub czegoś [zarówno w kontekstach negatywnych, jak pozytywnych i obojętnych]; in *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; erga *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Vulg*, *JanStat*, *JanPrzyw*; adversus *PolAnt*, *Modrz*, *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; ad *PolAnt*, *Vulg*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; adversum *PolAnt*, *Modrz*, *Cn*; super *PolAnt*, *Vulg*; de *Modrz*, *JanStat*; cum *PolAnt* (495) : *MetrKor* 46/175v; napomyna Krol ye^{go} M. pana woiewode abi fye zachowal wfprowyedywołczy y wdobrim fályecztywę przeczywko poddanim K.ye^{go} M. *LibLeg* 10/122v (17); á zá sie przeciwko z przeciwnikowi fwemu tak sie spráwować raczy iáko ná iego ftan przyfluffe. *RejPs* 25 (3); *MurzHist* M2; *MurzNT* 43v *marg* (3); Sará [...] námawyała Abraáama/ áby Izmáelá wypędził prze poprzeczne záchowánye/ ktore okázowála mátká yego przeciwko oney fámey *GliczKsiąż* B3 (6); *Leop 2.Reg* 15/20 (7); Thám Polacy pokazáli miłość przeciwko pánu fwemu. *LeszczRzecz* A6v; Bog nawyzłzy okázál cudá y známioná przeciwko mnie *BibRadz Dan* 3/32; Iżbyście się ieden za drugim nie nádymali przeciwko drugiemu. *BibRadz 1.Cor* 4/6 (3); iuzeście slyłzeli że Krolowi Polskiemu [...] otworzoną rękę przeciwko záłłuzonym á godnym ludziom záwłze mieć przyftoi *OrzRozm* R3; *GrzegRóżn* B; Omnes comitatis numeros obibas, Miałes sie przeciwko káždemu wielmi vkladnie. *Mącz* 253b (5); *OrzQuin* Aa5 (2); bo raz pomnię iż sie była pánná/ kthoreiem służył/ przeciwko

mnie obrużył/ niewiem iefli z czyich plothek/ czy fie iey ták fámey zdáło widzieć/ we mnie iákąs odmianę *GórnDworz* C5v (6); *RejPos* 285 (7); A chcefzli áby oná [żona] byłá tobie wierna [...]/ thákże [= *tak samo*] fie też ty záchoway przeciwko niey *RejZwierc* 34v; Rośpráwá/ o powinności Rodzicow w wychowániu dzyatek/ á Dzyatki tákże przeciwko rodzicom fwym iáko fie záchowywáć máią. *RejPosWstaw* 41v (2); *BudBib Eccli* 35/14; Pámietaycie iřz iefli się ináčzey przeciwko tey Pánnie. Zacnych Krolow [...] ořtátniemu potomkowi [tj. *Annie Jagiellonce*]/ niedbáłościá/ y niewdźięcznościá záchowácie/ że Bog mocni iefł mřćiciel *BiałKaz* M3v; bo to pořpolicie bywa/ iákiego kto řercá iefł przeciwko drugiemu/ tákiego też onego rozumie być przeciwko łobie. *ModrzBaz* 20; Niewiáfty też/ zwálzaczá ktore w máiętnořć y w przyacióły řá mořne/ zwykýy się hárdźiey niř przyřtoi przeciwko meřom záchowáć. *ModrzBaz* 32v (12); Nie wedle řpraw [= *czynów*] przeciwko nam [Bóg] pořtępuie/ Ani řye z námi wedle zařlug ráchuie. *KochPs* 153 (3); Ale X.K. vkazawřzy pořtawkę [*pozór*] tylko/ iákoby řłowem Bořym/ przeciwko nam pořtępowáć miał/ zárázem/ go odbiega *NiemObr* 19; chořia przed řtářzými ty řłowá [řw. *Paweł*] mowil: wřzákże/ to przed nimi przypomina/ iáko řię z řtrony náuki řwey w Efeřie/ przeciwko wřzytkim wobec rządzil/ y záchowáł *NiemObr* 86 (6); nie kazał przeciw nim [Turkom] chrzeřćijáno^m woyny podnořić/ powiádáiąc iř oni řá miecz Bořy/ á iř wołá Bořá przeciwko nam řpráwuiá *ReszPrz* 44; *ReszHoz* 138; Páweł S. piřze: Meřowie miřuyćie řony řwoie/ áni řię řrořćie przeciwko nim *WerKaz* 287; *PaprUp* A2 (3); przyiaciele iego [*pana kanclerza*] wszyscy znali ze ia wewszytkich punkciech takem się sprawowáł tu przeciwko Panu Kanclerzowi wodiezdzie iego iáko się prawemu przyacielowi godzi, a nietylko przeciwko iemu Kozdemu *ActReg* 79 (6); *Phil* K2; *LatHar* 218; áby [...] nie zwádliwymi byli/ ále vkládnymi: wřzelká łágodnořć okázuiąc przeciwko wřzem ludźiom. *WujNT Tit* 3/2 (3); DLa zařlug y wiernych pořług vczynionych/ y dobręy wolęy wřzyřtkich/ ktorá nam y nářzemu potomřtwu [...] pokazáli/ y ná potomné czáły [...] przeciwko nam czynić řá gotowi chcąc też im ořobliwá łářkę nářzę Królewřká pokazáć [...] *SarnStat* 349 (6); prořzę W.K.M. vniřenié/ ábyř W.K.M. dźiatkóm moim Miłóřiwá Pániá bydź raczyłá: iákořeř to W.K.M. zwykłá czynić przeciwko kářdym řięrotóm/ ktoré fie iedno pod Miłóřiwá łářkę W.K.M. vćiekáią *SiebRozmyřl* [A2].

Z nadrřędnym rzeczownikim (334): Bo řaden czeładnik niema bycz od rzemieřła odrzuczon, lecz by [= *chyba*] dlia řwei niewiernořci albo niecznotliwego zachowania, przeciwko panu Miřtrzowi řwemu *ListRzeř w.* 33; krol ye^{řo} m. zna checz y prřichilnořcz prřeczywko sobye pana voyewodj valas(*kiego*) *LibLeg* 11/49; Alye mami tho dvřfanye o prřiyářzny ye^{řo} Czeřarřkyey mczi prřeczywko nam. *LibLeg* 11/187 (16); *RejPs* 157; dźiękuię wám za tę wařzę przeciwko mnie vczynnořć i řyczliwořć *MurzHist* T4 (6); *MurzNT Matth* 26/10 (2); *LubPs* C3 *marg* (6); [*Król Egiptu*] nápiřáł liřt niřzey pořořony/ ktory w łobie zámýkał wielká łářkę przeciwko Zydom. *Leop* 3.*Mach* 6/37 (5); *OrzList* b4 (2); w kthorym prřykłáďdzie [...] iefł zořtáwiona nauká wřzyřtkim Krolom y Kfiářętom: iáki ich vrřąd ma być przeciwko niedbálym Kářłánom *BibRadz* I 216b *marg*; Gdy tedy Krol vyzrał Eřter [...] ruřzony łářká przeciwko niey [*recepit gratiam in oculis eius*]/ řćiągnáł řceptrum złote ku niey *BibRadz Esth* 5/2 (16); nie mářz wiáry przeciwko Pánu Bogu/ nie mářz včćiwořći przeciwko Vrřędom/ nie mářz pořřuřzeńřtwá przeciwko Krolom *OrzRozm* A2v; zárázeniřmy řá wněřtrzną nienawiřćią/ ieden przeciwko drugiemu *OrzRozm* C4; ktorzy [*fářszerze prawa*] [...] prřez

dziwne fortele/ śmiałości iednemu przeciwko drugiemu nam dodáli/ y drogę nam ku cudzemu potwarzą pokazáli *OrzRozm* E2; aby wżytká chuć y gotowość/ przeciwko Krolowi nálezá w nas zgálá *OrzRozm* N4v (18); *BielKron* 258v (2); Ex vultu percipi potest qualem animum erga me gesseris, Z poftáwy á z obliczá vznałem coś zá vmyłł miał przeciwko mnie. *Mącz* 37a; Inhospitalitas, Nieludzkość przeciwko gościám. *Mącz* 159a; Odiis alicuius subscribere, Pomágác łie komu ná kogo gniewác/ łurowić nieprzyjáźni czyje przeciwko komu. *Mącz* 375d; Summum me eorum studium tenet, sicut odium iam caeterarum rerum, Mam wielką chuć [= *życliwość*] przeciw ym/ yáko też y wielką nienawiść przeciwko ynlzym. *Mącz* 446c (28); wiérzże temu/ iáko ty dwa Kościoły różné/ nie łą iednéy wiáry przeciwko Bogu/ ták téż ludzie w tych Kościeléch dwoch [...] nie łą łobie wierni áni *życzliwi* *OrzQuin* K4v; która to nowa Ewányelia/ łkoro iedno w człowieká wftápi/ hnet w nim gási boiáźń przeciwko Bogu/ miłość przeciwko Bliźniemu/ połłuzenłstwo przeciwko Páłtyrzom/ wiáre przeciwko Królom *OrzQuin* L2v; bo w Wołofzéch/ áni wiáry [= *wierności*] poddánych przeciwko zwiérzchniemu Pánu/ áni łpráwiedliwości Páńłkiéy przeciwko poddánym łwym niemálz żadnéy *OrzQuin* S3 (14); *SarnUzn* F5; iż [*Pan Bóg*] chce wżytko wdzięcznie przyjmowác od nas/ ielli będziemy łtátecznie chowác á nigdy nie odmieniác miłości przeciwko bliźnim łwoim. *RejAp* 19; łpráwy náłze cnotliwe á pobożne/ ták przeciwko Pánu łwemu/ iáko przeciwko bliźniemu náłzemu. *RejAp* 45 (7); żeby zołtála pámiátká iáka táká ná łwiece/ chęci moiey przeciwko narodowi łwemu/ [...] wziáłem to przed łię/ ábych Polłkiego Dworzániná vczyńił/ wziáwłzy go s kłiąg Grophá Bálcerá Káltiglioná *GórnDworz* Bv; prołł iey/ áby pomniác ná tho/ iż iá z dułze miłuię/ nigdy chęci łwey przeciwko iemu nie odmieniála *GórnDworz* Cc8v; Lecż pánowánie dwoiákie ięłt/ iedno ołtre/ á gwałtowne/ iákie ięłt páńłkie przeciwko niewolnikowi [...]; drugie pánowánie ięłt łágodne *GórnDworz* Gg3 (16); im więłtłzá łtáteczność [*człowiek*] w tym záchowywa przeciwko Pánu łwemu/ tym mu łie to záłię hoyniey á łowiciey nágradza. *RejPos* 72v (16); prawdziwa wiárá nie może być bez miłości: naprzod przeciwko Pánu Bogu/ potym przeciw bliźniemu łwemu. *RejPosWiecz*² 92v; to złączenie náleży w iedności á w zgodzye iednołtáyney wiáry/ á iedney nádzyeie przeciwko Pánu Kryłtułowi głowie náłzey. *RejPosWiecz*² 94 (5); *RejPosWiecz*³ 99; bo iáko o wychowániu dźiatek rodzice przykazánie niemáiá/ á wđdy powinowáctwá [= *powinności*] łwé przyrodzone przeciwko nim czyniá *BiałKat* 53v (3); Iż ielli się tu [*święci*] do Bogá modłili zá námi/ dáleko się tám więcey modłá będác dołkonálłzymi w miłości przeciwko nam. *Grzegłm* A4 (2); A nierzkác łnadź łynowie lecż y dziewek wiele/ Są pełne tego iádu moęę to rzec łmiele/ Przeciwko mátkám łwoim/ że by przyłzłó ktemu/ Rádyby vczyńiły dołyc iádu łwemu. *HistLan* B3v (3); A tę miłość Bożá Zawiłną [...] wdzięczná być czuiemy/ kiedy się iego wielka y ku wierze niepodobná przeciwko ná dobre wola/ przez táká miłość zawiłną pokázuie. *KuczbKat* 280; Niech też Pleban vczy/ że łłuzłnie w tym [*czwartym*] Przykazániu ięłt imię Mátki wyrázone/ ábyłmy iey łłuzłby y dobrodźieyłtwá przeciwko ná obaczáli *KuczbKat* 306; A wyborny to ięłt łáłmużny dáwánie y miłółerdźiá czynienia obyczáy/ krzywd zápomnienie/ y przeciwko tym dobra wola/ ktorzy twoię máięłność/ álbo ciáło tve obrázili *KuczbKat* 420 (12); co to ięłt/ á iáko tho ięłt wielka rzecz miłość poddánych przeciwko pánom łwoim. *RejZwierc* 45 (2); *WujJud* 79v; *WujJudConf* 104v; *RejPosRozpr* b3; Tu ięłt náuká o powinnołciách rodzicow przeciwko dziáthkom w wychowániu ich *RejPosWstaw* 41v *marg*; Práwo

rodzicow przeciwko dziatkom. *RejPosWstaw* [41³]v *marg* (5); rozwelelą fie wżyfcy ktorzy miłuią páná Bogá wprawdzie y wpráwiedliwósci okázuiąc z wefelem wdzięczność przeciwko bráciey [*fratribus*] fwoiey. *BudBib Tob* 14/8 (2); *Strum* B5 (2); Záprawdę powiáda [*lege: powiadam*] żeć bych był życzył tego/ temu wielkiemu Krolowi [*Zygmuntowi Augustowi*]. Aby tu ná tym iego pogrzebie [...] iego záflugi przeciwko rzeczy póspolitey nászey [...] Iáki Demofstenes. Albo iáki Cicero [...] opowiedział. *BiałKaz* Hv (3); Ktorey miłósci fwey przeciwko nam [*Bóg*] nie mógł w czym inżym więcey pokázác/ iáko w tym że namileyżego fyná fwego iednorodzonego zá nas wydał. *CzechRozm* 222 (3); *KarnNap* D3; Y to też niewádzi/ áby tákowy człówiek oznaymił [...] że chce Rzeczypóspolitey służyć [...]. Nieiełtci to łákomłtwo ábo nieprzyfłtoyne vrzędow domagánie/ ále to ieft dobra chęć/ á przeciwko Rzeczypóspolitey życżliwość. *ModrzBaz* 43v; iákiey chęci táki vbogi/ ták rozmáicie obráżony/ będzie przeciwko tym/ ktorzi málo fię łáfkáwiey niżli nieprzyiáciel [...] záchowáli? *ModrzBaz* 102v; o záchowániu przeciwko zwyciężonym y więźniom/ y przeciwko zdraycam/ ábo miał wydawcam/ y przeciwko tym ktorzi fię dobrowolnie poddawáiá [...] / trzebá czytác one ktorzi o tem piáli *ModrzBaz* 115v (25); Vżiiją dobrzy rádości/ Z twéy przeciwko mnie litości. *KochPs* 207 (2); *SkarŻyw* 593; Są y drudzy/ ktorzy też fwey [*lege: z swej*] dawney przeciwko mnie zazdrości/ y nienawiści iádem piorá fwe [...] obołtrzyli *CzechEp* *2v; Ale iż Bog [...] / vczyinił dofyc obietnicy fwey/ dawfzy páłterzá iedynego [...]. A nie ieftże to o brzymka śmiáłość przeciwko ták iáfney rzeczy/ chćiec przedsię ftánowić łobie páłterzá powłzechnego inżego? á iákoby ná vpor przeciwko Bogu/ y Chriřtułowi páłterzowi przezeń pořtanowionemu/ znowu záś włkrzełzáć [...] rzecz póspolitá Izráelłká? *CzechEp* 332 (6); *CzechEpPorz* **v; iż duch Páná Chriřtułow/ [...] vczy/ dořkonáley ćierpliwości/ y dobrotliwości/ przeciwko naywięřłzym nieprzyiácielom. *NiemObr* 18 (5); *ReszPrz* 47; śmieie onich [*Zborowskich*] powiáda^m ze oni zawzdi z zitliwófcy ku oitiznie wřitko tzinia/ y řtemitłko przijařn á Braterřtwo maia/ wktorich tez vprzeimořc przeciwko niei batza *PapřUp* F3v (4); aby [*król*] iachał tam wtenKraj gdzie rozumie ze ludzie są ieszcze duby [*lege: dubii, tu: obojętni, tj. niezbundetowani*]. wchęci przeciwko niemu *ActReg* 4; wRusi, w Prusiech, w Litwie, zaprzewłeceniem factyi się namnozy gdy teraz ieszcze odium przeciwko aduersarzom, atimor zawiia się *ActReg* 72; y wPrusiech affekt iakis niewygařł przeciwko tamtei stronie [*tj. Maksymiliana, pretendenta do tronu polskiego*]. *ActReg* 94 (15); *Phil* D (2); będac wdzięczen łáłki W.M. ktorá przeciwko łobie mimo záflugi moie doznowa^m/ niemáiac czym inżym oddác/ tę kilká kart piřm Ianá Kochánowłkięgo do rąk W.M. pošyłam *KochCzJan* A3; *GrabowSet* A2v (2); *KochFrag* 49 (2); *OrzJan* 87; Nie pámiętayże dobrotliwy Pánie ná řprawiedliwość twoię przeciwko grzeřłnikowi twemu/ ále pámiętay ná łáłkáwość twoię/ przeciwko řtworzeniu twemu. *LatHar* 153 (6); A widząc vczniowie iego [*że niewiasta wylała drogi olejek na głowę Jezusa*]/ zágniewáli fię mowiąc: Ná coź tá vtrátá? [...] Co gdy poznał Iefus/ rzekł im: Przecz fię przykrzyćie tey niewieřćie? gdyż [= *wszak*] dobry vczynek przeciwko mnie vczyiniłá. *WujNT Matth* 26/10; Obácźże tedy dobroć y řrogość Bożá; to ieft/ przeciwko tym ktorzy vpádli/ řrogość: á przeciwko tobie dobroć Bożá/ iefflibyř trwał w dobroći *WujNT Rom* 11/22; A pošłálfimy [...] brátá nászego/ koregořmy wielekroć w wielu rzeczách dořwiádczyli że ieft pilny: á teraz dáleko pilnieyřzy/ dla wielkiej řřności przeciwko wam *WujNT 2.Cor* 8/22 (17); A iż przerzeczona nářzá řzláchtá máiá przeciwko nam ták ořobliwá chęć: że téź y płeć biáłyęłowy potomřtwá nářzęgo/ iáko y męźczyńzká zá Křiężę y zá

páná [...] przyięli *SarnStat* 882; áby obfitřzå łåfkå byli od nas obywatęle Królestwå póciefzeni/ y przeciwko nam więtfzå wiårę y poľugę pokázowåli *SarnStat* 886 (27); *SiebRozmysľ* E2 (2); *VotSzl* Bv (5); wolę chocia iulfz tåk Sam nędznikiem zniřonym zoftånę, áby mi Przedsię ławy z tey miåry nic nie vwłoczono, Zem przeciwko sieľtrze fwey nie vřyl baczenia Zadnego *CiekPotr* 54 (2); *CzahTr* F4 (2); *GoslCast* 51; [*ListyZygmAug* 1548/83]. [*Zaliczenie poszczegółnych uřyc do składni z nadrzędnym rzeczownikiem jest czasem niepewne.*]

Z nadrzędym przymiotnikiem, zaimkiem lub zleksykalizowanym imiesłowem przymiotnikowym (41): Godzien ieľt robotnik łtrawy fwoiei [*Matth* 10/10]) Takci pån mowi/ my zaś ieľtechmy łkåpi przeciwko prawem robotnikum łłowa bořęgo *MurzNT* 46; będę bronil przodkow twoich/ ktorzy tåkowemi w Polřzce byli/ y przeciwko Bogu/ y przeciwko ludřiem/ że poczciiwie przed tobå [...] / o ich łławne á krzeľciåńskie řyćie zåwådżę. *OrzList* e3; Ale bådźcie dobrothliwymi iedni przeciwko drugim *BibRadz Eph* 4/32; A łługå Pånłki nie ma fię wådźic/ åle wkłådnym być przeciwko kåřdemu *BibRadz 2.Tim* 2/24; [*ten mnich*] Duchem Świętym zåpalony przeciwko bluźniercom naświętfzego Såkråmentu nå dzień Bořęgo ciåłå/ oplåkował vpadek Korony Polřkiej *OrzRozm* G2v; Nuncubi meam benignitatem sensisti in me claudi, Yzařem fie kiedy cięřzkim á trudnym zdał przeciwko tobie/ yzali kiedy moyå dobrotliwość przeciw tobie byłå zåmknionå. *Måcz* 56b; Debitam gratiam meritumque referre, Powinne słuřby komu okåzåć. Dać fie vřnac wdzięcznym przećywko czyiem dobrodzieyřtwom. *Måcz* 78d; Humanus, Ludzki/ łåskåwy. skłonny przeciwko ludziam. *Måcz* 157b (7); ten ktory miłował/ poczåł vřywać wřyřtkich prořb/ wřyřtkich namow/ wřyřtkich chyřořci/ áby iå przeciwko łobie vcřynil łłkonnå *GórnDworz* Bb2v (2); *RejPos* 12v (2); że niemåłz nic/ åni wymyřlono nieřprawiedliwřęgo nåd to być mořę/ kiedy on cřłowiek ktory ieľt przeciwko ludřiom tåk twårdy/ że ťie nieda vcřyć nikomu/ zå ťię od Pånå Bogå łam proři/ áby mu łåłkåwym y dobrotliwym być racřyl. *KuczbKat* 420 (2); *Strum* R3v; áby mořł być miłofiernym przeciwko tym ktorzy przezeń do Bogå przyřtěpuiå *CzechRozm* 251; *ModrzBaz* 49v (2); *Skarřyw* [223]; [*Ksiådz Powodowski wydał polemiczne wobec pogłådów Czechowica „Wędzidło”*] O kåzuiåc [!] to iåwnie [...] przed ťwiåtem [...] / zwiřzchu/ iåkim ieľt przeciwko mnie wewnåtrz/ å [...] ieľcře więcey przeciwko tey prawdřie/ ktorå iå [...] opowiedam. *CzechEp* *2v; å [*prawy chrystyjanin*] bacřac w nich [*heretykach i poganach*] błåd/ lutořciwym ieľt przeciwko nim *CzechEp* 43 (3); A łłudze Pånłkiemu/ nie trebå walczyć/ åle wkłådnym być/ przeciwko wřyřtkim *NiemObr* 18; WRóć mi łerce łådwięgo/ wróć mi/ prze bogå/ A nie bådź przeciwko mnie tåk bårzo řrogå. *KochFr* 42; *ArtKanc* C2; zato łaski nieodniesiem zesmy tak ingrati przeciwko krwi [= *krewnym*] Pana swęgo *ActReg* 23 (2); Męřowie/ miłuyćie řony á nie bådźcie gorzkimi przeciwko nim. *WujNT Col* 3/19 (4); áby [...] nam y królestwu nåłřzemu/ iåko przeciwko Stolicy Apoftolřkięy/ tåk tęř przeciwko wřyřłtkięmu Krzeľciåńřtwu dobrze zåchowåłęmu/ tåkięgóř Przywileiu nam pozwolić racřyl *SarnStat* 193; O Dzieciåch przeciwko Rodzicom wyřtěpných. *SarnStat* 1159; iedno tego obawiam fię [...] áby nie mowiono, [...] że ociec zořtåwił iey przy tobie poľag; Y, řeř z tey miåry tåk ieľt hoynym przeciwko niey *CiekPotr* 57; [że ma być [*pan kařdy*] [...] przeciwko złoczyńcom [...] niemiłofierny/ nie uprořřzony *LorichKosz* 165 (*Linde*)].

Połączenia: »przeciwko ... przeciw; przeciw ... przeciwko (... przeciwko ... przeciwko)« (3:2); *LubPs Y3 marg*; A ielliby wyftąpił s krewkości á s człowieczeńftwá fwego z iákíey powinności fwoiey/ przeciwko mnie ábo przeciw bliźniemu fwemu [...] *RejPos 302v*; trzeba páchołetà vczyć [...] iáko fię máią przeciw zacnieyfzym ftáwić/ iáko przeciw podleyfzym/ przeciw sobie rownym/ przeciw towárfyszom/ przyiációłom/ krewnym y powinowátym/ przeciwko zwierzchności vrzędowej/ przeciwko Pánom/ sługam/ y przeciwko nieprzyiációłom/ ták w fwoich włáfnych iáko też y w pófpolitych ábo wftytkim fpólnych potrzebách. *ModrzBaz 11*; Bogá chwałá zá póftufzeńftwo wyznánia wáfzego ku Ewángelíey Chríftufovey/ y zá fzczeróć w vdzieláníu przeciwko nim/ y przeciw wftytkim *WujNT 2.Cor 9/13 (2)*.

»w [czym] ... przeciwko« (1): przypominá [*Jezus*] ftuchanié ftowa bóžego a iáko fię kto wnięm ábo przeciwko nięmu: vftýszáwftzy ié zachowál *MurzNT 66*.

Gra słów wykorzystująca wieloznaczność przyimka „przeciwko” ‘w stosunku do’ (znaczn. 2.) oraz ‘agresywnie’ (znaczn. 3.) i czasownika „wspinać się” ‘piąć się w górę, chceć coś osiągnąć’ oraz ‘atakować’; wieloznaczności sprzyja też szyk zdania (1): Co fye prózno wfpinacie góry zazdrościwé Przeciwko páńfkíey górze? tu bóg ofobliwé Miefzkánié sobie obrał *KochPs 98*.

3. *Wskazuje na obiekt działań nieprzyjaznych, agresywnych, wrogich i zgubnych w skutkach (też przeni); contra HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, JanStat; adversus, in PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, Cn; adversum PolAnt, Vulg, Modrz, Cn; ad Vulg, PolAnt, Mącz; ex adverso Vulg, PolAnt; cum PolAnt, Modrz; super Vulg; in occursum PolAnt; erga Mącz (765) :* BYk [...] Ieft zwierzę [...] zwierzętom drapieźnym nieprzyjazne/ bowiem oni zebrałfy fię przeciwko nim walczą *FalZioł IV 13a*; Crol [...] wyrokyem swym raczył nalezcz zeszmy przeczywko vam y vrzadv wasshemv barzo wystapyły [...] a raczył rokazacz [!] abyszmy wasz przeproszyły *ZapWar 1535 nr 2413*; Iudařz z kthorymem pokoy miał, czynił przeciwko mnie wielką zdradę. *WróbŻołt Cv (2)*; Abowiem obftąpili mię iáko pfi wćiekliwi ziednościwfy fię przeciwko mnie wftytkiemi złościami *RejPs 32*; á ci powftáli przeciwko mnie wokrućienftwie fwoiem nic tego niepomińác žem ia iem nigdy nic złego niezáwinił. *RejPs 86v*; Ktorzy zá oftrzyli iáko miecze przeciwko mnie ięzyki fwoie *RejPs 92v*; Y coź kolwiek pocznę sobie miedzy niemi wftytko sobie ná pósmiech obráciá podnoftác przeciwko mnie głowy fwoie *RejPs 164 (11)*; nieradzybismi wydziely ábi Krolo(wa) yey [*miłość*] Czessarza Thur(eckiego) przeczywko sobie y sinowy swemv swáftńycz miała *LibLeg 11/41v (3)*; *LibMal 1543/67v*; [*Mówi Sumienie (tu rodzaju żeńskiego według lat. conscientia):*] Bom ia ieft nato ftworzona By przes mię prawda mowiona. [...] Ale iż bych milcecz miała Gardzo [!] bych ftarczyć wolála. A tak niewdam fię wtwą radę Przeczywko bogu na fdradę. i co kolwiek kto/ by námeđrzy/ ku iego pociefze przywodzi/ to on na fwé złé [...] obráć/ ani fię ten naiduie/ ktorego by on mowy przeciwko sobie nieobrocił *MurzHist K2*; Przeciwko mnie/ wftytko fię co kolwiek wniebie ábo pod niebem ieft/ fpiknęło *MurzHist L3 (4)*; przykazuie teřz [*Jezus apostołom*] aby przeciwko niewdzięcznym niepoczynali nic niebraterfkíe⁸⁰ *MurzNT 43v*; Ieřliżec na on czas/ przewrotni ludzie naidowali/ częmbý tam mądrość fwoię i rzecz przekłętą/ przeciwko dwięma tak zacnem doctorum panu Ieřufowi i Ianowi świętemu ftanowili [...] owfzekié dziwu nięmafz/ iefli dziś takowi ludzie zapamiętali ku zatłumięniu práwdy/ przeciwko tem którzy iá miłuią/ niewiedziéc czego tylé niewymyřlaią *MurzNT 51*; [*Jezus rzekł:*] Ten

ktory ijé chléb zemną/ podniósł przeciwko mnie pięte fwoię (*marg*) zdradę (-) *MurzNT Ioann* 13/18 (5); ktory [*Kościół Boży*] yeft flup á grunt prawdy/ przeciwko ktoremu brony pyekyelne przemoc nyemogą *KromRozm III N5v* (2); *LubPs G3* (8); rzekłá [*Sara*] do Abráhámá: Odpraw fluzebnicę tę/ y fyná iey: ábowiem nie będzie dziedziczył Syn fluzebnice/ z fynem moim Izáákem. Przyćięłfym tho było Abráhámowi (flyflec) o fynu fwoim. Thedy mu rzekł Bog: Niechay niebędzie przeciwko thobie [*Non tibi videatur asperum*]/ co rzekłá Sará/ o dziećięciu/ y o fluzebnicy twoiey *Leop Gen* 21/12; Dla tegołmy wtárgnęli á przyfłli żebyfmy ięli á zwiázáli Sámfoná/ ábychmy mu odczynili to co on przeciwko nam vczynił. *Leop Iudic* 15/10; [rzekł *Abdiasz do Eliasza*:] Cożem záwinił przeciwko tobie/ że mię wydáiefz flugę fwego w ręce Achábowe żeby mię zábił? *Leop 3.Reg* 18/9; zle vczynili ci mężowie ná wślem co iedno zbroili przeciwko Ieremiałfowi Prorokowi/ wpuściwłfy go do dołu/ áby tám zdechł od głodu. *Leop Ier* 38/9 (40); *OrzList cv* (3); [*Bóg ostrzega Izraelitów*:] Zgárdzićieli memi vřtháwámi [...]. Tedy ia teź to ná was przepufzczę ftrách [...]. A oborzę fie w gniewie fwem przeciwko wam/ ták iz od nieprzyaciół fwych porázeni będziecie *BibRadz Lev* 26/17; [*Adoniasz rzekł do Betszeby*:] Profzę cie mów do Krolá Sálomoná/ [...] áby mi dał Abifág Sunámithfká zá żonę. [*Król nie zgodził się i rzekł*:] [...] Niechay mi ták będzie Bog miłóćiw/ żeć Adoniasz mówił ty fłowá fam przeciwko łobie [*tj. na swą zgubę*]. A przetoż teraz ofwiádzam fię Pánu/ [...] iz dźiś zábit będzie Adoniasz. *BibRadz 3.Reg* 2/23; Wylewa rzeká przeciwko mieszkáiącym (*marg*) To ieft thák iz tám żaden zmiefzkać nie może. (-) *BibRadz Iob* 28/4 (20); *OrzRozm G* (8); *BielKron* 225 (2); *GrzegRóżn Ev* (3); Nunquam sciens commerui ut caperet odium illa mei, Nicem s wyádomośćiá mą przeciwko yey nie wykroczył/ áby miáłá prziczyne ná mie fie gniewánia *Mącz* 218a; Ostracismus relegationis genus, Obyczaij wywołánia z ziemie [...]/ ktory zwłászczá Athenienfes przeciwko tym chowáli/ którzi w mieście názbyt bogácy/ możni/ álbo przyiacielřczy byli/ obawájąc fie áby kiedy Rzeczy pofpolitey mocá fwą nie obciázáli *Mącz* 271b; Rodere famam alicuius, Przeciwko cziey dobrej powieści [= *opinii*] mówić/ plwáć w kálfę/ w przypowieści. *Mącz* 357b; Insurgo Powřtáyę przeciwko komu/ ze zley woley wfiádam ná kogo. *Mącz* 435c; Quaerere invidiam in aliquem, Szukáć przeciwko komu prziczyiny gniewánia fie nań. *Mącz* 494d (18); *OrzQuin C4* (6); dokłádam teraz/ że nie trzeba fie dziwowáć/ że wřzyfczy Kácerze to fłowo [*Trojca*] w nienawiści máiá/ gdyż ie przeciwko im y ich przedfięwzięciu záládono *SarnUzn B4*; iz nielza iuz było iedno iz Pan musiał przeciwko nim [*złóśnikom*] wzruřzyć fie á zátrząfnać fwiáthem/ á pobudzić ná nie pogány *RejAp* 81v (7); Owa ile Alexánder [*król żydowski*]/ przez długi czas przeciwko łobie/ y pothomkom fwym/ rozlicznymi krzywdámi ludzi poiátrzył/ tyle ich oná [*jego żona*] zá iednę godzinę fynom fwym przedednáłá. *GórnDworz Y2v*; białágłowá częřto kroć/ kthorá młodość/ y krewkość vniefć by miáłá/ zářtáwi fie/ y obroni/ tym wřzytkim rzeczám/ ktore iáko możni nieprzyiaciele vřtáwicźnie przeciwko cnocie walczą. *GórnDworz Bb* (5); Iz káźde kroleřthwo fámo w łoby rořthárgnione zniřczeie/ á dom ná dom vpářć muři. A thák iefli y řzátan fam przeciwko łobie będzie rozdzyselon/ á iákoż może trwáć kroleřtwo iego? *RejPos* [77]; [*Piotr spytał Jezusa*:] Pánie ilekroć przeciwko mnie zgrzeřzy bráth moy/ á mam mu odpufćić? *RejPos* 246 (10); Trzećie lékárřtwo [*przeciw zasłuzonemu karaniu za grzech*]: gdy człowiek krzywdy fwe odpufczá ónym/ kthórzy przeciwko niemu przewinili. *BiałKat* 171v (3); Gdzie ie [*córki*] vznano w ich iáwney niecnocie. [...] Ze przeciwko oycowi musiefli czo

zbroić *HistLan* F2; zázakazano ieft flowy iálnymi cudzołoftwo/ [...] ktorým nietylko ludzie przeciwno bliźniemu/ ále y przeciwno łpolności łopolitey grzełzą. *KuczBKat* 320; *RejZwierc* 204v (4); *WujJud* b; łpráwiedliwóść wezmie łerce przeciwno niespráwiedliwóści [...] y będzie iáwnie ná nię łkárzyć *BudBib* 4.*Esdr* 16/51; Záwołáá przeto wielkim głósem Zuzánná/ á oni tełz dwá łtárcy krzyknęli przeciwno niey. *BudBib Dan* 13/24 (4); kiedy [*Dawid*] obaczył że przeciwno zdrowiu rádźili łudzy Kroliowy w Gyet wydzác niebełpieczeńłstwo łwoie [*i bojąc się łmierci*]/ [...] z myłłý się łzálíeć *BiałKaz* B; W ktorých [*księgach*] obaczyłcie iáko wiele dziwných/ y chytrych nieprzyiációł ma przeciwno łobie prawdá zbáwienna *CzechRozm* A3; Gdybyłcie y teraz [...] tákże łie zgołá iáko przedtým ná mię [*tj. ná Jezusa*] łpufzczáli: tedy [...]: choćby niewiem iáko łwiát y Szátan przeciwno wam powłtał: przedłięby łie wam nic nie łtáło złęgo. *CzechRozm* 237; Bo [*kłamca*] walczy y przeciwno przyrodzeniu/ ktore włzytkie rzeczy ták iáko łię ktora w łobie ma/ rodźi: y przeciwno Bogu łámemu/ ktory ieft Oyem prawdy *ModrzBaz* 60; Y to mi łię podoba/ áby tełz ten był łrozey karan/ ktory przeciwno wrzędowey łofobie wyłtápi/ niźli kto przeciwno łrołtey. *ModrzBaz* 73v; przeto łokázuię Bog/ [...] áby łię [*król*] przeciwno łudźiom łwoiem hardźie niebełłwił *ModrzBaz* 75v; ten mi łię zda być winien obráżenia máiełtatu/ kto przeciwno Pánu/ ábo przeciwno Vrzędowi/ ábo Rzeczyłopolitey/ ábo przeciwno temu/ ktoremu część iáka Rzeczyłopolitey łoruczoná ieft/ vczynił co złá zdráđá/ zámiełzáníem/ záburzeniem iáwným *ModrzBaz* 82 (23); Tákże y zdrowie niema ieno iedno Człowiek łmiertelny/ á przeciwno temu Niezliczna lidźbá chorob łozmáitych. *KochOdpr* B2; [*łw. Epifaniusz*] przyzwan ieft łd Cefarzewey Eudoxyey/ y Theophilá Alexándryłkíęgo Pátryárchy/ łd Cárogradu przeciwno łwiętemu Chryzołtomowi: ktorego fáłłzywie v niego łbwinili/ iákoby Heretykiem był/ [...] żeby go łotępił/ á z innemi Błkupy/ z łtolice Cárogrockíey złóżył. *SkarŻyw* 455; iź łto [*lege: ł to, tj. z łęgo łowodu*] naypirwey ten Pápieź [*Aleksander*] przeciwno Fryderykowi łię zwałnił/ gdy włiáđáíácemu Pápieźowi ná koń/ nie łewe/ ále práwe łtrzemię dźierzał *NiemObr* 167 (11); *WerGość* 248; Złóslíwi Plánetowie nád námi łzewodzą/ Wálki/ głódy/ y mory/ y włzyłtko złe łodzą. [...] Powłtály przeciwno nám y łáme żywióły. *BielSen* 5; *ArtKanc* Q5v (2); *Paprup* Cv (4); *ActReg* 53 (4); [*Ulisses żáđá łd Andromachy wydania łyna, którego łkryłá w łrobowcu łwego łmęźá, Hektora. Tá mówi, że nie wie, gdzie jest łyn.*] (*did*) Vly(sses) (–) Vlyłłes ztobá mówi/ nic ło chytréy łowie/ Tęgo ty nie łłzukałz/ był miáłá dwie główie. Bóginię przeciwno mnie w łrozumie vłtály: Cóz ty z łwym łrozumem łcełz/ ktory bárzo máły? *GórnTroas* 42; Przecźże ták/ przeciwno mnie/ łwych łniewow vzywałz [*Boże*]? *GrabowSet* F2v; *LatHar* 139 (4); Ktobykółwieł opułcił łonę łwá á łoiáłby inná: cudzołoftwá łię łopułzcza przeciwno iey. (*marg*) cudzołóży ku łrzywdzie iey. (–) *WujNT Mar* 10/11; Abowiem łd tąd będzie łch łięć w iednym łomu łozłáczonych; łrzey przeciwno łwíemá/ á dwá przeciwno łrzem: Ódźieli łię łóciec łprzełw łynowi/ á łyn łprzełw łycu łwemu *WujNT Luc* 12/52; ále łporubłłtwo łłóđzácý/ przeciwno włáłnemu łíáłu grzełzy. *WujNT* 1.*Cor* 6/18 (16); łtrzeźłie łię łd łciełłnych łóžáđliwółci/ ktore przeciwno łufzy walczą. *WysKaz* 6; IZ ktobykółwieł był łu łbywátelem łrółełłtwá łolłkíęgo [...] á łłčíáłby [...] iákové łniełkóie nám y łrółełłtwu łolłkíęmu wýrzáđzác/ [...] tedy przeciwno łákovému y łákowym [...] łcłemy ku łłkázíe łch łowłtác *SarnStat* 119 [*idem* 220]; Kto wíeł łupi przeciwno łrewným łłizłzym [*tj. ze łzkodą łd łnich*], má łáwnółł łrzy łátá y łrzy łiełłáće. *SarnStat* 689 (8); Bo gdy ten Tyran Turecki łocźáł łreclá łołiáđác/ vłpomínáli łmocy

iego wiadomi/ áby przeciwko niemu y domowych doftátkow/ choć nád powinność nie záłowano. *PowodPr* 84.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (65): O Voyewodą Valafkiego bandzyeíf się dowyadowal [...] yefty nyevczynyl yakiego viſthampkv przeczywko Cefz(arzowi) *LibLeg* 7/35v; *RejPs* Ff2v; *ComCrac* 20v; *MurzHist* Q4v (3); *MurzNT Matth* 12/14; YEft w tym Pfalmie [52] ciężkie záoftrzenie y pogroſzká przeciwko okrutnikom á nieprzyiacielom koſciołá Bożego. *LubPs* N4v (9); A kopáiąc przy łtrumieniu/ náleżli wodę żywą. Ale y tám ſwar záſſedł páłterzow Gerary przeciwko páłterzom Izáákowym/ mowiących/ Náſſá tho wodá. *Leop Gen* 26/20; ábyście wiedzieli iż prawdziwie ſie z iſzczą á wypełnią mowy moje [tj. *Boga*] przeciwko wam ná złe. *Leop Ier* 44/29; A Menelaus trwał przed ſie ná vrzędzie [...] pomnażáiąc ſie we złoſci/ y w zdrádach przeciwko mieſzczánom. *Leop 2.Mach* 4/50 (7); *BibRadz Ier* 3/60 (2); Ale my Ewánielikowie/ iuzechmy wyniſzczyli Duchowne chleby/ iefzcze ktemu tobie Krolu rękę zámknjemy/ áby Synowie Korony krádlí/ á zbijáli/ álbo do Turek ná łłużbę/ żywnoſci ſzukáiąc/ przeciwko Koronie twey/ iecháli. *OrzRozm* C4v; Fortyl Szátáński przeciwko Iednorodzonemu Synowi Bożemu/ y zbáwieniu przezeń ſprávionemu. (*marg*) Miáłto iednego Syná Bożego przez ktorego ſámeſgo ieft odpuſzczenie grzechow/ y żywoth wieczny rozmaitych potwor náczynił ſzátan. (-) *GrzegRóżn* E (5); Damnari nomine coniurationis, Być nálezión wynnym w przifięzeniu/ álbo w ſpiknieniu precywkó komu. *Mącz* 77c; Day [*kaczerzu*] ſwaru pokóy/ y piſmu którego nierozumiéłz/ y w którym fałſzu y łápáczek przeciwko prawdzie ſzukáłz *OrzQuin* Aa2v (3); S tego przerweczonego poſtánowienia Plánetow zwierzchnich [...] Przydą częfte dáni/ y ciężkie łupieſtwá/ ktorými pánowie ſwoie poddáne częfto obciázác będą/ ták iż ie przypędzą ku potáiemnemu przeciwko im ſpiknieniu *LeovPrzep* E2; *RejPos* 32v (2); Złorzeczeńſtwo rozliczne iefth. Są bowiem przeciwko Pánu Bogu bluźnirftwá/ łá potwarzy przeciwko ludzyom *RejPosWstaw* [110³]v; Zony z ktorą mieſzkáłz nie miey w podeyrzeniu/ á nie vcz iey żadney chytróſci złey przeciwko tobie. *BudBib Eccli* 9/1; záifte nie káždy wyſtępek ktorego ſię przeciwko Pánu dopuſzczáią [*poddani*] / nie káзде ſłowo/ nie káždy vczynek/ będzie wyſtępkem przeciw máieſtatowi. *ModrzBaz* 81v; Bo obyczáie náſze ſkázone/ wiárá y powinność zániedbána/ żywot nieumieiący ſię káiąć/ wielką á bárzo potężną mocą ieft nieprzyacielſką przeciwko nam. *ModrzBaz* 128; *CzechEp* 294; Y ktoż z ludzi pobożnych zádrzęd/ y dziwowác ſię nie muſi/ vważáiąc tákie okrucieńſtwo tych ſwiętych oycow [tj. *papieży*] przeciwko włáſnym Pánom ſwym/ y zwierzchnoſci ſwieckiey/ od Bogá wyłtáwioney *NiemObr* 167 (3); Owá dowcip on Minerwie vkradźiony do wynáleżenia żywoſci [...] był ludziom vżyteczny/ ále do walki przeciwko źwierzętom máło pomocny *GórnRozm* N2v; Tenze s Krolem ſie ſpowinowaciwſzi ku wielkiej ſzkodzie R:P: wſzitkie prouenta znim napoli dzielel/ ato iuſz na zmocnienie przeciwko wam tzinili abifcie wi tzinic muſieli/ co bi wam kazano. *PaprUp* I3v (2); *ActReg* 96; *Phil* S; *LatHar* 75 (5); A Gdy było ráno weſzli w rádę wſzyſcy Arcykápláni y ſtárfzy ludu przeciwko IEfuſowi/ áby go zámordowáli. *WujNT Matth* 27/1 (3); *SarnStat* 119 (2); [*Bóg przepowiedział przez proroka:*] Kto dáleko ieft (od ſchronienia ſię) ten powietrzem vmrze: Kto záſ bliſko/ ten przez miecz vpádnie: Ktory teź zołtánie/ ábo obležony będzie/ ten głodem zemrze: y ták wypełnią zágniewánie ſwe przeciwko nim. *PowodPr* 7; *CzahTr* A2v.

~ Z nadrzędnym rzeczownikiem osobowym (1): Ieśliż maćie gorzką zawiść/ y iefli są fwary w fercach wálznych: nie chlúbćie lie/ á nie bądźćie mátáčzmi przeciwko prawdzie. *Leop Iac* 3/14. ~

Z nadrzędnym przymiotnikiem, zaimkiem przymiotnikowym lub zleksykalizowanym imiesłowem przymiotnikowym (5): rofkazacz raczil abi zadni [starosta] nyepryzymowal any chowal [tych] ktorzi bi wczim bily podezrzyeny a przeczywko panv woyewodzie wiłtepnny. *LibLeg* 10/120v (2); A ty też Święty Marćinie/ wielebny Biskupie/ y mężny przeciwko kácerzom [...]/ rácz nas dźiś wśpomnieć przed Pánem Bogiem. *OrzRozm N; Mącz* 77c; [chrześcijanie] duźnieyłzymi sie sftawiaią/ przeciwko wśzitkim síłam y namiętnościam Ciáłá/ Swiátá/ y Szátána *KuczbKat* 155.

W przeciwstawieniach: »za [kim] (10), z [kim] (7), o [kogo, co] (4), za [kogo] (2), ku obronie [czego] (1) ... przeciwko« [w tym: za kogo abo o kogo (1)] [szyk 17:6] (23): *LubPs* ee5; ábowiem wślyscy Sofiltowie teraz zá thy ábo o ty Bogi nie znáioime závłze z wiernymi wálczą/ przeciwko Iednemu prawdziwemu Bogu Oycu Kryśtułowemu *GrzegRóżn* E3v (3); A gdyż to czyniś/ niłzcząc Máiełtat Króła Polłkiego [...]. Przeto ípráwiedliwym Sądem Królewłkim/ odnieś ná łobie małz tę winę y tę kaźń [...]/ y Przywileie Królestwá Polłkiego pośpolité [...]/ y w Polłzce ná wieczné czáył połtawióné/ przeciwko Niewierze wálzéy Kácérłkiéy/ ku obrónie Polłkiéy Korony. *OrzQuin* Aa3; [papieźnicy] wślyscy głósem wielkim wołaią. [...] Zetrzy Pánie moc nieprzyiaćioł kośćiołá twoiego. Antychryśtyány lię y w tym pokázuiąc: Bo co Chriśtus kazał lię zá nimi modlić/ to oni przeciwko nim. *CzechEp* 45; iádowite piłmá niektorych ludźi vczonych/ więcey krwią niź inkaułtem piłáne/ ktorzy lię o chwałę ludzką/ przeciwko chwale Bożey/ o wymyłły ludzkie/ przeciwko iálnym wyrokom Bożym záłtawiaią. *NiemObr* 4 (3); *ActReg* 23; *WujNT* 869. Cf *Frazy*.

Połączenia: »przeciwko ... przeciw; przeciwkoć ... przeciwko« [szyk 5:2] (6:1): *LubPs* ee5; *Leop Ps* 49/20; Przeciwkoć niemu [Aaronowi] lię wzrułzyli ludźie obcy/ á przez zazdrość powłtáli przeciwko niemu ná pułzczy mężowie *BibRadz Eccli* 45/21; y wzrułzył [Ezechiasz] gniew przeciwko łobie przeciw Iudzie y przeciw Ierufzalimowi. *BudBib* 2.Par 32/25; *CzechRozm* 162v; *CzechEp* 75; *KochPam* 85.

Gra słów wykorzystująca dwuznaczność przyimka „przeciwko” ‘w kierunku odwrotnym do biegu rzeki’ (znaczn. 1.B.a.β.) oraz ‘wrogo, aby walczyć’ (znaczn. 3.) (1): Niechay nas przytknie *Boreas* cnotliwy Do znáioimego łádu przez ten krzywy Gośćiniec wodny/ niech fwe woýłko wyśle Przeciwko Wiśle [By wspomóc żeglugę pod prąd w drodze powrotnej z Gdańska]. *KlonFlis* H4.

Frazy: bibl. »(jesli) Bog z, za nami, kto(ż) przeciwko nam?« = *si Deus pro nobis, quis contra nos?* *PolAnt, Vulg* (4); á ktorzych [ludzi Bóg] wezwał/ ty też wśpráwiedliwił/ á ktore wśpráwiedliwił/ ty też y wwielbił. Coż tedy rzeczymy ná to? Ieśli Bog zá námi/ ktoż przeciwko nam? *BibRadz Rom* 8/31; *GrzegRóżn* D3; *CzechEp* 71; *WujNT Rom* 8/31. [Zawsze przekład tego samego tekstu.]

bibl. »kto nie jest ze mną, (ten) przeciwko mnie jest; kto(ć) nie jest przeciwko nam (a. wam), (tenci) za namić (a. wami) jest« = *qui non est adversum vos, pro vobis est PolAnt, Vulg; qui non est mecum contra me est Vulg* [szyk zmienny] (6;3); *MurzNT Mar* 9/40; bo ktho nie iefł przeciwko wam/ tenći závami iefł. *Leop Mar* 9/40; boć tu iáwnie powieda Pan/ iż ktho odłtąpi od niego/ przeciwko iemu iefł *RejPos* 79 (5); *WujNT Matth* 12/30 (2). [Zawsze przekład tego samego tekstu.]

Zwrot: »być przeciwko [komu]« = *działać na niekorzyść czyjś lub czegoś* (8): *MetrKor* 34/268; Prażanie profili Cefarzá y Krolá Ferdynándá/ áby dał pokoy Sałkiemu kfiążęciu/ á dał to ná vznawánie innym/ bo oni máiąc łtym domem záchowanie zdawná przyaięcielkie/ zwłafzczá iedney wiáry/ będąc/ niemogá być przeciwko im/ y iefzczeby winni mu pomagáć. *BielKron* 229 (2); *Mącz* 232a; *CzechEp* 75; *PaprUp* G4; *CzahTr* A2 (2). *Cf też Frazá.*

Szereg: »przeciwko albo ku szkodzie« (1): a tho czo by bylo przeczywko albo kufzkodzye yego krolyewłkyey myłofczy zyemyá^m, poddanym hy fluzebnykom nycz poczinacz any czynycz nyema^m *MetrKor* 34/268.

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko sobie« = *wrogo wzajemnie jeden wobec drugiego (o dwu osobach traktowanych równorzędnie)* (1): nie czekáiąc/ ázby fię drudzy Biłkupi ziecháłi/ półpiefzył fię Neltoryulzá ofzędzić/ y exkommunikowác/ y powítáli ci dwa przeciwko łobie. *NiemObr* 136.

a. *O działaniach militarnych (też przen, zwłaszcza w polemikach religijnych)* (235) : yłz tha wýythka strzelba, ma ydz [...], przeczywko yego krolewłkyey myłofczy nyeprzyyaczelom *MetrKor* 37/4; tedy Philip połłał iedno woýfko przeciwko Piłatowemu fynowi á drugie z Alexandrem przeciwko iednemu miałtu nieprzyaięcielkiemu. *BielŻyw* 147; *LibLeg* 9/50v; *RejPs* 38v; [Król] Obieczal yłł gdy poddany iego K.M.koronny, przeczywko Tureczkiem moczom wiłłfzy opyfanem fię ruffá thełł poddany wielkiego Xiełtwa Lytewłkiego [...] na thofł półpolite ruffenie. znamy fię ziednoczą. *ConPiotr* 34 (3); i tákże przeciwko panu náłzemu [tj. Bogu]/ dwoiem łpofobem potępiony bói wiefdziemy *MurzHist* B2; y on [Abisaj] wyniołł włócznią fwoię przeciwko trzem łet kthore ránił *Leop* 1.Par 11/20; krol od Poludnia wyciągnie/ y będzie boiował przeciwko Krolowi Pułnocnemu *Leop* Dan 11/11 (31); niechay Krol Polłki [...] wyłádzi przed Máiełtatem fwoim/ Hozyulá/ Kromerá/ y Málcherá [...]: zwiedz W.M. przeciwko tym trzem Polakom/ wýythki Kácerze ktore chcełz/ żaden łye z nich przeciwko tym trzem ná plácu nieofłoi *OrzList* iv-i2; Tedy Iudás połtánowił męże/ ktorzyby walczyli przeciwko tym ktorzy trzymáli zamek *BibRadz* 1.Mach 4/41 (10); bo by łye w ten czás ták wielkie złodzieýłtwá w Przemyłkiey žiemni rozmnożył/ żeby potym nie ledá woýłká przeciwko złodzieýłtwu Stárościé Przemyłkie^{mv} byłá potrzebá. *OrzRozm* I3v; Walki z grzechu náłzego łye vrodžiły/ dla ktorych rádži nie rádži żołnierze przeciwko nieprzyaięcielom łwym/ iáko pši przeciwko wilkom mieć mułimi *OrzRozm* Q4v (10); *GrzegRóżn* C4; KAlápin Báizetow fyn [...] oycowłkie otrzymał krolełtwo/ przeciwko kthoremu Zygmunt Krol Węgierski z wielkim woýłkiem Dunay przeiecháł *BielKron* 240v (12); Arcum in aliquem intendere, Luk przeciwko komu wyciągnáć. *Mącz* 445a (4); Mać po gotowiu Król Polłki przeciwko tym Goliátom ony w rękach łwych gotowé kámiennie [...]: ma Práwo łwé Królewłkie: ma y Miecz ku obrónie Wiáry S. *OrzQuin* O; plácu [sowa, tj. niewola] hárdemu [...]/ Polakowi záwłze połtápić mułi: by též dobrze Polak w łiermiędze ná wole ná hárc przeciwko téy niewoléy wyiecháł. *OrzQuin* Q4v (6); iż též łprzeciwnicy náłzy nie łpiá/ á włtawicznie łzoruią przeciwko nam ty groty y thy páncerze łwoie. *RejAp* 74 (3); A przeto Dworzánin/ przeciwko nieprzyaięcielowi/ czáłu woienney potrzeby/ niechay vżywa łierdzitołci łwej/ á okrucieńłtwá *GórnDworz* D6v; iáko łie w Ságuncie/ przeciwko moczy Annibalowey biálełłowy popiłáły. *GórnDworz* Z6 (8); *RejPos* 70v; *Grzegłm* 32; gdyżéł łie przebił przez ty rozmáite burdy łwiátá tego iáko przez łrogie woýłká przeciwko łobie náłádzone *RejZwierc* 177v (2); Iefli iedny lud

małz przeciwko piełzemu/ łtawiaj ij w polu rownym *BielSpr* 15v (2); *RejPosWstaw* [41³]v; *BudBib* 2.Par 20/23; *BiałKaz* K3; A to twoje wykładanie łłow Chriřtułowych [...] / nie idzie z duchá / ále z ćiałá [...]. A przetoż łie z nią [wiarą] nie zgadza: ále przeciwko niey bije. *CzechRozm* 263v (2); *PaprPan* Z2 (2); W Kártáginie / [...] nikomu łię niegodźiło pierścieni nořić / iedno temu / kteryby w bitwách przeciwko nieprzyacielowi męźnie poczynał *ModrzBaz* 51; y o tem trzeba pilne łtáranie mieć / áby przeiázdy przez łáły / ktore łą od nieprzyacielá / były zárąbione i mnołstwem drzewá ná kłztałt płotu zámiotáne [...]. Powiedáią / że tego fortyłu Wołóły vżyli przeciwko náłzym ná Bukowinie / á przetoż wołfká náłze muřiały im vłtąpic. *ModrzBaz* 103v; ináczey łobie trzeba poczynać przeciwko Vliřsełowi onemu chytremu mędrkowi: á ináczey przeciwko Aiáxowi / chocia wielkiemu meźowi [! / ále nieták fortelnemu. *ModrzBaz* 112v; [Historycy staroźytni piřzą] że káždy Konful Rzymłki / przeciwko naywięłłzym nieprzyaciółom / niemiewáł więcey iedno dwa legiony *ModrzBaz* 112 (10); *StrykKron* 295; bo widzę / że przeciwko tey ich [przeciwników religijnych] wyniołłey wieźy / naypotęźniey walczyć / y łzturmowáć / łłowem Boźym potrzebá *NiemObr* 24 (6); Tátarzyn Rułkie źiemie częłtkroć plundruie / A przedię przeciwko im nikt łie nie gotuie. *BielSen* 19; *KochProp* 13; *PaprUp* E4v; *ActReg* 73 (2); Rychłéybył rzękl / że ózálał [cesarz turecki] [...] gdyby [...] łam rękomá łwémi przeciwko łobie ná was zbroię kłáść miał *OrzJan* 13 (3); *LatHar* 588; *WujNT* 23 (2); obiecuiemy włzyłtká mocą y łiłłami przeciwko naiáždóm kórchkolwiek łudźi przy nich [Koronie i jej obywatelach] łtać *SarnStat* 993 (8); w práwey zgodźie á vńořci Krzeřciáńłkney / przeciwko Poháńcom woiowáli *PowodPr* 14; *VotSzl* D2 (2); *CzahTr* A2.

Z nadrzednym rzeczownikiem (60): *RejPs* 117; aby y ony [duchowieństwo] thełł [...] , na woinę wyprawiały, Ałye tylko przeczywko łamemu Tureczkiemu nieprzyaczielowy gwałtownemu, y nawalnemu *ConPiotr* 30v; *LibLeg* 11/134v; *Diar* 24; *Leop* 4.Reg 3/7 (5); *BibRadz* I 291b marg (3); [przodkowie naszymy] gdy Ewánieliey w Kořciele łłucháli / z nožen mieczá do połowice dobywáli / ná znák gotowořci łwey przeciwko nieprzyacielom Ewánieliey łwiętey. *OrzRozm* M3v (5); Látá od Kryłtułá 1248 / Fráncuzowie [...] niefortunnie walki wiedli przeciwko Sultanowi. *BielKron* 180 (3); *Mqcz* 224d (2); *OrzQuin* Qv (3); *RejAp* 91v (5); widział iáko w źwierciedle tákowe przeciwko łobie nieprzyacielłkie wzrułzenie / iż [...] łłhráćić włzyłki łwe mogł łudzie. *GórnDworz* Aa7 (2); *RejPos* 332; *ModrzBaz* 93v (6); *ActReg* 51; *Phil* B4 (2); *WujNT* Eph 6/12 (4); Miłtrz y Zákon nie ma dáwáć pomocy przeciwko Krółowi. *SarnStat* 1079 marg (9); *SiebRozmyśl* L4; *PowodPr* 8.

~ Z nadrzednym rzeczownikiem osobowym lub z odosobową nazwą urzędu (3): ktery [Kasper Zebrzydowski] [...] Hetmánem dzielnym teraz był w Litwie przeciwko Mołkwi *OrzRozm* R2; mamy [...] nádźieię / że ten młody Pan [Jan Krzysztof Tarnowski] / ták iáko iełł ná Hetmánłstwo przeciwko Mołkwie od Krółá Pána náłźego Miłóřiwégo wezwány / odnowi nam Polakom [...] Tryumfy łwoię Oycowłkie *OrzQuin* R2; [Bóg] vczyni cie mocnym boiownikiem á walecznikiem przeciwko káždemu nieprzyacielowi twemu / y włzyłkim łpráwám iego. *RejPos* 116v. ~

Z nadrzednym przymiotnikiem lub imiesłowem przymiotnikowym (4): yłł yełly by Thatarowie w panyszthwach náłłych yakye skody czynycz chczyely, on z łudźmy szwemy [pan wojewoda] chczyał bycz nam przeczywko yem pomoczen *LibLeg* 7/37; iż nie tylko przeciwko niewoléy Mołkiewłkiey męźna wolnořć Polłka iełł: [...] Ale y do Tátar łye obróćmy / y do Wołoch [...] pódźmy *OrzQuin*

R2; Ten Ordynek niżey nápiłány zwáli Grekowie [...] o dwu czołách gdzie fie iezdni s piefzymi potykáią. Tákíe łtánowienie Woyłká pożyteczne íełt piefzym przeciwko wielkości iezdny *BielSpr* 33; *SarnStat* 775.

Między dwiema formami tego samego rzeczownika (9): Bo powłtanie náród przeciwko národowi i krolełtwo przeciwko krolełtwo *MurzNT Matth* 24/7; *BibRadz* 4.*Esdr* 15/15; *RejPos* 188 (2); *WujNT Matth* 24/7 (2); Y áby łtroná przeciwko łtronie [tj. *Zakon Krzyżacki i Królestwo Polskie*] boiáźnią karánia ninieyfzého ku woynie y rołtérkom niepowłtawáłá/ włtawiamy łkázuiąc: iż [...] *SarnStat* 1081 [*idem*] 1114.

W przeciwstawieniu: »przeciwko ... za [kim]« (1): Arma vertere adversus Carthaginenses pro Romanis, Walczyć przeciwko Karthaginenskim zá Rzymiány. *Mącz* 485d.

Połączenia: »na [kogo] ... przeciwko« (1): z ktore^{go} páłacu łwe^{go}/ ogniłtymi kulámi/ nie tylko ná połpolitego człowieká/ ále y przeciwko Monárchom łwiátá te^{go} łtrzeláli *NiemObr* 24.

»przeciwko ... przeciw (przeciwko); naprzeciwko ... przeciwko ... przeciwko« [*szyk* 3:2] (4;1): y nyemamy thakovego nyepriaczielya dzierłfecz any chowacz na przeczywko Crolowy ye^{go} milołczy polłkiemv y przeczywko łzynovy yego krolowi mlodemv y pothomkom yego krolom polskiem y przeczywko thełz zyemyam yego *LibLeg* 6/159; *BibRadz* *Gen* 14/9; *SarnStat* 1025; *PowodPr* 44; że kiedy łię dobrze a wczás nágotuiemy: tedy znácznie [...] oyczyźnie łłuzymy. Co y dawnych lat przeciw Koronnym nieprzyaciółom/ y zá łzczęłłiwego pánowánia łwiętey pámięci Krolá Iego M.Stephaná przeciwko Mołkiewłkiemu/ y teraz zá pánowánia Krolá Iego M.Páná náłzego/ przeciwko zazdrołnym ádwerłarzom iego/ znácznie łię pokazáło. *VotSzł* C3v.

»z [kim] (...) przeciwko« (3): Piłáli [...] do Ianá Márgrábie z Brándeburgu/ áby nie był z Cefárzem przeciwko im *BielKron* 226v; Ad illum mihi pugna est, s nim/ álbo/ przeciwko yemu mam czinić/ álbo/ walzić. *Mącz* 3a; *Phil* H2.

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko sobie« (1): [*Celniejszy panowie, tj. magnaci*] bárzo wielkie rozruchy miedzy łobą włczynáią/ á iákoby łzerłzenie przeciwko łobie powłtawáią. *ModrzBaz* 27.

b. *Wskazuje na osobę (czasem instytucję), której władzy nie chce się uznawać, wobec której wykazuje się nieposłuszeństwo (też o Bogu oraz w przen) (86)* : iego [*Jezusa*] człowieczeńłtwo/ tak fie łilno łmierci báło/ iłż záđny^m obyczáiem vmrzetz niechcáło/ ale przeciwko bołtwu łłemráló/ ktore vmrzetz chcáło *OpecŻyw* 101v; *RejPs* 22v (2); łwiáđłzę bogi memi iż íełliby fie ktho z was podniolł przeciwko nam/ zá tobyłmy fie náń nie gniewáli *HistAl* D7; [*Biskupi, którzy odstąpili od posłuszeństwa wobec papieża, uznali swój błąd*] wyznawáyąc iż [...] chcą [...] kłnáć włlyłtkye/ ktorzyby przeciwko Rzymłkyey á ápołłolłkyey łłolicy krłłczyce łwoye podnołłi *KromRozm III* O8; *KrowObr* 131v; *Leop Num* 11 *arg* (12); A íełłiżbyłcie fie íełłczce y w tem przeciwko mnie vpornie łłháwíc chcíeli [*si ambulaveritis mecum ex adverso*]/ tedy ía łiedłm kroć łrółłze łtrápienie ná wálze złołci łprzepułłczę. *BibRadz* *Lev* 26/21; iż łyn moy pobudził przeciwko mnie łługę mego/ áby czyháł ná mię *BibRadz* 1.*Reg* 22/8; Tedy powłłáli mężowie przednieyfzy z łudu Efráim [...] przeciwko tym ktorzy przyłłzi z woyny. *BibRadz* 2.*Par* 28/12 (13); Krol Polłki íełł [...] połłánowiony łrreto [...] / áżeby záđen niełłmiáł przeciwko zwierzchnołci Kápláńłkíey/ hárdęgo pyłłká łwego podnołłić. *OrzRozm* D3; *BielKron* 265v (2); *Mącz* [454]c; *RejAp* 145 (2); á gdy tych [*ludzi żyjących w miernym*

dostatku] będzie wzięta liczbą/ będą [...] silnieiŹy: ták iz áni bogátym/ áni vbogim/ rozwieść fie nie dopuŹczą/ iżby ábo przeciwko pánu/ ábo przeciwko wrzędom buntowác fie/ á rozruch w ziemi czynić mogli. *Górndworz* Hh8; Abowiem oycowie náŹy będącz ná puŹczy/ gdy fie im było vprzykrzyło/ ięli Źemráć przeciwko Pánu Bogu y przeciwko MoizęŹzowi *RejPos* [154]; ále też y miłofnikom Źwoim/ gdy fie iáko namniey chcieli w myŹlach Źwoich podnoŹić przeciwko woley Źwiętey iego/ nigdy im tego [*Bóg*] przepuŹcić nie raczył. *RejPos* 200 (14); *RejZwierc* 129 (4); WíŹyŹcy przeciwko Pánu Źye buntuia/ WíŹyŹcy ná iego iáda wybránęgo [*tj. władcę, którego wybrał*]: Mówiác/ co czyniém? zrzucmy z kárku Źwęgo Ich ciężkie iárzmo/ niech nam nie pánuia. *KochPs* 4 (4); *NiemObr* 11 (3); *ArtKanc* L; Akiedi bi tey Źtalofci doznali wnas cij ŹkaŹci R:P: nienalał by fie potem taky cobi Pana przeciwko braciei y przeciwko R:P: buntowac y poduŹzac miał *PaprUp* H2v; *WujNT* 330; *SiebRozmyŹl* I3.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (9): á miáłta ich iz miály być wywroczone prze ich odpornoŹ przeciwko Bogu. *BibRadz Os* 11 arg; *Mącz* 97b; iuŹ zá Źywotá Źwęgo Sálomon vznał Źpór poddáných przeciwko Źobie. *BiałKat* 18v; [*Ksiądz Powodowski*] nas w poczet ludźi naygorŹszych [...] policzył. PiŹząc o nas/ iákobyŹmy pod płaŹczykiem/ iákiegoŹ zmyŹlonego naboŹeńŹtwa [...] [*mieli*] przeciwko zwierzchnoŹci oborzenie wŹczynác. *NiemObr* 150; *LatHar* 359; *WujNT Act* 15/2; TAKiŹ poŹtępek ma byđ *in causa perduellionis, contra R.P.* to ięł/ gdyby kto czynił bunty przeciwko RzeczypoŹpolitęy/ porozumięwaiąc fie z nieprzyacięlem Koronnym ku Źzkodzie Koronnéy *SarnStat* 153.

~ *Z nadrzędnym rzeczownikiem osobowym (2)*: co mu [*JeŹusowi*] było po tym iz fie oto Źpráwuie tym Licemiernikom á tym Źzemráczom przeciwko Źobie *RejPos* 326v; Stároftá ktoryby temu doŹyć nieczynił/ niechayby Źtároftwa zbył/ á zá wyŹtępcę przeciwko RzeczypoŹpolitey mian. *ModrzBaz* 122. ~

Z nadrzędnym przymiotnikiem lub imiesłowem przymiotnikowym [w tym lat. (1)] (5): *Górndworz* Y3v; Ale y przeciwko krolowi Newuchád-necárowi był [*Sedekiasz*] odpornym ktorego on obwiázał przyięgá przez Bogá/ ále on zátwárdził kárk Źwoy/ y vpárł Źerce Źwoie *BudBib* 2.Par 36/13; My Sinowie Oyca/ mi Poddani Krola/ powinni Źmi bronie/ y karac zbatznem roŹŹadkiem takowego ktori bi przeciwko tobie bel rebellis [= *zbuntowany*] *PaprUp* G; WieŹ [*BoŹe*]/ Źem z Źiemie Źtworzony/ Podłey/ wilgotney/ ciemney/ Więc w náturze nikkęmney/ Iák Źen/ błád [= *grzech*] rozmnoŹony/ A ŹmyŹł/ przeciwko Duchowi ziątrzony. *GrabowSet* S2; od któréy [*Ziemi Wołoskiej*]/ gdy iuŹ záledwie tyŹiác kroków [*cesarz turecki*] był/ poŹłóm wálzym odpowiędział/ Źe ták z gotowym ludem przybył dla tego áby wyŹtępnęgo przeciwko wam Piotrá Źkarał. *OrzJan* 12.

Połączenia: »przeciwko ... przeciw; przeciwko ... naprzeciwko« [*szyk* 3:1] (3;1); PŹalm [2] pod figurá Dawidá/ opifuie Páná ChriŹtuŹá/ náigrawánęgo/ y przeŹládowane⁹⁰/ przeciwko ktoremu/ y owŹzem ná przeciwko Bogu łámemu/ mieli Źię buntowác/ y Źzturmowác przełoženi Źiemie *NiemObr* 21; *BibRadz* 2.Par 32/16; *ActReg* 76; Przeczzę Źię narody zburzyły [...]? PowŹtáli krolowie Źiemie/ y ksiąŹetá zgromádzily Źię weŹpołek przeciwko Pánu y przeciw ChriŹtuŹowi iego? [*Ps* 2/2] *WujNT Act* 4/26.

c. *Wskazuje na osobę, względem której ktoś zachowuje się niewłaŹciwie, nagannie, bez naleŹnego Źzacunku, obraŹa ją Źwoim poŹtępowaniem (75)*: Aięłliby też kto proŹtęgo rŹádu abo Źtanu człowiek na

fprawie a fądzie granicznym, abo ynnem przeciwiwo Commiffarzo^m fie rzuciel fłowy a niewczziel, taki ma bycz więzą abo fiedzeniem do polroka karąn *ComCrac* 17v; *Leop Gen* 16/5; Ale niewiém iefliże to Królowi ściérpić przyfłoi/ co iefł przeciwiwo Máiefłatu iego Królewfskiemu. *OrzQuin* D3; *RejPos* 50v; *RejZwierc* 37; bo fię żaden niegniewa ná onego/ ktoremu z fercá wfzytkiego dobrego życzy [...]; y żadney fię rzeczy nieprzyfłoyney przeciwiwo niemu niedopufłzcza. *ModrzBaz* 136; *Paprup* G; *WujNT* 430.

Z nadrzędym rzeczownikiem (5): Offensa [...], Wykroczenie przeciwiwo komu/ Obrázenie kogo *Mącz* 261a (3); ktorzy [*falszywi świadkowie*] zeznawali iż fłyzeli od niego wyełkye bluźnienie przeciwiwo Bogu y przeciwiwo Moizefłzowi. *RejPos* 22; Iia widzę zem niefortunnym człowiekiem dowm̄ zeto w̄m przeciwiwo mnie brać sobie racyzsz iakoby z contemptu iakiegoś kuobrazie przeciwiwo mnie. *ActReg* 173.

α. Obrażliwie, bluźnierczo wobec Boga i osób Trójcy Św., też aniołów i świętych oraz miejsc sakralnych (62) : *MurzHist* D3v (4); Iákycie fprofne bálwochwálftwo popełnili żydowie przeciwiwo Pánu Bogu *LubPs* Y3 marg; Ale iefli nową rzecz Pan wdziála/ iżby ziemiá otworzywfly fie pod nimi/ pochłoneła ie/ ze wfłyfłtkim ich fłátkiem/ á żywo by z fthąpili do piekła/ poznaćie żeć bluźnieli á zruffáli fie przeciwiwo Panu. *Leop Num* 16/30; Y rzekliście: Cożefmy mowili przeciwiwo tobie [*Bogu*]? Mowiliście/ Nikczemny iefł ktory fluzy Bogu: Y coż zá pożytek tego iżefmy ftrzegli przykazania iego/ á iżefmy chadzáli fmutni przed Pánem Zaftępow? *Leop Mal* 3/14 (9); [*Sennaheryb*] Piśał ktemu lifty bluźniąc Páná Bogá Izraelfkiego/ á mowiąc przeciwiwo niemu tymi fłowy/ Iáko Bogowie inych narodow ziemfkich nie mogli wyrwać ludu fwego z ręki moiey/ thák Bog Ezechiafzow ludu fwego nie wyrwie z ręki moiey. *BibRadz* 2.Par 32/17 (3); wołę o tey drodze [*tj. sposobie, jak godnym i dzielnym być*] od ciebie fłyzceć/ á niżli tę gęś ieść/ by mi też y przeciwiwo Marćinowi Święte^{mv} zgrzeźyc [*żart., rozmowa odbywa się w dzień św. Marcina, a tego dnia był zwyczaj jedzenia gęsi*]. *OrzRozm* Qv; *Mącz* 225d; *OrzQuin* G4 (4); Kthorego kácerftwá á bluźnirftwá przeciwiwo Máyeftatowi Syná Bożego iuż y v nas w Polfzcze dofyc fie namnożyło *RejAp* 197; y poftáwili ony fwyádki fáłfzywe/ ktorzy zeznawali: Iż then człowiek [*Jezus*] záwždy bluźni przeciwiwo mieyfcu themu fwiętemu y przeciwiwo zakonowi. *RejPos* 22 (2); Bo Ewanyeliftowie piśzą [...] że [*Jezus*] wziął chleb/ łamał/ y dawał [...] zwolennikom fwoim/ tákże też o kielichu. [...] iefliżeby thák nie było/ thedy Páweł fwięty [...] grzeźył przeciwiwo Bogu/ iż tę fwiátość przy wzywaniu/ chlebem y winem názywał. *RejPosWiecz*³ 96; *WujJudConf* 80v; *ModrzBaz* 20 (2); *NiemObr* 68; (*nagł*) O fráfownym Ianie. (-) POnieważ Bóg/ y fczęścié/ y niefczęścié dáie/ Przeciwiwo Bogu mówi Ian/ co fczęściu łáie. *PudlFr* 11; A ci zdádzą fie nie pomáłu przeciwiwo Bogu tym grzeźyc/ rozumiejąc żeby nie byłá tháka wfzechmocność Boska/ iákoby ich do pirwłzey prerogátywy fczęćcia y godności przywieść nie miał *Phil* N2; *LatHar* 140 (4); *WujNT Matth* 12/32; *SiebRozmyśl* D4v; *PowodPr* 39.

Z nadrzędym rzeczownikiem (19): *RejPs* 101; Na duchowny fąd prziiślufayą fądzicz [...] odfzepieńftwa, bliuznienia przeciwiwo Bogu *ComCrac* 20; Grzech (mowi) przeciwiwo duchowi fwiętemy [!]/ ktory iefł tak ciężki/ że j téfz piśmo zowie grzechem na śmierć/ To iefł wiecznego karania bożego godnem *MurzHist* Q; Y otworzyła [*bestia*] páfłczekę fwoię ná bluźnienie przeciwiwo bogu/ áby bluźniła imię iego/ y przybytek iego/ y tám te kthorzy w niebie miefłkaią. *Leop Apoc*

13/6; *BibRadz* II 133b *marg*; *RejAp* 107v; iż [...] to łye nigdy nie naydzie/ ażeby kiedy Polfká zdraycę przeciwko Królowi łwemu Polfkiému vrodziłá *OrzQuin* Q3; A gdy nam [*kaznodzieja*] opowiada wolá Páńfká/ frogość gniewu iego zá wyłtępki náłze [...]/ przeciwko Pánu y przeciwko bliźnim/ to krociuchno trwa ná pámięci náłzey *RejPos* 252 (4); *GrzegŚm* 56; *RejZwierc* [28³] (2); odwroceni łá od dobrego/ á pochopni y łkłonni ku złości [...] nolząc w łobie wzgárdę/ y nieprzyiaźń á gniew/ przeciwko Bogu łtworzyćielowi łwemu. *WujJudConf* 63; Złorzeczeńłtwo rozliczne ielth. Są bowiem przeciwko Pánu Bogu bluźnirłtwá/ łá potwarzy przeciwko ludzyom *RejPosWstaw* [110³]v; *BudBib Nah* 1/11; *NiemObr* 102; *LatHar* +++2; *WujNT Matth* 12 *arg* (2).

Z nadrzędnyim przymiotnikiem (2): á nád tego iuz żaden Antykryłtem inłzym/ y więthłzym [...]/ hárdłzym przeciwko pánu Chryłtułowi/ y chwale Máiełstatu iego/ Hárdłzym przeciwko Máiełstatowi Bogá/ w Tróycy iedynego żaden być niemoże *BiałKat* 181.

Połączenie: »przeciw ... przeciwko« (1): iż áni ná tym/ áni ná onym łwiećie/ nie będlie odpulzczono tákie bluźnierłtwo/ przeciw duchowi ł. to ielł/ przeciwko Bołtwu łwem^{mv}/ o ktorym tam pan Chriłtus mowił *NiemObr* 102.

4. *Wskazuje na obiekt działań obronnych, chroniących przed kimś lub przed czymś; contra Vulg, Mącz, Modrz, JanStat; adversus Modrz, Vulg, JanStat; in occursum PolAnt; in Modrz (180) : (marg)* Przeciwko przełladowniko^m. (-) BOże włłechmogácy [...] obroń mię od krzywdy moiey *RejPs* 80 (5); *ComCrac* 18 (4); Chriłtus/ łwoię krew i łmierć [...] przeciwko wielkiem bożyi pomłty wałum iakoby groblá załtawiá/ aby ludźie miłerni/ nie byli prze wielkość grzechow załáni. *MurzHist* Lv; Racz nas [*Boże*] Duchem łwym nawiedzyć/ a przeciwko grzechom zmocnić *SeklPieś* 32; *OrzList* e2v; *BibRadz Ps* 34/1 (2); Przecz on [*król Wacław czeski*] [...] mieczem łwym Krolewłkim [...] Ołtarzá Świętego przeciwko kácerłtwu Hufyanowemu niebronil. *OrzRozm* C2v (8); *GrzegRóżn* G; Tutus ad omnes ictus, Dobrze ubrány przeciwkó kaźdemu łztichowi. *Mącz* 486a; Munire et Vallare contra feras, Opátrzić á obłzáncowáć przeciwko źwierzu. *Mącz* 475a; *OrzQuin* E2v (5); Przyiaciele [...] ięli ná máwiiáć Kámmę/ áby w tym [*żeby zostać żoną Sinorixa, zabójcy swego męża*] cięłzká/ á vporná nie byłá: opowiedáiąc to nákoniec/ iáko ich nie było s to [*tj. nie mieli dość sił*]/ áby przeciwko mocy/ á gwałthowi Sinorixowemu oney bronil mogli. *GórnDworz* Y6; *BiałKat* 146; *WujJud* 16v (3); chreścyáńfkym człowiekiem będląc/ małz łwe ołobne poćiechy/ ktore cię vmáczńiiáć máiiá/ przeciwko łtráłłiwey łmierći. *BiałKaz* Cv; *KarnNap* E3; iż częłtokroć rády więcey ważá przeciwko ludźiam záráłliwym [*tj. buntownikom, siejácym niepokoje*] niźli broń. *ModrzBaz* 129v; A to o iego [*stanu szkolnego*] zacności dla tego powiedam/ ábychmy ták rozumieli/ że ten łtan/ włzelákim łpofobem ma być bronion/ przeciwko przewrotności łádlow *ModrzBaz* 131 (5); Który [*Bóg*] czáłu potrzeby łtal przy vbogim/ Y bronil go przeciwko Tyránnom frogim. *KochPs* 169; [*Pismo Św.*] ielł on opoczyłty fundáment/ ná ktorym kto fię z náłchnienia Bożego [...] buduie/ pewien być moze/ iż iego budowánie/ przeciwko burzácym wiátróm/ y nawałnościam wod ołtác fię moze *NiemObr* 7 (2); Wywodźilł [*Boże*] y chleb z źiemie/ ludźiom k náłyceniu/ Wino, inne napoie przeciwko prágnieniu *ArtKanc* T10; [*Polacy*] oderwali od WXL^{so} [= *Wielkiego Księłstwa Litewskiego*] [*cztery*] woiewodztwa [...] zkádl wielká potęžność y pomoć przeciwko nieprzyiacielowi WXL. miało, tak iż przedtym przeź [!] cudzey pomocy nieprzyiaciołom [...] się bronili *ActReg* 40; *Calep* 715a; (*nagl*)

[*Modlitwa*] Przeciwko łakomstwu. (-) NAKłoń Pánie/ ferce moie/ do przykazánia twego/ á nie do łakomstvá. *LatHar* 607 (12); Drugie Annotácye dłuższe [...] ofobliwie te mieyfcá pokázuią/ y krotko wykłádáią [...] ktore wiárę náfzę Kátholická przeciwko ich błędom znacznie potwierdzáią. *WujNT przedm* 26; *Nákupily máści* [*Mar* 16/1].) Iáko dobry y święty nakład Mágdáléná bylá vczyniá ná máści/ ktorymi ciálo Chriřtá Páná iefzcie żywiácego pomázála [...]/ ktory zá niá mowił/ y vczynku iey przeciwko Iudařzowi [= *przed Judaszem*] bronił *WujNT* 186; Tákze téz *Literae moratoriae, aliàs Zelázne liřty*/ mieřczánóm y Zydóm przeciwko řzláchcie z řtrony niepłácenia długów/ nie máią byđ dawáné. *SarnStat* 243; będziemy ie [*obywateli Ziemi Bełskiej*] Práwem bronić/ řpráwowác/ trzymác/ y z nieprzeřpieczeńřtw wyrwác przeciwko kořdáy osobie *SarnStat* 1053 (10).

Z nadrzędnym rzeczownikiem (40): [*Boże*] vczyn mi pokoy od řprzeciwnikow moich: ábowiem flába możnoć moiá przeciwko iem bez ciebie. *RejPs* 210; Plořnká tá [*tj. Psalm* 34[35]] zámyka w łobye proźbę przeciwko tym kthorzy bez przyczyny ludzi cnotliwe á poboźne w nienawiřci máią *LubPs* 12v (6); *GrzegRóżn* A4; Auxilium afferre alicui malo, Pomoc komu przeciwko yákiey řzkodzie. *Mqcz* 22b; Poddáni w Křięřtwách/ przeciwko krzywdzie zwiěřchnięgo Páná obróny niemáią żadney *OrzQuin* P (3); A thy iedno przezwał [*Chryřtus*] włáfnemi owieczkámí ųwoiemi/ kthorzy [...] vmieią rozeznác głos naiemniczy/ ktory żadney obrony nie vmie vczynić przeciwko wilkowi onemu řrogiemu *RejPos* A5v (2); *KuczKat* 430; to iefť poćiechá nie máła/ przeciwko grzechowy/ iź gdy pożywamy ciála Páńskie⁹⁰ mamy żywot wieczny *BiałKaz* B2v (9); Prořzę cię [*Boże*] o to/ áby święte Ciála y Krwie Páńskiey pożywánie [...] [*był*] przeciwko zdrádom nieprzyaciól moich ták widomych iáko y niewidomych mocnym obronieniem *LatHar* 225; Ořtáteczná/ ále dořyc pożyteczná obroná przeciwko pokuřom/ niechay będzié modlitwá *LatHar* 581 (11); *WujNT* 498 (2); *SarnStat* 1069 *marg*; *SiebRozmyřl* D3v; [[*H. Pocięj*]. (*nagł*) Antirresis abo apologia przeciwko Krzyřřtořowi Filaletowi (-) *PocięjAntir kt*].

~ *Z nadrzędnym rzeczownikiem osobowym* (1): [*Panie Jezu*] wyrwi mię z mocy [...] řzátáná: niech řie nie cięfzy z vpadku moiego: ty řam bądź obroncą moim przeciwko iemu y wřzyřtkim chyřrořciám iego. *SiebRozmyřl* B3v. ~

Z nadrzędnym przymiotnikiem (6): In philosophiae portum conferre, Vdác řie ná naukę która naypewnieyřa yeřť przeciwko wřzem przigodam. *Mqcz* 314a; Wizerunk práwéy Wiáry Chřeřciáńřkiey [...] przeciwko wřzyřtkim obłędliwořciám tych czářów/ bárzo pożyteczny. *BiałKat kt* (2); żadna rzecz ták zle obwárowána nie iefť/ przeciwko rázowi/ á vderzeniu/ iáko głowá. *GórnDworz* I; byřmy obrony tylko Boźey przeciwko złemu prořili: á tę vprořiwřzy/ iuź przeciwko wřzyřtkim rzeczám/ ktore řzátan y řwiát řpráwuie/ řwobodni y beřpiećni być możemy. *KuczKat* 430; do domow ich przy namniey cźterzy kroć przez rok niech nágládáią [*urzędnicy*]: áby obaczyl iefłi przeciwko ogniewi řá dobrze obwárowáne/ á iefłi naczyńia do gářzenia potrzebne máią. *ModrzBaz* 84.

W przeciwstawieniu: »za [*kim*] przeciwko« (1): Defendere aliquem contra iniquos obtrectatores, Wřtáwyc řie zá kiém przeciwko zlořliwym omowcóm. *Mqcz* 80a.

a. *W działaniach militarnych (teź przen)* (36) : A ktory niema maiętnoćzy Albo kupiey nad piendz řeth złotych. Then pięřřego wezbrogiey przeciwko nawalny Tureczky moczy wyprawy. *ConPiotr* 30v; *Leop* 2.*Par* 26/7 (3); řtárzáłem řye y ořiwiałem/ gárdłuiác [= *naraźajác życie*] we dnie y w

nocy/ źimie y lećie/ przeciwko nieprzyaicielom twoim *OrzRozm* R3v (2); Pro nostra salute contra sceleratissimam hostium conspirationem configamus, Czińmy o zdrowie y o gárdła nałze przeciwko niesláchetnemu nieprzyacielskiemu łpiknieniu. *Mqcz* 130b; *OrzQuin* O; *GórnDworz* V v; *NiemObr* 32; Obłeczćie fię w zupełną zbroię Bożą: ábyście mogli łtać przeciwko záładkam dyabelłkim. *WujNT* *Eph* 6/11.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (21): tedj ye⁸⁰ K.m. Zradamy swoymy wyeczey othim miłłil abi państwo swoye wobronie zachował przeczywko nieprzyacielowy swemv a niedał sobie lekkołczy czynycz y szkodj wpaństwach swich *LibLeg* 10/154; *ComCrac* 11 (5); *ConPiotr* 30v (2); *OrzRozm* V3; Wiburg koniec trzyma Finłándiey ku Rufi y Mołkwi/ thá źiemiá ielt murem ich przeciwko Mołkwi. *BielKron* 294 (3); białągłowa táka [tj. *cnotliwa*]/ w wielkiewy cźci/ v włzech ludzi być mułłi: ábowiem oná iey mądra powagá/ z dobrocią złączona/ ielt iáko moczną tarczą/ przeciwko niewłthydliwym włzetecznikom *GórnDworz* Xv (2); *RejPos* 78v; przekopámi y wáłmi/ nietylko Miáłtá/ ále teź y polá otaczáli/ á tym łpołobem czynili obronę kráiny łwey przeciwko naiázdom nieprzyacielłkim. *ModrzBaz* 35 (2); *StryjKron* 295; *PowodPr* 59; Do obrony przeciwko gwałtownemu káždemu nieprzyacielowi [...] trzech rzeczy/ iáko ia rozumiem/ potrzebá. Naprzod dobrych Hetmánow [...]. A potym pieniędzy [...]. Náoláttek [...] porządku *VotSzl* B4v (2).

Z nadrzędnym przymiotnikiem lub imiesłowem przymiotnikowym (3): y ielt podobné to Królestwo [*Polskie*] niedobytéy onéy Wieży/ która ze włzech łtron łwoich/ obrónna ielt przeciwko włzyłtkim Nieprzyaicielom łwoim *OrzQuin* Iv; *ModrzBaz* 123v; [*Cesarz turecki chce napaść na Polskę*] y tego zátaić niemógł [...] / co iednák wáłzéy kró: M. przeciw niemu ku pomocy bydź moźe/ y ku przelłtrodze/ by záś iáko wáłzę Kró: M. niegotowégo przeciwko łwéy mocy niezáłtał. *OrzJan* 90.

Z nadrzędnym przysłówkiem (1): Przeciwko Tátárom byłby ten łkarb [*powstały z podatków*] bez máłá nigdy nie przebrány: á przeciwko drugim/ áboby go było dołycć/ áboby iednák ná bárzo wielkiewy pomocy był. *ModrzBaz* 123v.

b. *W postępowaniu sądowym* (2) : mowćie o mnie przed Pánem y przed pomázáńcem iego [...]: ielłim kogo pothwarzył/ Ielłim kogo wćiłnął/ á ielłim kiedy od kogo wziął iáki dar [...]. Y rzekli: Nie potwarzáłes nas áni wćiłkał/ ánił wziął zádney rzeczy [...]. Y rzekł do nich: Swiádek mi ielłth Pan dził przeciwko wam: Y swiádkiem mi teź ielt pomázániec iego [...]/ źećie nie náleźli nicźego w ręce moiey. *Leop* 1.*Reg* 12/5.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (1): Accusatio pro defensione, Oddalenie á obroná przeciwko skárdze. *Mqcz* 75c.

c. *W zwalczaniu chorób i zapobieganiu im (teź przen)* (23) : Niegdj teź łłozywłzi rozmagitych zioł połpołu á łnich pałą wodkę/ á tho przeciwko niemoczy niekthorego cźłonku *FalZioł* II 1c; Contra vanas species opitulatur, Przeciwko fántáziyam [= *urojeniom*] pomaga. *Mqcz* 266c; Iuź tedj/ y to [*mierny dostatek*]/ y czo drugiego ktemu [*miłłość poddanych*]/ niechaiby miał pan zá iedno lekárłstwo przeciwko temu/ źeby poddáni nowych rzeczy w páńłtwie záczyńác/ ábo nowego páná prágnąc nie mogli *GórnDworz* Hh8; *KuczbKat* 395; *WujJud* 210v; *BiałKaz* B2 (2); Ktemu teź niechayby [*dzieci*] łobie lekárłtwá gotowály/ ktozemiby fię obwárowác mogły przeciwko przenágábaniu Cźártá/ ciałá/ y tego swiátá. *ModrzBaz* 11v.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (12): Acopa, Lekárstwo przeciwko trudowi leniŝtwu álbo ípracowánui. *Mącz* 2d; Contra venenatos morsus praecipua remedia, Przeciŝwko wkálŝzeniu yádowitych robaków/ nayofobliwŝe á náylepŝze/ y náyppewnieyŝe lekárŝtwá. *Mącz* 36d (8); Lekárŝtwá przeciwko pyŝze/ máiá byé doŝtawáne/ lekce waŝeniem rzeczy doczeŝnych/ iáko I cíeleŝnych *ModrzBaz* 55v; Amuletum – Preserwatiwa przeciwko trucziznie. *Calep* 65b (2).

Z nadrzędnym przymiotnikiem (3): Theŝ wino w ktorým by byá warzona rzeŝucha/ ieŝt dobra [!] przeciwko boleŝciam ŝtawowym. *FalZioł* I 90a; Empetron, Herba, Ziele które przeŝywko kámieniowey niemocy vŝyteczne yeŝt/ Vulgo, Calcifraga. *Mącz* 103b; Contra serpentium ictus medentur, Przeciŝwko wkálŝzeniu wężowemu íá dobre/ to yeŝt/ pomagáya/ zdrowiá. *Mącz* 212b.

α. O zabiegach higienicznych (1): Occurrit pulcibus haec herba, Dobre to ziele przeŝywko pchlóm. *Mącz* 74d.

5. Wskazuje na osobę, której się zarzuca coś złego, którą się uważa za winną; contra *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; in *Mącz*, *Modrz*, *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; adversus *PolAnt*, *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; adversum *PolAnt*, *Vulg*, *Cn*; cum *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*; super *PolAnt*, *JanStat*; coram *PolAnt*; in contrarium *JanStat* (274) : Blogoŝlawieniŝcie gdyŝ by zlorzeczyli wám ludzie [...] / a mowili wŝŝytko złe przeciwko wám ígátz/ dlá mnie *Opecŝyw* 42; A zalię przeciwko tym ŝkarŝyŝt będa pomŝty ŝádaiáŝt/ ktorzy nie chcieli boŝe wolé pelnitz. *Opecŝyw* 193; ieŝli bi sye on ku thim slova^m znal [= przyznał się], ktore do nas przez thego tho Castellana Sandomirŝkie⁸⁰ wŝkazał przeciwko Marczinovi zborowskiemu *MetrKor* 61/223; a on [*Franciszek Spiera*] íám ŝiebie potępiá/ wymowá rzádko ŝlychaná przeciwko ŝobie wywody czyni *MurzHist* Kv (2); *MurzNT* 18v; *Leop Matth* 5/11; *BibRadz Deut* 31/21 (4); *Mącz* 19c (2); *OrzQuin* S2v; *BiałKat* 298v; Izali ŝzy wdowie nie pŝyná po iágodách iey? á wołanie iey przeciwko temu kto ie wzbudził? *BudBib Eccli* 35/16; *CzechRozm* 78; Ieden gdy mu záđano ŝłodŝieyŝtwo/ powiedział/ ŝe mu to ŝle záđano: á ten ktory przeciwko niemu mowił/ dał mu pięŝciá zá ŝzyę. *ModrzBaz* 61; Íŝ nie íi íá ŝzczęŝliwi ktorzy drugich przeŝláduiá/ onym vrágiá: wŝzelákie złe przeciwko nim mowiá: ále íi ktorzy to wŝytko ná ŝobie odnoŝá *CzechEp* 20 (2); Cze⁸⁰by dŝiŝ nie wdŝięcznie przyiáł Papieŝ Rzymŝki/ kiedyby w roŝnicách koŝcielnych/ Biŝkup przeciwko Biŝkupowi ŝkárzác/ do Krolá ktorego/ ábo Ceŝárzá/ á nie ráczey do Papieŝa ŝię vćiec miał. *NiemObr* 58 (2); Przifiagl bi tam bel ztich [*ŝwiádków*] kazdi przeciwko bogu bi mu bel diabel dal pienenzi *PaprUp* I2; *ActReg* 51 (2); PAnie/ iáko bárzo błáđá/ Którzy íię niedbálym íáđá: [...] Przeciŝwko nim ŝwiádczá niebá: ŝwiádczá gwiazdy niezliczoné/ Ná powietrzu zápaloné. *KochFrag* 18; ktorzy [*nieprzyjaciele*] íkoro ŝię záchwieiá nogi moie/ wielkie rzeczy przeciwko mnie mowili. *LatHar* 163 (2); *WujNT Matth* 5/11 (4); Rzekłem będe wyznawał przeciwko mnie nieŝpráwiedliwoŝ íoie Pánu *WysKaz* 16.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (33): *MetrKor* 61/223v; Bo będa zágluŝŝone niemofŝciá wárgi ich/ kthorzy zwykli czyniŝ przymowki kłamliwe przeciwko ípráwiedliwemu zwielkiem náđęciem á podnieŝieniem pyŝŝnych myŝli íwych. *RejPs* 45; A owŝŝemem práwie zámillknáł/ y od ŝlow poŝytecznych áczkolwiek mi to ípracá przychodzi/ áby oni y ŝtáđ nienábyli przeciwko mnie potwarzy. *RejPs* 59 (3); *MurzHist* C3v (2); *MurzNT* 51; *LubPs* V3; BRzemie [= *kara*] (przeciŝwko miáŝthu) Niniwen. *Leop Nah* 1/1 (2); Tedy roŝkazał [*Bóg*] Lewithom [...]. Weŝmié Kŝięgi Zakonu tego/

y włożcie przy iedney łthronie do Skrzynie przymierza Páná Bogá wálzego/ áby tám były ku łwiádectwu przeciwo wam. *BibRadz Deut* 31/26 (5); Bos in lingua, Proverb. Przypowieść przeciwo tym którzy dla przedárowánia nie mówią prawdy. *Mącz* 26b; obáčz/ iáko łrogie łentencie przeciwo tym wyłzły/ kthorzyby iemu wierzyć á łłow iego [*Chrystusa*] łłuchác nie chcieli. *RejPos* 4 (4); Ółme Przykazánié. Nie mów przeciwo bliźniému twemu łwiádectwá łáłzywego. *BiałKat* 64 [*nawiązanie do tego samego tekstu*] *KuczbKat* 335; *BudBib Dan* 13/43; *CzechRozm* 214v; [*Uczniowie Chrystusa gotowi byli znosić każde zło od ludzi*] Nie młzcząc łię wzgárdy łwey y przełádównia [...] opócz ółwiádczánim łię przeciwo nim przez otrząłnienie prochu z nog łwoich *CzechEp* 21; *ActReg* 109; gdzieby iáka offená z odniełenia [= *oskarżenia*] przeciwo komu połzłá/ nie vmie thák człowiek w łprawie łwey áffekty łwymi rzádzíc/ iáko komu inłzemu w tym rádziłby vmiał. *Phil* S3; Abowiem [*pełniący urzqd*] ielł łługá Bożym: młściłiem ku gniewu przeciwo zle czyniácemu. *WujNT Rom* 13/4; Oto przyłzedł Pan z tyłsiácmi łwiłtych łwoich/ áby czynił łád przeciwo włzytkim *WujNT Iudae* 15 (3); Ale ił w niektórych ófobách łwiłeckich Królestwá náłze⁸⁰ ták wielka łie wkorzeniłá złóść: ił win y klátw przeciwo tákowym ták przez Kánony kołcielné/ iáko tész od łudzi wydáné/ [...] nie boiá łie ná łobie znosił *SarnStat* 897 (3).

Połączenie: »przeciwo ... przeciw« (1): [*Franciszek Spiera*] będąc niewinnem/ łám przeciwo łobie nie kto inłzy przeciw iému/ łkargę połóżył *MurzHist* C3v.

Zwrot: »mieć co (a. nieco, a. trochę) przeciwo [komu]« = *wysuwać zarzuty, zgłaszać pretensje wobec kogoś; habere adversus a. adversum PolAnt, Vulg* (11): Ielłiby tedy niołł offiarę twoie [!] na ółtárz a tam włpomniáł że brat twóí má co [*Leop*: nieco] przeciwo tobie/ zółtáw tam offiarę twoię przed ółtárzem/ a idł się piérwéi poiednáí zbratém łwoiém *MurzNT Matth* 5/23 [*w nawiązaniu do tego samego tekstu KuczbKat*]; *Leop Matth* 5/23; *BibRadz Apoc* 2/14 (2); Inter se leviter dissident, Máýá nieco yeden przeciwo drugiemu. *Mącz* 379c; *RejAp* 28v; *KuczbKat* 315; Bo więc iuż tám co miał ieden przeciwo drugiemu od roku/ á ił po trzełwiu łobie thego zá nic nie miał/ to łie tám wnet [*po pijanemu*] włzitko włpomienie/ y wnet łie krziwdá wczyni *RejZwierc* 61; Ale mam przeciwo tobie trochę: ił niewiełcie Iezábelli/ ktora łię mieni być prorokiniá/ dopułzczáłz wczyc y zwodzil łługi moie *WujNT Apoc* 2/20 (3).

α. *W postępowaniu sądowym* (196) : A gdyż łepak niektorzy połłowie przyłzli do Attenłkiego miałta aby łie przed rayczami łádzili [...] przyłzedłzy profiligo [*Demostenesa*] aby przeciwo im niemowił, chcąc mu dáć pienedzi czoby żádał. *BielŻyw* 61 (3); Poddanemv zadnemv nyema bycz vyara dana przeczywko panu. Iedno panu ma bicz vyara dana przeczywko poddanemv *LibLeg* 6/116; Aczi Voiiievodovie [...] y ynni wrzedniczy ziemłczy przez nas dani, dołtateczná połłelłiá dziedziczná a niezmyłlioná miecz mayá. [...] A gdzieby omiełkali y nieofiedli podlie przivilieyow statutu, tedy [...] mayá bycz privovani łwoich wrzędow zdelacyei połłow ziemłkich [...] ktorzi połłowie [...] povinni inłtigovacz na Seymie przeczywko takovemv wrzędnikovi Dignitarzovi ktoby taki bel. *ComCrac* 14v; A ýa poyde ku łłándowj Co nam łrogi łendza powej (*did*) Tu yuż gdy staneli łtrony pozwane/ łtanał tész Czart z Reyelłtry przeczywko każdemu (-) *RejKup* y7v; czo pan Viernosz pocziágnął w prawo [...] xyedza oborskiego [...] thedy tesz [...] panowye then wssythek postempek vyrokiem swym wnywecz obroczeni y cassovali thak ysz okolo they rzeczy yvz daley pan Viernosz nyema

any bendzie mogl przeczywko xyędzv oborskiemv postempovacz any czynyocz. *ZapWar 1550 nr 2665*; A Biskupi i wżyftek walny Senát łzukali łwiadectwa na przeciwo Iefułowi/ aby go o łmierć przyprawili/ lecz nienaidowali/ Bo wielé ich fałżywie łwiadczyło przeciwo niemu *MurzNT Mar 14/56*; *Leop 2.Mach 4/43*; *OrzRozm Ev (3)*; Suspendio petere, Foritowác [= *oskarżać*]/ przywodzić przeciwo komu złodzieyftwo. *Mącz 289c*; Derogare de fide testium adversarii, Przeciwo łwiadkóm łtroney przeciwney mówić [= *podważać wiarygodność*]. *Mącz 358a (4)*; widzę żelcie w.m.obádwa podobni owym pánom Affeforum/ ktorzy więc pod czas przeciwo łwoim powinowátym łkázuią/ áby ie zá łprawiedliwe/ á mądre ludzie mieli. *GórnDworz Mm3*; *RejZwierc 100*; Ale łádow ábo Praw/ przeciwo tym ktorzi z drogi dobrych obyczáiow vftąpili/ dla tego vżywáią/ áby wždy oni po niewoli to czynili/ czego z dobrej woli fwey [...] czynić niechćieli. *ModrzBaz 4v*; [aby] v nas byli połtánowieni [...] łtrożowie praw: ktorychby vrząd był/ nietylko łáme^{go} gołego pífmá praw przyłtrzegác/ ále y przeciwo tym ktorziby ie náruřáli mocnie łtác *ModrzBaz 95v (7)*; *NiemObr 172*; *ActReg 21*; *Phil L3 (2)*; Powłtáli przeciwo mnie fałżywi łwiadkowie. *LatHar 306 (2)*; Arcykáplán/ rzekł mu [*Jezusowi*]: Nic nie odpowiedalz ná to co ci przeciwo tobie łwiadczą? *WujNT Matth 26/62* [*w nawiązaniu do tego samego tekstu LatHar 695*]; A owoc Duchá ielt/ miłóść/ wefele/ pokoy/ ćierpliwość/ dobrotliwość/ dobroć/ niełkwápliwóść/ ćichość/ wiárá/ mierność/ włtrzymiężliwość/ czyłtość. Przeciwo tákowym nie máłz zakonu [*tj. tych, ktorzy tak postępują, zakazy prawa nie dotyczą*]. *WujNT Gal 5/23*; PRzeciwo Zydowi tylko w łzkołách/ áłbo gdzie bywáią łádzeni wżyfcy Zydowie/ Práwem niech bédzie czyniono *SarnStat 257*; IEfli kto kopcé vczynioné áłbo iné znaki [...] rozrzući/ y gwałtownie łkází: tákowy gwałtownik od káždého kopcá naroźného ma płácić łtronié przeciwo łobie czyniácý trzy grzywny piénędzy połpolitych *SarnStat 471*; (*nagł*) Pozew zamkowy ná skárgę. (-) N. Z N. Stárołtá/ tobie Szłáchćicowi N. z N. obiáńamy: iż łzláchetny N. ze N. przeciwo tobie przed námi vłkarzał fie: iżeł go z łpokoyného dźierzenia dóbr N. gwałtownie wypędził y wybił. *SarnStat 1247 (53)*.

Z nadrzędny m rzeczownikiem (88): *ComCrac 22*; Item Poslowie [...] nas prosili abismi constitucie seimowe i statuti i statuti [!] coronne okolo exequuciei przeciwo Cortizanom w exequucia wlozili *ZapWar 1545 nr 2646*; Item zeznal yłch łzwyadecztwo ye^{go} przeczywko scheraffedinowy o 60 złothich wyedzione yełth fałłchiwe. *LibMal 1548/143v (3)*; teź tak JKM raczy mieć po IchM księżej biskupiech [...], aby postępkow wszelakich prawnych de haeresi przeciwo ludziom rycerskiego stanu aż do drugiego sejmu zaniechali *Diar 52*; A gdy poimáli Krolá/ połłáli go do Krolá Bábilońskiego [...] á on wydał dekret przeciwo iemu. *BibRadz Ier 52/9*; *OrzRozm Ev (2)*; Clarigatio etiam, Wywołanie/ przeciwo yákiemu złoczincy áby káždy moc miał yego poymác. *Mącz 55d*; Institoria actio, Práwo przeciwo krámarzowi o nieyáki fałłż áłbo niepewność hándlu. *Mącz 171c*; Damnationem rescindere, Przeciwo komu vczynioną łentencią skázić. *Mącz 372b (8)*; *KuczbKat 60*; *ModrzBaz 71v*; *NiemObr 154 (2)*; *GórnRozm F4v*; *PapUp Lv*; Była potym Radaz Krolem [...] opostępku przeciwo tym ktorzy są przy Maximilianie *ActReg 3 (8)*; *LatHar 709 (2)*; Przeciwo káplánowi nie przyimuy łkárgi: wyiáwłzy zá dwiemá ábo trzemá łwiadkám. *WujNT 1.Tim 5/19 (3)*; Piotr czynił przeciwo Máćieiowi Sędziému/ iż w łprawie/ ktorą przed nim miał/ niełprawiedliwe y złośliwe łkazanie przeciwo niemu vczynił *SarnStat 806 (51)*.

~ Z nadrzędnym rzeczownikiem osobowym (1): Bo ktorzy fię z niepráwých rodzą fynowie/ fą fwiadkowie niepráwości przeciwko rodzicom/ w zopytaniu swoim. *Leop Sap* 4/6. ~

W przeciwstawieniu: »za [kim] ... przeciwko« (1): zeznal że on [...] Iacuba ze Lwowa ku fałfchiwemu fzwyadectwv przeciwko fcheraphedinovi Thurkovi namowamy fwymy yeft przywyodl, powyadayacz mv bicz mala nyefkodliwa rzecz fzwyadectwo vidacz za krzełczyanynem przeczywko poganynovy. *LibMal* 1548/144.

Połączenie: »przeciw ... przeciwko« (1): *Praerogátiwy Szlácheckie* [...] w tych czterech rzeczach naznócznię fię pokázuią. Piérwřza, ze świádectwo fzlácheckie przeciw innym ftanóm przodek ma, á przeciwko niemu innych ftanów nie idą *SarnStat* 68.

αα. O akcie prawnym potępiającym (lub ostrzegającym) kogoś i zazwyczaj określającym też rodzaj kary (21) : Wielkie tedy przekłęctwo [...]/ záfłuzył/ który ták święty zwiázek [tj. jedność wiary] [...] tárga: á godźienby/ áby wřzyftki rzeczypořpolitę [...] tego práwá przeciwko niemu vzyli/ które ná rozfięwcę rořtyrku/ y fkażęcę rzeczypořpolitęy ieft pořtanowionę. *KochWr* 22; Státut nářz ná Séymie Piotrkowřkim roku Páńřkiego/ 1510. przeciwko mężobóycóm vczyniony/ ále potym zániechány/ [...] do mocy y władzęy piérwřzęy przywracamy *SarnStat* 607 (3).

Z nadrzędnym rzeczownikiem (13): *ComCrac* 14v; *OrzRozm* F4v marg; Od thego czáfu Cefarz onę okrutną vchwałę przeciwko Krzeřciánom [...] w niwecz obrocił/ y pokoy Krzeřciánom dał y przefpieczeńftwo. *BielKron* 288v; *OrzQuin* Aa3; NIewiem iesli práwo iákie ma być vřtáwione przeciwko ludziom proźnującym á leniwym/ ktorzifię namniey nieřtáráią o to/ żeby fię ábo Rzeczyřpolitey/ ábo ludziom przysłużyli. *ModrzBaz* 83 (2); Przeciwko łupieczóm ná woynie wiefřzē winy fą vřtáwionę. *SarnStat* 900; iz wřczął fię řzkodliwy zwyczaj/ że Mytnicy nie bącząc [!] ná przerzeczónę wolnořci Myt z řřláchty wyciągáć nieprzeřtáią: przeciwko którym około karánia nie było pořtanowienia pewnégo/ iákoby [lege: jako by] řřláchćic vćiřniony wźięćiem Mytá pořtěpowáć z Mytnikiem miał. Dla tego [...] vřtáwiamy [...] *SarnStat* 921 (7).

Połączenie: »przeciwko ... przeciwko ... przeciwko ... przeciwko ... na [kogo]« (1): 2. Práwá máią być řpifane przeciwko tym co láią/ řromocz y biją. 3. Przeciwko gwałtownikom/ cudzołożnikom/ y złodźieiom. 4. Tákcę przeciwko mężoboycam. 5. Przeciwko onym co przeciwko máieřtatowi wyřtěpuią. 6. Ná Lichwiarze/ y vrzędy łápáiące. *ModrzBaz* 77.

6. Wskazuje na obiekt krytyki i protestu, to, czego (rzadziej: kogo) się nie chce, co (kogo) się odrzuca, co się uznaje za niesłuszne; in *Mącz*, *Modrz*, *Cn*; *adversum Vulg*, *Cn*; *ad*, *super Vulg*; *contra JanStat* (252) : Przeciwko fáłecznemu ięzykowi prorok nářzeka *RejPs* 17 (2); [*Franciszek Spiera był przeciw odpustom*] Na ořtatek teřz/ był tamže oskarżon/ że i przeciwko inřzem wymyřłam ludzkim řmiele mowił i nauczał. *MurzHist* C2v; *MurzNT* 126; Iz gdy Cefarz pogáńřki Iulianus/ vřlyřzał flugę iednego mowiáć náprzeciwko temu kropieniu áłbo omywániu/ tedy go kazał wřdźić dla tego/ iz przeciwko tákowej Swiętořci mowił. *KrowObr* 72; *Leop Am* 7/16; *OrzList* g; [*Amos*] Prorokuie przeciwko czterzem niepráwořciám Dámářzku. *BibRadz Am* 1 arg (3); *OrzRozm* E2v (6); kthoremu [*Lutrowi*] gdy fię wiele rzeczy niepodobáło w nářzym Kořciele/ piřał y mowił przeciwko vřtháwam Papiřřkim ogromnie *BielKron* 290v (5); *GrzegRóżn* D2 (4); *Confutare alicuius scripta*, Piřáć przeciwko cziyemu piřániu y odpór vćzinić. *Mącz* 141c; *Coniicere maledicta in vitam alicuius*, Przeciwko dobremu

zachowaniu czyjemu mówić. *Mącz* 205c (7); *OrzQuin* I2v (4); Otoż przeciwko temu co sie dzieie za skazaniem natury nalezey/ od onego ielzcie iablká/ ktorego Adam niefortunnie skolztował/ trudno co mowić *GórnDworz* C6; ten niechay czeka takiey disputáciey/ gdzie żołnierzom będzie wolno vzywác swego naczynia [tj. *broní*]/ á vczonym przeciwko nim takież/ vřzy to ná oko/ iż zelázo wygra/ á kłięgi przegráią. *GórnDworz* G7v (13); CZáłow onych/ gdy sie iuz mnożyła liczbá zwolennikow náuki Páńskiey/ sftháło sie szemránie miedzy Greki przeciwko Zydom/ iż wdow ich nie dopufzczáli ku polpolithey službye miedzy sobą. *RejPos* 22; A gdy tho oni Doktorowie á oni Miřtrzowie zakonu řtárego widzyeli/ iż on żadnym řthanem nie gárdzi [...]: tedy szemráli przeciwko iemu/ iż to nie Meřfyař/ iż to musí być zwodnik ábo omylnik iáki. *RejPos* 324 (7); Nadtho przeciwko thym wymyřlonym duřzom tę wielką rzecz mamy/ iż nam piřmo okázuie skąd wierni powřthána wzbudzeni/ á o duřzach gđzieby były teras/ y skąd przyřć máią nie máią nic pewnego *Grzegřm* 13 (3); *BiałKat* 123 (5); Iż przeciwko prawdzie wymowki nie mářz. *RejZwierc* 44 (2); Bo tak Pan mowi: Nie czyn řobie obrázu żadnego/ ábyř gi miał chwálic [...]. Nic to tedy przeciwko nam/ ktorzy nie obrázy zá Bogi mamy/ ále przez nie vpomnieni Bogu řámemu/ álbo Swiętym iego cześc wyrządzamy. *WujJud* 46v; Tenże teř Apořtoř [řw. *Paweł*] zowie Dyabelřką náuká brákowánie y przebieránie pokármow. (-) Nic to przeciwko poltom y vřtáwam kořcielnym/ o przebierániu pokármow. *WujJud* 198 (9); *WujJudConf* 64v (2); *RejPosWstaw* [21³]v (4); *BiałKaz* D; á przetoř co v nich [*drugich*] cudnego widzá/ to řzpecá: co včřiwego/ to plugáwiá/ co pochwały godnego/ to gánią [...]. A ielliby kto/ chcąc řię przeciwiřć/ mowił przeciwko temu [*contradicat*]/ zá to máią že im krzywdę vczyniono. *ModrzBaz* 56v (3); *CzechEp* 254 (4); Szemráli Zydownie przeciwko niemu [*Jezusowi*] gniewáiąc řię/ iż Bogá zwał Oycem řwoim *NiemObr* 104; Było wiele ludźi zacnych y vczonych onych cřáłow/ ktorzy tę cřártowřką pychę w Papieřách Rzymřkich/ gánili/ y przeciwko iey piřáli *NiemObr* 154 (18); řámi przeciwko řobie [*teologowie protestanczy*]/ tak wiele/ tak wielkich/ tak długich kłięg piřzá/ že řię řprzykrzy/ tylko ich tytuły/ ořtrořci/ y bluřnierřtwá peřne/ cřytáć. *ReszPrz* 67 (3); *Bielřjem* 10; Nie wiem iżbyř co przeciwko práwu nářzemu mogli mowic řluřznego/ zewřząd ono chwálebne ielř/ y nie mářz w nim řábiryntu. *GórnRozm* D4v (3); ze Ian Zborowřty [ř] Kářtelan Gnieźnienski Prziwileiem Alexandra Krolá/ bronie chciá řpotwarzonich braciei ale [...] [*król*] nieprziáil obroni iego [...] Woyewoda Poznański [...] tile ile mogli y godzilomu sie przeciwko onemu gwaltowi řie opanowal [*lege*: oponowá] y rzek Krolowi oten Prziwilei Alexandrow abi go wcale [= *w całosci*] zachowal *PaprUp* I (3); A iż przeciwko pospolitemu ruszeniu chcieli się protestowac Sandomirřcy Posłowie [...] przywioldł ie do tego Marszáek Koronny, ze [...] tylko pocichu prostestowali się przed Krolem anie publice *ActReg* 74; *Phil* K3; Przeciwo błędowi pogánow y Sáduceuřzow, ktorzy przeli ciał zmártwychwřtánie, tu Páweł disputuie. *WujNT* 616 *marg* (5); *WysKaz* 24; řámi Kommiřsarze przedřię gránice kończyć y końác będą powinni/ niedbáiąc nic ná to: choćby [...] y ón który řie řkárzy o krzywdę gránic/ przeciwko temu mowił/ álbo ruřzał y ápellowáł *SarnStat* 841 (3); Was teř moi cnotliwi řłucháczé řákkáwi/ Ktorych tu me wierřzyki chwielecřká zábáwi. Odpuřćcie prořzę iż tu tak beřpiecznie piřzę/ Przeciwo temu co ia hayw od łudźi [ř] řlyřzę. *CzahTr* K2; [z jakim ja sumnieniem řłuřzyć mogli řwiátořćmi [= *sakramentami*] tym, ktorzy są zjewni odpornicy

Krystusewemu żywotu cnemu, ślachtetnemu, pobożnemu etc. przeciwko któremu się postawują na odpór złymi, nieślachtetnymi uczynkami, niewiarą *AktaSynod I 97*].

*Z nadrzędnym rzeczownikiem (21): KromRozm III P4; Ią tu [w mojej libraryjej, tj. bibliotece] rozlicznych ludzi przeciwko rozlicznym kácerzom piłmá OrzRozm P3v (2); GrzegRóżn M3v (2); Mącz 271b; OrzQuin Q2; Iam mnimał pánie Boiánowłki/ żeś W.M. z białemigłowámi chciał włtąpić w iednánie/ iż to chwilkę niebyło łtychác od w.m. bárzo włczypliwego łłowá przeciwko im GórnDworz Dd5; Przeciwno fáłelznikom/ á ludziom pyłznym y podłtepnym náuká piękna iż Pan wzgardza wyniołte myłli káżdego łercá pyłznego *RejPos 224 marg; WujJud 51; CzechEp 8; Nábierał X(iądz) K(anonik) z tego Ignácyułzá/ nie máło łentencyi przeciwko nam/ o łynu Bożym/ ktorzy łię my nie łękamy NiemObr 123 (3); ReszPrz 45; LatHar 115; Y więłze nád te [uczynki czynić będzie] [Ioann 14/12].) Chryłoftom S. w cáłych księgách przeciwko pogánom pokázuie/ iż łię to łpełnił nie tylko [...] w chułtkách Páwłowych/ ktorzy choroby były wzdrawiáne: ále też y w reliquiách y przy grobiech S. męczennikow *WujNT 365 (3); Przeciwno tym włzyłtkim Confęderáciám, záwłze protełtácię bywály niemáłe ná Séymiéch. SarnStat 115; niewinné ludzi práwuiący łie ofzukáwáli [niektórzy społród sprawuiących sądy] łumpty/ pracámi/ wydatki/ nakłády ich morduiąc niełpráwiedliwie: przeciwko ktorým rzeczom w królestwie náłzym wołánié powłtáło SarnStat 954.***

Z nadrzędnym przymiotnikiem lub zleksykalizowanym imiesłowem przymiotnikowym (2): Ten pśalm [48] ielł nádobny przeciwko łákomłtwu á doczełnemu náłłemu prácowániu [tj. trudowi podjętemu dla osiągnięcia dóbr doczesnych] *RejPs 72v; LubPs M.*

W przeciwstawieniu: »przeciwko ... przy [kim]« (1): Kto ná mię ták ielł łáłkaw/ y ná mé zdrowieł/ Ze łye przeciwko grzélznym przy mnie opowieł? *KochPs 142.*

Połączenie: »przeciw ... przeciwko« [szyk 2:1] (3): Gdyż ten Pśalm nie tylko przeciwko tym ktorzy nienawidzą prawdy Bożey ielł wáłnie połožony/ ále też y przeciw Turkowi okrutnemu *LubPs M; WujJud 195; ReszPrz 45.*

Zwrot: »być przeciwko [komu, czemu]« = *sprzeciwiać się czemuś, protestować, nie zgadzać się z czymś lub na coś; impedire, negare Mącz (13):* Więć [niektórzy] Euangeljá w ktorzy nic połwyi myłli nie naiduią/ bárzo nienawidzą/ i [...] Ią iei głownými nieprzyiacielmi [...] / choc zniáją że káżdy ktorzy tą łerdecznie przyimie wielką zniéi pociechę má [...] / Tyć Ią i dźił i záwłze były/ przeciwko práwdzie pańłkiei i tym ktorzy ią opowiedaią *MurzNT 116; BibRadz I 143c marg; Ioáchim Márgrábic y Hes w woyłce byli/ pátrzyli tylko ná łwoich łzkodę/ vrádzili tedy precz ciągnąc náyduiąc przyczyny iż zýmá záchodzi/ przeciwko themu był Wittellius ktorzy vpominał áby łobie łromoty nieczynili BielKron 315 (2); Negas tantam similitudinem in rerum natura esse, Ielłeł przeciwko temu áłbo przeciwiłł łie tákowemu przikłádu/ żeby to ná łwiece nie było. Mącz 353c (3); bym z onemi teraz mówił [...]: ktorzy oná ofłátnia bywa przy Wotowániu Conclufia/ Boday zábit kto przeciwko temu/ wtopię Kórd w niem łwóy do iedlec [to bym nic im nie odpowiał]. *OrzQuin F2v; Pan [Jezus] rzekł: iż ielł ten [tj. tym] kto łádzi/ kto ielł przeciwko práwdzye. RejPos 86; BiałKat 358v; Ktemu włzyłtkie okázyie/ [...] wymyłły/ którąkolwiek łubtelnościá wymyłłoneł/ [...] zádnému człówiekowi [...] / ktorzyby przeciwko náłżemu połtánowieni w cáłóści/ áłbo w częłści włtąpił/ áłbo przeciwko niemu był [...] / niechcemy**

bydź [= *aby były*] pomocné *SarnStat* 52 (2); Słyżę że corká moiá zá cię Zmowiona? (-) Chybábys ty był przeciwno temu. (-) Y owlzem chcę. (-) Iufzże mi dáć iá obiecuielz Zá żonę? (-) Obieciue *CiekPotr* 86.

α. *Użycia pośrednie między znaczeniem 6. a 10., wyrażające nie tylko sprzeciw wobec czegoś, ale też informację o zawartości treściowej danego fragmentu (znominalizowane konstrukcje z argumentów i marginesów) (75)*: Ewanyeliya [...] Ktorą nápiśał Máttheufz fwięty w xxj. położeniu swoim. Przeciwno trudnemu wyrozumieniu o vniżeniu człowieczeństwa Pánfkiego/ á pokorze iego. *RejPos* 1; Ewanyelia [...] ktorą nápiśał Máttheufz s. w viij. káp. Przeciwno vftáwam á ceremoniam zakonnym/ y iáko o nich rozumieć mamy. *RejPos* 44v; Ewanyelia [...] ktorą nápiśał Lukafz s. w xv. kapitule. Przeciwno wymyflaczom przeciw słowu Pánfkiemu. *RejPos* 165; Ewanyelia Niedzyele czternaſtey po Troycy fwiętey/ ktorą nápiśał Lukafz s. w xvij. kápitulum. Przeciwno złey wierze á niewdzyęczności ludzkiey. *RejPos* 211v; Ewanyelia ná dzień pogrzebu człowieká Krześciánfkiego/ ktorą nápiśał Ian s. w xj. kapityl [!]. Przeciwno ftráchowi śmierci/ y niepotrzebnemu śmutkowi. *RejPos* 352 (70); Roſpráwá czudna á tych czáfów bárzo potrzebna [...]. Przeciwno dziwnym opiniám ludzi dzifiefyfzych czáfów. *RejPosRozpr* b3; Ku czemu ſie nam też przytrefić mogą ſłowá Páwła s. ktore nápiśał do Ephezow w VI. kápi. Przeciwno niedbáłości rodzicow á niepoſłufzeńſtwu dzyatek. *RejPosWstaw* 41v (4).

a. *O akcie prawnym zabraniającym czegoś (7)*: áni ná Seymikach náſzych/ przeciwno rzeczám tym/ godzi ſye nam Artykułów dáwać: áni Poſtom náſzym przyſtoi ná wálnym Seymie/ co przeciwnego tym rzeczám gruntownym: tho ielſ/ przeciwno Króleſtwu/ Królowi/ Kápłanowi/ imieniem wſzey Korony Polfkiey ſprávowác *OrzQuin* Dv; A przeciwno Papiefkim pieniężnym Odpuſtom/ Miłóſciwym látom/ pokázuiemy on Dekret Piotrá ś. Pieniądze twoie niech zoſtáná z tobá ná zátrácenie/ iżeś dáry Boſkie zá pieniądze ſzácował *WujJudConf* 91v; Przeciwno pijánſtwu też cokolwiek niech będzie poſtánowiono *ModrzBaz* 82v.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (4): lex muneralis, Vftáwá przeciwno brániu dárów. *Mącz* 237c; Práwá przeciwno wſzelákim zbytkom. *ModrzBaz* 82v; POzwy potwárné bárzo ſie zábieżáły: przeciwno którym ácz ſá ftátutá/ á wſzáków była w tym wątpliwość: gdzieby takowe pozwy vznawáné bydź miáły. *SarnStat* 711 (2).

7. *Wskazuje na to, co zostało (lub ma być) naruszone, pogwałcone, zaprzeczone czyimś działaniem lub orzekaniem; contra Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; adversus Modrz, Vulg, JanStat, Cn; in Vulg, PolAnt, Cn; adversum Vulg, Mącz, Cn; praeter Mącz, coram PolAnt; in contrarium JanStat (400)*:

A. *W składni rzędu wyrazów oznaczających postępowanie łamiące nakazy i zakazy (77)*: Day taką boiazń [...] miły panie obłądliwem myſlam náſſem: abychmy vznawłſy zwierzchność twoię fwięta [...] nic nie wykraczali przeciwno woley twoiey *RejPs* 196 (3); A gdzieby tęn ktoby [...] opiſoval [= *zapisywał komuś*] a odbyval [= *pozbywał się*] imienia, miał zonę, tedy tę zonę będzie powinien [...] kv odſtápieni v iey oprawy przywiefcz [...]. A przeciwno takovem zapifom, oboviáfkám, zaftavám, ivz zadne mieyfzcze niebędzie zadnemv czlowieku ani procuratorovi ſie przeczivicz *ComCrac* 22; *MurzNT* 31; Bo tak ſie ftáło/ gdy ſynowie Iſráelſcy zgrzeſzyli przeciwno Pánu Bogu ſwemu [*Domino Deo*]/ ktory ie był wywiodł z ziemi Egiptſkiey [...]: á chwalili Bogi cudze. *Leop* 4.Reg 17/7 (7); izali

tęgo pozwałác mamy [...] / ábyfćie grzelzyli przeciwo Bogu názemu poymuiác żony obce? *BibRadz* 2.*Esdr* 13/27 (7); *Laedere maiestatem, Obrázić máyestat. Wykroczić przeciwo prawóm. Mącz* 205a (3); *GórnDworz* Hh7v; *RejPos* 33 (3); *BiałKat* 211 (2); Więc y ten też przeciwo Przykazaniu temu grzelzy/ ktory przysięgáiąc obiecuié sie cokolwiek wczynić/ gdyż wypełnić tego co przyrzekł niemyśli *KuczbKat* 290 (2); *WujJudConf* 63v; ludzye przeciwo Pánu Bogu y powinności fwey grzelżą *RejPosWstaw* [41²] (3); *BudBib Iudith* 5/15 (2); *BiałKaz* M4v; *ModrzBaz* 5; *WerGość* 210 (2); *GórnRozm* D; *ActReg* 17; Cifz [*eforowie w Sparcie*] iáko R. P. ípraw przyglądáli/ thák też y Krolá fámeo/ karząc go gdy w czym przeciwo práwu wykroczył. *Phil* Q; Z tych y wżyftkich infzych grzechow/ ktorem przeciwo P.Bogu y powołaniu memu Chrześciánfkiemu popełnił/ dáię fię winnym/ y ípowiádam fię *LatHar* 137 (2); *SarnStat* 52 (2); *SiebRozmysl* Cv.

Z nadrzędny m rzeczownikiem (16): KromRozm I H2; KromRozm III B; Salva lege, Króm nárufzenia álbo wykroczenia przeciwo ítátutóm. Mącz 366b; áno to dziwny Pan/ rowno sobie wázy kázde przelápyenie przeciwo sobye. *RejPos* 33; Wyliczenie krotkie grzechow przeciwo Dżieięćiorgu Przykazaniu Bożemu popełnionych. Przeciwo Pierwżemu. WYrzeczenie wiáry: ábo do Pogánftwá przyftánie. *LatHar* 113 (10); [*ktokolwiek*] chćiáby nieiákie niepoftulżeńftwá przeciwo práwu Polfkiemu pópolitemu [...] komu wyrządźác/ [...] tedy [...] *SarnStat* 119 [*idem*] 220. *Też Phil* L4 *cf O nakazach nieskodyfikowanych.*

Z nadrzędny m przymiotnikiem lub zleksykalizowanym imiesłowem przymiotnikowym (4): BibRadz *Gen* 13/13; Hic ego tuam humanitatem requiro, Tu mi íchodźi ná twoyey luckości álbo tu cie náyduyę być wykroczonego przeciwo ludzkości. *Mącz* 337b (2); wolno będzie wedle funnienienia Hetmánowi [...] ftużebné íwowlóné/ y wyftępné przeciwo powinności rycérzkiéy kárác. *SarnStat* 437.

a. *O nakazach nieskodyfikowanych, zazwyczaj wynikłych z własnego poczucia (9) :* tych ktorzy przeciwo funnieniu grzelzyli/ on dzień [*Sqdu Ostatecznego*] obiáwi. *GrzegRóżn* A3; tesseram hospitem confringere, Przeciwo záchowaniu cziyey znáyomości przyzáńi y towárziftwu wyftępic wykroczić. *Mącz* 451d (2); áby nigdy przeciwo poczćiwości nie wykroczyłá/ ftáráá fie wżelákim ípofobem o to *GórnDworz* Aa5v; *GórnRozm* H4v; zacnym ludziom potrzebá zázwże być wważnego baczienia y rozłádku/ áby nic przeciwo [...] ípráwiedliwości w rozłádzaniu káuz ludzkich nie wyftępowáli *Phil* L4; tego trzebá przelstrzegác/ áby dla podobánia komu przeciwo cnoćie/ á przyftoyności nic fię nie wyftępowáło. *KochCn* B3v.

Z nadrzędny m rzeczownikiem (2): KromRozm III B; Vitium, contrarium virtuti, Niecnotá/ wyftęp/ wykroczenie przeciwo cnoćie Mącz 499d.

B. *W znaczeniu niezależnym: wbrew czyjejś woli, czymś nakazom (264) :* pan moy kázal Váfzey C.M. powyedziecz, ysz przeczywko vmowye y przymyerzv ludzye Váfzey C.M. Tvrczy sthoyá s owczamy ízwoyemy y sbarany, y páfzłżá ye wzyemy K ye⁸⁰ M. *LibLeg* 7/9 (5); iz Przeciwo przysiędze náflley líftow y przivilieyow nycznych lamacz y odmieniacz niemozemí y niechczemy *ComCrac* 12; iz ktoby [...] nieftwóftne na rzekách hamowanie przeciwo volnofcziám poddanych náflých sliachtí Korony Polskiej wczyniel zeby zato káranie czirpial. *ComCrac* 13 (3); *MurzNT* 108v; Vczył Montanus/ iz wtore małżeńftwo yeft przeciwo bogu *KromRozm III* E2v (3); *Leop*

Ier 28/16; *OrzList* e; bo iefli że Krol przeciwko Przyśiędze fwey co Papięsthwu vczyni/ vpadkiem to fwym y Korony fwey pewnie płácić będzie. *OrzRozm* B3v (8); Bene volo ego illi facere, si tu non abnuis. P. nempe de tuo L. de meo, Iefli to nie yeft przeciwko tobie ya go chcę zápomoc P. Bá dobrze tilko z twego miefzká L. [L., P. = osoby dialogu] *Mącz* 245b; [Polacy] Niechcą inéy Wiáry [...]. Królá téz *Vniuerfitas* Polfka nie chce infzego [...]. A przeciwko themu iednoftáynemu/ wfzého narodu Polfkiego zwoleniu/ wyrwác fye kilkiem Ofób z Połłów/ y fprawowác ná Seymie [...] imieniem wfzého narodu Polfkiego to/ czego naród Polfki niechce [to *kaźni godne*] *OrzQuin* D (4); *RejPosWiecz*² 96; Luter [...] vczył o chrzcie y o infzych fwiátościách przeciwko náuce Chryftufá Páná y iego kościołá. *BiałKat* 248v; *GrzegŚm* 19 (5); Przetoż gánimy wfzyftkie niepotrzebne ludzkie przyfády/ á nawięcey to iż Papięz Kielich Pánfki ludowi krześciánfkiemu śmiał odiać przeciwko iáfney vftáwie Syná Bożego/ ktory powiedział: Piyćie z tego wfzyfcy. *WujJudConf* 177v; fkomność ábo mierność w káżdey rzeczy niech [żołnierze] záchowuią; nikogo niech niezbiją/ cudzych rzeczy niebiorą/ niech przeftawáią ná fwych zoldziech. Ktoby przeciwko temu co vczynił/ ten ábo niech będzie wedle wyftępkú karan: ábo [...] *ModrzBaz* 113v (2); Ale iż Bog będąc prawdziwy/ vczynił dofyc obietnicy fwey/ dawfzy páłterzá iedynego/ przedtym zdawná obiecánego: á onego dawfzy iuz koniec onym ftárym páłterzom vczynił [...]. A nie iefťze to o brzymfka [f] śmiałość przeciwko ták iáfney rzeczy/ chćieć przedfię ftánowić fobie páłterzá powfzechnego infzego? *CzechEp* 332; Winuie nas téz *X(iądz) K(anonik)* [...] zádawáiąc nam to: iákobyfmy/ y Bogá/ y wiárę: tákże y Chrzeft ieden/ przeciwko náuce Apoftolfkiey odmienić mieli. *NiemObr* 145; pánowie Rzymiánie [...] raz v Ruśi ochrzcżonych/ znowu chrzcćic [każq]/ co iż czynią przeciwko fwoim vftáwom/ y Kanonom [...] tedy fię muľzą zá nowochrzczenie ofędzić: ktorzy chrzeft ná chrzeft wnofzą. *NiemObr* 150 (5); *ArtKanc* F10v; *PaprUp* L2; myta, ktore przeciwko Vniefy biorą, takze y insze cła, y myta niezwykłe W W X Litewskim y wKoronie aby były zniesione. *ActReg* 42 (4); Przeciwko Przywileiowi niech zaden pozywan nie będzie. *SarnStat* 62; áby żaden pozwu nievczcziwego y fłów/ któręby czyiefy poczcziwości y dobręy fławie dotykác miály/ nápiłánych/ áni przed Máiefstatem Królá Ie⁸⁰ M. áni przed káżdy fąd Ziemfki álbo Grodzki wnośić [...] nie śmiał/ pod winą fiedzenia iedného tegodniá w wieży: która winá ma bydź od tych odnofzoná/ ktorzy przeciwko temu Dekretowi niniefzému przeciwnie czynić będą. *SarnStat* 141; A ktorzy z nich [*prostego stanu ludzi*] ná Bifkupftwá y Pręłatury fą podniefieni [...]: niech ná wysfze nie wftepuiá/ pod winą wieczného wywołánia [...] tych/ ktorzyby kuśili fie przeciwko tákowému porządku to czynić *SarnStat* 236; Teftámentá przeciwko temu Státutowi vczynioné nikkzemné fą. *SarnStat* 710 (47). [Cf téż **a.** »przeciwko sumnieniu« *SeklWyzn* 4v, *BielKron* 179 oraz **b.** *WujNT* 171.]

Z nadrzędnym rzeczownikiem (1): Kozacy téz [...] muśieliby zániechác plundrowánia/ przeciwko páktom/ miałt Tureckich *VotSzl* E4v.

W przeciwstawieniach: »na [co], [komu, tu: Bogu] ... przeciwko« (1:1): Izali my tego miłofnikiem Rzeczypośpolitey zwác będziemy? [...] ktory ná Exekucyą woła/ á przeciwko Exekucyey wfzytko fám czyni *OrzRozm* A3; A przetoż podłóżywfzy rozum fłowu Bożemu wierzmy Pánu Bogu/ á nie przeciwko Bogu. *GrzegRóżn* K3v.

Połączenia: »in (lat.) ... przeciwko« (1): zeHetman vitam ethonorem tak liberaliter obiecał in consulto Rege y przeciwko progrefsowi vczynionemu ktorego sam author był *ActReg* 78.

»przeciwko (... przeciwko) ... przeciw« (2): y kazáli łobie kart á dobrej gorzałki dáć [...]. Gołpodarż pomniąc ná Niedzielny zaránek [...] nie był rad takim gošćiom [...] / pilnie ie vpominał / powiádaiać / że tym czálem połżużyć im nie mógł w tym czego żądáli / gdyż to było przeciwko Pánu Bogu / przeciwko zákazaniu vrzędnemu / y przeciw połpolitemu poštánowieniu. *WerGośc* 229; Abowiem ciáło požáda przeciwko duchowi: á duch przeciw ciáłu. Bo to oboie łpołu fię łobie łprzeciwiáią: ábyšcie nie wřzytko co chcecie czynili. *WujNT Gal* 5/17 [*przekład tego samego tekstu GrzegŚm* 19, 32 *ogółem* 5 r.].

Gra słów wykorzystująca dwuznaczność przyimka „przeciwko” w znac. 2., tu: ‘komu, w kogo’ (w składni rzędu) – ‘wbrew komu’ (w składni przynależności) (1): Była záwřze Polłká łtałošćią wiáry / przeciwko Pánu Bogu łławną [...]. Ale gdyż iuż Polłká odmienia przeciwko Bogu łtárożytną wiáę łwá / łtrzeż tego Pánie Boże / áby [...] *OrzRozm* A3.

Wyrażenia przyimkowe: »przeciwko obietnicom [czyim], słowu [czyjemu]« = *adversus promissa Vulg* (2:1): żaden nam wierzyć niebędzie / iełli przeciwko náłzym obietnicom y Liłtom / dobrodźieiom náłzym to zálye pobierzemy / cołmy iem gdy dla nas gárdłowáli [= *narażali życie*] chćiwie / dawáli. *OrzRozm* P2; nie naydziełz tego w nich [*kronikach*] / áby kiedy Król który Polłki [...] dawłzy / y Prywileiem [...] potwiérdziwłzy / co komu zálye brał / przeciwko łłowu łwemu / y rzeczeniu Królewlkiému. *OrzQuin* B2v; *WujNT Gal* 3/21; [Abowiem on domi the pobudowawłchi, nie krzełczianłkimi liudźmy alie Zidowłkim narodem, one iełth ołładzil, i do dziłłieilłego dnia Zidi wnich chowa przecziwko obiethniczom łwoim, i przeciw przywileiowi krolia ie^{gō} My^{łoszi}, ktorem naimowanie domow Zidom frodze ie^{gō} K.M. zakazacz [...] raczil *ZapWpolActAdv* 1550 205/212v].

»przeciwko (jawnemu) Pismu (Św. a. Bożemu), słowu Bożemu (a. Pańskiemu)« (11:7): *KromRozm I* A4 (2); *MurzNT* 76 (2); Ná konyec przemogłby błáđ prawdę / á brony pyekyelne kołcyoł / przeciwko łłowu á obyetnicy páńłkyey. *KromRozm III* N4v (2); *GrzegRóżn* I3 (2); *RejPos* 305; Czyli łie w tym chcecie z Lutrem z Hufem / y z Donátyłtámi zgodzić / ktorzy trzymáli że tylko łámi dobrzy / álbo wybráni do Košćiołá należą. Przeciwko iáwnemu Piłmu Bożemu: gdzie Pan Chriłtus Krolełstwo niebiełkie powiáda być podobne niewodowi / ktory y złe y dobre ryby záwiera *WujJud* 130; *WujJudConf* 50v; *X(iądz) K(anonik)* mieyłce Páwłowe / wtorego liłtu / 5. rozdzia. Bog był w Chriłtušie / o troycy wykłáda: co nie tylko przeciwko wřzytkiemu piłmu ł. czyni / ále fię iáwnie łłowom páná Chriłtułowym łprzeciwiá. *NiemObr* 110; *LatHar* 331.

~ *W przeciwstawieniach:* »z Pisma (Świętego) (2), pismem bożym, wedle słowa bożego ... przeciwko pismu (bożemu) (a. słowu bożemu)« (4): Czo nieiełt vłstawiono łpiłma łwiętego ale przeciwko piłmv bozemv / to nieiełt łdvcha łwiętego. *SeklWyzn* a3; Bo gdy pátryárchá yełt [...] / tedy mu poddáni á połłuffni w rzeczach duchownych [...] być mamy [...]. (–) Mamy: Ale nye dáley yedno poki łye wedle łłowá bożego łpráwuye. Gdźye co przeciwko łłowu bożemu vłtáwya álbo rołkázuye / támełmy go nye winni łłuchác *KromRozm III* M; *BiałKat* 253v; to napirwey [*chcę*] pokázác / co piłmem Bożym pokázuią ze s poyřzodká łiebie [*król*] ma być obran. Przeciwko pismu Bożemu prozno by kto miał ták piłác iáko y mowić. *MycPrz* II B2v.

Szereg: »nad słowo boże ... przeciwko słowu bożemu« (1): ważą się wiele mowić/ y pić/ nie tylko nád łowo Boże/ ále y przeciwko łowu Bożemu *NiemObr* 98. ~

»przeciwko postanowieniu [czego a. czyjemu, w tym: Bożemu (1)]« (3): Potym Krol [*Salomon*] rzekł ku Abiáthárowi Kápłanowi/ Idź do Anáthoth do imięnia łwego/ ábowiemeś godzien łmierci. (*marg*) Przeto że myślił wczynić krolom Adoniałzá przeciwko woley y połtánowieniu Dawidowemu. (-) *BibRadz* 3.Reg 2/26; wymyśláią łámi łobie ine połtępki á ine wynáłáki łwiátá tego/ wedle myśli łwey/ przeciwko woley á łwiętemu połtánowieniu Páńłkiemu. *RejPos* 235v; *SarnStat* 297.

»przeciwko powinności« = *contra officium* *Mqcz* (2): Labefactare et pervertere, Pervertere officium, Przewrócić powinność/ to yeft skázić/ przeciwko powinności wczinić. *Mqcz* 488c (2).

»przeciwko prawu(-om) (bożemu a. przyrodzonemu), porządku (a. obyczajowi) prawa« = *contra ius* (*iura*) *JanStat*, *JanPrzyw*; *contra legem* *Modrz*; *contra iuris dispositionem* a. *ordinem* a. *rationem* *JanStat* (32:4): a tełtament ktorybi wczynil przed nami abo tez przed ktoremkolwiek ynłzem pravem abo łádem łwięłłkiem [...], takovy niema nicz ku duchownemv łádv naliezecz [...] chiba ięłliby czo Kółcziolowi (i to czobi przeciwko praww Ziemłkiemv niebelo), oddáno to na iego voli będzie do duchownego abo łwięłłkiego prawa pozivacz. *ComCrac* 21 (2); Gdyż ani boskiem [*prawem*], ani przyrodzonym, ani ziemskiem naszym koronnem tego uczynić nie mogą, jeśliżebyśmy my prze to uciśnieni być mieli, iżby IchM chcieli słuchać kogo inego, ktory by przeciwko prawu bożemu, przeciwko prawu przyrodzonemu, przeciwko prawu wszyłłkiego chrześciáństwa jem [...] tak niesłusznie, tak nieznośnie rozkazował. *Diar* 46; Krolu nie kaź mi nic przeciwko Páwu/ niewinienemci wiecey nic iedno Podymne/ woynę/ á Tytuł ná Pozwie *OrzRozm* L3v (2); *OrzQuin* C3 (2); *RejZwierc* 56; *WujJudConf* 19v (2); *RejPosWstaw* [41⁴]v; to trzeba vłtáwić/ áby nic przeciwko práwom niemogło być wažno/ áni łámo rofkazánie Krolewłkie. *ModrzBaz* 100v (2); *PaprUp* I3v; *ActReg* 41 (2); Bo ten przeciwko práwu czyni/ ktory łie tego dopułłcza/ częgo práwo zábrania *Phil* L (3); łkázuiemy [...] iż od tych czáłów Podkomorzowie [...] Roków gránicznych [...] łámi przez się zá łwym chceniem przeciwko porządku práwá/ nie máią przekłádać/ pod winá człtérnášcia grzywien *SarnStat* 463 [*idem* 936]; IZ ná niektórych mieyłłcách w Stárołtwách náłżych [...] zwyłłki byđż wpifowáne w księgi Grodzkie włzytki zapifý nierozdzielnie: y tákowe księgi [...] [*po łmierci lub odejściu starosty*] bywáią wnołzone ná mieyłłcá ołobné y [*poddani naszym*] niekiedy dla wielkięy płácęy wyciągánie zwyłłki ich nie otrzymawáć: co bywa przeciwko obyczáiwowi włzelkięgo práwá połpolitęgo/ y łpráwiedliwóci. Dla tego vłtáwiamy: áby [...] *SarnStat* 537 [*idem* 937] (15).

»przeciwko przykazaniu (bożemu)« (5): Iłz połzczenie łię wedłvk vłtawy Papielkei czáłow náfnaczonich ięłł [...] pełnienie przykazania bożęgo. Y tęmu niewierzę bo ych wymyłłony połł/ ięłł przeciwko przykazaniw bożemv. *SeklWyzn* a2; *SeklKat* F2; *MurzNT* 76; Ale coź o bogaczach onych rzeczemy/ ktorzy od tych co zápláćic niemogá/ cięłłzko rzecz poźyczáną wyciągáią? á przeciwko Bożemu Przykazániu tákie ciáże od nich biorá/ iákie im ku ciáłá ich obronie łá potrzebne. *KuczKat* 330; Bo ięłli to prawdá/ że tu Pan Bog włzelákich obrázow zákázuie: powiedzże mi czemu łam Pan Bog przeciwko Przykazániu łwemu kazał wczynić obrázy Cherubinow nád łkrzynią/ y obraz Węzá miedziánego? *WujJud* 46v.

»przeciwko rozkazaniu (bożemu a. Pańskiemu)« = *contra Dei iussum* *Modrz* (5): *RejAp* 74; *BiałKat* 63v; gdy Achánes lyn Zary/ przeciwko Bożemu rozkazaniu táiemnie pobrał był niektóre rzeczy obywatelów Ierichońfkich. [...] ták fię był Bog rozgniewał/ iż dopuścił y pozábiiáć Izráelity/ y woýfká [...] porázić *ModrzBaz* 143v; *SkarŻyw* 83; *NiemObr* 120.

»przeciwko (prawyj) wierze, wiary artykułowi« (4:1): *LibLeg* 8/132v; Wyáry my nye odstępuyemy [...]. Ale wállych mnińlych y popowfkich fnow y zabobonow/ á papyefkich wymyflow y báłwochwálftwá: ktore fą przeciwko wyerze y flowu Bożemu *KromRozm I* A4; *MurzHist* N2; koždy kácerz/ ktoryby przeciwko ftárożytney wierze Kroleřtwá POLfkiego/ inákłżá wiáre przyymował y trzymał/ y iá fołdrował/ áby thákowy [...] ná wieczne czáfy bezecnym człowiekiem był *OrzRozm* M4v; *RejPosWiecz*³ 96v.

»przeciwko wolej(-i), myśli« [zawsze: czyjej, w tym: Bożej a. Pańskiej (14)] = *contra voluntatem* *JanPrzyw* (18:1): STárałem fię zázwdy moy pánie wiedząc iż to przeciwko myfli [= woli] twoiey iest ábych nigdy nie miał myfli podniesionej á oczu wyfoko pátrzących *RejPs* 198; *LibLeg* 11/39v; Panie boże [...] wybii znás łakomřtvo prózná chfáłę/ řzkodliwé przyiacielřtwa i infzé rzeczy dlá ktorych niedbámy nic/ gdy nám káżá co przeciwko woléi pańskiéi czynic *MurzNT* 76 (4); *BibRadz I* 186b *marg*; grad iż iesth fám w łobie oziembły á řzkodliwy/ nic nam infzego nie známionuie iedno oziębłóć á řzkodliwoć fáłřzywey á wymyflney náuki przeciwko wolej/ wftáwam/ y rozkazaniu Páńfkemu ktora miała řzkodzić wřzytkim ludziom ná ziemi. *RejAp* 74; *RejPos* 213v (3); *BiałKat* 218v; *NiemObr* 121; IEfli fię którégokolwiek czáfu nam [...] przyda przez króleřtvo iecháć/ zřtępowánia żadnégo do Pánów/ Szláchy/ Rycérřtwá/ y ich ludu y kmieci/ nie będziemy czynić przeciwko ich woléy *SarnStat* 64 [*idem*] 884; [Racill w.M.knam piřfacz oznaymuyácz, ze tho iesth przeciwi mifřly a wolej w.m. Izbi kfziácz Staniřlaw, kaznodzieyá bicz v nafř myall. [...] Alie gdifch yuřch wiemy yřch tho iesth przeciwko wolej w.m. [...] czynycz nycz wthey rzeczy nyechczemy. *ZapWpolActCon* 1540 9/221v].

~ *W przeciwstawieniu*: »przeciwko wolej (Bożej) ... wedle wolej Bożej, wedle myśli swej« (2): czo: pierwey zlie czynil to iuż dobrze cziny nicprzeciwko/ ale wedle wolej Bożej. *SeklKat* X3v; *RejPos* 235v.

Połączenia: »mimo wolá ... przeciwko wolej« (1): Dżiwnym á niewymownym křtałem/ nie dzieie fię nic ná řwiecie mimo wolá Bożá/ chocia fię teź co dzieie przeciwko wolej iego. *WujJudConf* 65.

»przeciwko wolej ... nad wolá« (1): *Adversum animi sui sententiam*. Przeciwko řwoyey wolei/ nad wolá řwá. *Mqcz* 3c. ~

»przeciwko zakazaniu (boskiemu)« = *contra prohibitionem* *JanStat* (4): Stuprum, Wřzelákie nierządu płodzenie przeciwko zákazaniu á zakonowi boskiemu/ kurewřtvo/ nierząd/ nieczifřtóć. *Mqcz* 424a; *OrzQuin* X3; *WerGořc* 229; KV přeřřtrodze wielkich niebefpieczeńřw [...] zábraniamy: áby żaden z poddáných nářzych do Węgiery y do Sláfká z kupiámi/ ábo po kupié [...] ieźdźić [...] nie řmiał [...]: áni żadnému poddánému nářřemu liřřtów wolnořci przeciwko zákazaniu tákowému/ [...] dozwolimy *SarnStat* 1238.

»przeciwko zakonowi (bożemu a. boskiemu, a. Mojřeszowemu)« (5): *KromRozm III* F6; rzeķł Dawid do Ioábá/ áby mu dáł pocřet ludzi wřzytkich z narodu Iudá ná řpiřku zliczywřzy ie. Baczáć

Ioáb/ miał zá to iż czynił z wyfokiey myfli [= *pychy*]/ rzekł mu/ czemu to ma być/ gdyż to przeciwko zakonowi Moizéfzowemu? *BielKron* 73; *Mqcz* 424a; Drudzy [*baszowie w Turcji*] fą ktore zową Pefcherchady, ktorzy ná fprawach fadowych Rycyrfkich fiádaią/ [...] ci mogą odmienić fkazanie Celárskie/ iefliby co przeciwko ich zakonowi fkazał *BielSpr* 50v; Wyznawamy/ że Małżeńftwá máią być przyimowane y łączone fłufznie/ porządnie/ w boiázni Bożey/ nie przeciwko Zakonowi Bożemu álbo Práwam ktore zábraniáią niektorych ftopniow w małżeńftwie *WujJudConf* 211v.

α. *Wbrew nakazom nieskodyfikowanym, zazwyczaj wynikłym z własnego poczucia* (67) : nycz ffobye kvpomoczy bracz nymam atho wfythko czo bych kolwyek kv pomoczy bracz chczyal ze tho wfythko ma bycz przeczywko mey thczy hy wyerze. *MetrKor* 34/268 (4); Czart dowodzy Decretem Dawidowem/ przeciwko miłofierdziu jż wflytko przekliczy/ czo z Zakonu wytąpili. *RejKup* dd3; *OrzList* i3; Arcybifkup z Bifkupy fwemi/ wyfzłym nád Krolá w Polfzce będąc/ [...] vczynił przeciwko doftoieńftwu fwemu/ że fye przez Przyfięgę fwą podnożkiem ftał Krolewfkim *OrzRozm* K; A ták fiłá fie naiduie tych pánow/ ktorzy chcąc áby ie zá ludzkie miano/ wiele rzeczy czyniá przeciwko przyftoieńftwu *GórnDworz* li6 (3); *WujJud* 37v; Ale niechby iuz tá wolność wfzytkim wam zá rowno fłużyłá: Coż to tedy zá wolność będzie/ ktora ieft przeciwko fpolnego miefzkánia ftowárzyfzeniu [...] y przeciwko miłofci Chrześciójánfkiey [...]? *ModrzBaz* 141; Ale iż wypełnienie zakonu ieft miłofć/ [...] fłufznie fie ftáiie winien wfzytkiego ten/ ktory grzełzác fmiertelnie/ czyni co przeciwko tey miłofci ná ktorey wfzytko záwiłó. *WujNT* 790; iż w náfzym króleftwie przeciwko powadze y czci nigdy nienáruftonéy tegóz króleftwá náfzego/ [...] były chowane nieiákie złé zwyczáie *SarnStat* 953. [Cf też wyżej »przeciwko prawu« *Phil* L2.]

cum G (1): nygdifzmi [...] nyepriyafznyam prziczini nyedawaly. yeno gdi pan Voyewoda Valafky czo przeczywko przyazny náfchey y zachowanya Samfzyeczkyego poczadz chczyal thedifz mv thego za pomoczam bofkam bronily *LibLeg* 11/157v.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (1): *ArtKanc* A15 cf »przeciwko nadziei«.

Połączenia: »barziej przeciwko ... niż« (1): człówiekowi z wymą y fzkodą drugiego człówieká fwoy pożytek mnożyć: ieft to bárziej przeciwko przyrodzeniu/ niżli fmiereć/ niż vboftwo/ niż boleść *KlonWor ded* **3v.

»przeciwko przeciw« (1): [*kacyrzowie*] wfłczynáli to/ nye tylko iże by bifkup yeden nád drugim/ ále y nád inflymi kápłany żadney władzey nyemyał: co było nye tylko przeciwko pofpolitemu zwyczáyowi á záchowányu koſcyoła krzeſciójánfkyego/ ále y przeciw podányu ápoftolfkyemu/ y flowu bożemu *KromRozm III* Pv.

Wyrażenia przyimkowe: »przeciwko mnimaniu pofpolitemu« (1): Paradoxon, Co yeft przeciwko mnimánium pofpolitemu/ Co ofobliwego/ Nowego á rzadkiego yeft. *Mqcz* [95]b.

»przeciwko nadziei« (1): Grzech náfz nie zábronil/ bys [*Boże*] miłofciw nie był [...]: O dziwna miłofci przeciwko nádziei *ArtKanc* A15.

»przeciwko (jawnej) prawdzie (bożej a. Pisma Świętego)« = *contra apertam veritatem* *Modrz*; *adversus veritatem* *Vulg* (8): Niewierz ktoć powiada żeby prawdi miłofnikiem był, kto przeciwko iey nieczo czyni abo mowi *BielŻyw* 97; będąc [...] *procuratore*^m [...] rozlicznemi i nowými obyczaiami a zdradami v fadow rzeczy fprawowál/ dobre a fprawiedliwe Caufy chytro przewracaiać/ i przeciwko

wiadomyi a iaŃny práwdzie/ mocnie a vpornie  toiać *MurzHist* L4; *GrzegRóżn* Fv;   niechay ktho/ iáko chce iaŃn  pr wdę powie/ tedy oni k zdemu  por trzymaią/   przeciwko práwdzie mowi  *GórnDworz* K7; *ModrzBaz* 30; *CzechEp* *2v; *Paprup* I4v; nie chlubcieŃz Ńie  ni k amaycie przeciwko práwdzie. *WujNT Iac* 3/14.

»przeciwko przyrodzeniu, naturze« = *contra naturam* *Modrz, Vulg, JanStat* (9:2): iŃ ma być Dworz nin/  ni názbyt wielki/  ni názbyt mały/ bo więc oboynu temu dziwiui  Ńie ludzie/ proŃto iáko/ kiedy Ńie co przeciwko przyrodzeniu dziwno vrodzi *GórnDworz* E;  bowiem Ńadna rzecz niemoŃze Ńie przyzwyczaić do tego/ co ieŃt przeciwko iey przyrodzeniu *GórnDworz* Ff2; A trudno tego Pánu z bronić maŃz: z  Ńłowem iego przeciwko n thurze  tawa  ye z chleb  ci o *BialKat* 338v (2); *KuczbKat* 90; *ModrzBaz* 141; *SarnStat* 591; *KlonWor ded* **3v.

~ *W przeciwstawieniu*: »z przyrodzenia ... przeciwko przyrodzeniu« (1): Abowiem ieŃliŃ ty ieŃt wycięty z oliwy z przyrodzenia p nney/   przeciwko przyrodzeniu ieŃteŃ wŃzczepion w práwá oliw : i koŃ dáleko więcey ci ktorzy   według przyrodzenia/ b d  w w aŃn  oliw  wŃzczepieni? *WujNT Rom* 11/24.

Szeregi: »opak a przeciwko naturze« (1): *Delphinum sylvis appingit fluctibus aprum, [...] Delphina* Wpofrzod   w y borów/ wieprz  w pofrzod morskich wód maluyefz/ to yeŃt/ opak   prze ywo naturze y záchowaniu poŃpolitemu co wczynaŃz. *Mącz* 81b.

»nad przyrodzenie swoje albo przeciwko przyrodzeniu« (1): *Invita Mynerva aliquid facere aut dicere, N d przyrodzenie Ńwoye álbo przeciwko przyrodzeniu. Mącz* 173d. ~

»przeciwko rozumowi« = *contra rationem* *JanStat* (6): mnie Ńie to zda być przeciwko rozumowi/ chceć/  by [...] wŃytki dobre przymioty/ z  nic nie  tały *GórnDworz* D3v; iáko kiedy by Dokthorowie wielk  pilnoŃci  telko Ńie tego  amego vczyli/  by mogli piegi s thwarzy [...] zegnać/   tego Ńeby Ńie nie vczyli/ iáko vleczyć [...] ine ci Ńzkie choroby: co iáko by było przeciwko rozumowi/ k zdy to  n dnie obaczyć moŃze. *GórnDworz* ffv (3); Nie rozumieyŃe teŃ/  by pr wic  BoŃa mi    ie roŃci g c iáko r k  człowiecza/ Bo być KriŃtus roŃci g c mi  r k  Ńw  od niebá  Ń do piek  / wedle cz owieczeniŃthw  Ńwego/ tedy by to było monŃtrum ábo iáki dziw przeciwko rozumowi ludzkiemu. *RejPos* 78; Bo gdy k amŃtwo dla tego k amŃtwem y nieprawd  ieŃt/ iŃ ie przeciwko myŃli [= *wiedzy*] y rozumowi mowimy/ (in cŃzey wiedzac y rozumieiac) tedy c to i wna rzecz ieŃt/ iŃ (kto co tákiego twierdzi) ten k ama y krzywo przyŃiega. *KuczbKat* 290; PRzydawa Ńie to/ iŃ gdy niektórzy o nieiákie złe vczynki/ álbo wyŃt pki przed nas [...] bywaią wyzw ni/ tedy  llegui  [...]: iŃ z  w adz  y roŃkaz ni m Ńwych Pánów/ álbo prze oŃonych tákowych złych rzeczy y wyŃt pk w dopuŃcili Ńie: y było to niektórych cz  w przeciwko rozumowi chowano: iŃ t kowi z oczyncy przez tákowe mi now nie od kaŃni bywali wyŃwobodzeni. *SarnStat* 580.

»przeciwko sprawiedliwosci« = *praeter aequum* *Mącz*; *contra aequitatem a. iustitiam, contra iustitiae et aequitatis rationem* *JanStat* (11): [*Gdyby*] Ńtryovie abo opiekvnovie ymienie opiek  trzymay cz wmalych ich [*dzieci*] liecziech ono ymienie ym przedali a oddaliby przecziwo pr w y Ńprawiedliwoczi ich takove dzieci gdyby kvliatom przyŃly vrząd powinien będzie onem ŃprawiedliwocŃz vczynicz *ComCrac* 19v; *Leop Iob* 8/3; Iniuste, NiepoboŃnie s krziwd  przeciwko Ńprawiedliwosci. *Mącz* 179b; [*niektórzy*] wiele przeciwko práwu y Ńprawiedliwosci czyni /   i wne

złości pomnażają/ gdy tym pochlebiają/ któreby zwirzchnością swą karać a hamować mieli. *RejPosWstaw* [41⁴]v; wstawiamy [...]: aby żaden przeciwko sprawiedliwości y postanowieniu Statutów/ tak w rzeczach przedaynych [...]/ iako też y w rzemieślnich/ y płacę rzemieślnikom nie był wciśnion. *SarnStat* 297 (6).

~ Szereg: »przeciwko sprawiedliwości albo nad sprawiedliwość« (1): Praeter aequum, Przeciwko sprawiedliwości albo nad sprawiedliwość. *Mącz* 319b. ~

»przeciwko sumnieniu« = *contra animi sententiam* *Modrz*; *contra conscientiam* *JanStat* (12): Ta iest Summa krotko opisana tych przyiąg/ naktore mię iawnie przimwżano/ ktore mi się widziały y wydzą być przeciwko Panu bogu y sumnieniu memu *SeklWyzn* 4v; *KromRozm I* H2; *MurzHist* L4; *MurzNT* 76; *KromRozm III* B; Cefarz Konstantynopolki widząc krolestwo Egipskie być w słabych rękach [...]/ naprawił Almeryka krola/ aby on złamawży przymierze ktore miał s Sultanem/ Egipt pod swą moc podbił/ co tho wždy było przeciwko sumnieniu y wgodam. *BielKron* 179; *OrzQuin* G4; MA sie też wyfrzegąc dobry Obywateľ pochlebtwa/ [...] bo co kto mowi przeciwko wmyłowi [= przekonaniu] y sumnieniu swemu/ tho bez chytróci y zdrady być nie może. *Phil* G3; aby [sędziowie] w rozumieniu y czynieniu skazania [...]/ sławy swęj nie zapamiętali/ y aby przenaszłdownicy czci swęj przeciwko swemu sumnieniu y sprawiedliwości dla łalki albo szczęścia czyiego nic nie czynili ku wblizeniu tronie. *SarnStat* 159 [*idem* (2)] (3).

~ Szereg: »fałszywie a przeciwko sumnieniu« (1): Lecż karać winą tego/ ktoby się domagał takiey [...] przysięgi [...]/ niegodzi się: chyba by się to potym iasnie okazało/ że fałszywie a przeciwko sumnieniu swemu [*falso et contra animi sententiam*] przysięgł. *ModrzBaz* 87. ~

»przeciwko (pospolitemu a. staradawnemu) zwyczajowi, obyczajowi« = *contra consuetudinem(-es)* *Vulg*, *JanStat*; *contra consuetudinis dispositionem* *JanStat* (7:1): iż na żadnego człowyeka [...] wykładzycie piłmá iadzić syc nyemamy/ zwłafczá gđzycie kto co przeciwko zwyczajowi a rozumyenyu kołcyoła S. rozumycie *KromRozm III* Iv (2); *Leop Ez* 16/34; Tedy ten Król/ któryby był od kogo infzego/ a niżeli od Rzymfkiego Káplana Koronowany/ był by przeciwko Prawu/ y przeciwko zwyczajowi Królestwa Polkiego Królem Koronowanym? *OrzQuin* V4v; IZ za niedbalością y niepilnością Sędzi częstokroć sie trafia/ iż skazania przeciwko Prawu y zwyczajowi bywają czynione przez nie *SarnStat* 807 [*idem* 810] (3).

~ W przeciwstawieniu: »przeciwko obyczajowi ... z obyczaju« (1): Item Posłowie ziem Mazoweczkich thes iedno obcziazliwosc [..] przeth nami przekladali iz starosthowie nasi [...] przeciwko stharadawnemu obiczaiowi w ziemiach mazoweczkich zachowanemu. Ludzie a Cmieczie slachcie z ich wsi do miasth bierzą i do wssi krolewskich rancza a s sthara dawnego obiczaiu bilo to zachowano iz slachta z miasth a Dzierzaw krolewskich nigdi do siebie ludzi a kmieczy (krolewskich) nieranczili *ZapWar* 1545 nr 2646. ~

a. *Inaczej niż ktoś twierdzi, wbrew czyjejs opinii; na dowód, że ktoś nie ma racji* (54) : *LibLeg* 6/115v; *KrowObr* 55v; ktory [Zwingliusz] iawnie lgał przeciwko świadectwu swemu. Abowiem/ mówiąc nad chlebem słowá Pańskie: To iesth ciało moje/ niecnotliwą gębą swą/ nie ciałem/ ale znakiem ciała Krythufowego názwał. *OrzList* b2v; A przeto ten srzodek nálasł [szatan] ku obaleniu iednego Boga prawdziwego/ y iego też iednorodzonego Syna/ z iednym Duchem S. zmyfliwży po Trzech Bogow

przeciwko Krześciaństwu. *GrzegRóżn Fv*; Tákże ono mieyfce [*Gen 18/2*]/ Trzech widział Abráhám/ Kálwin przeciwko Oycom powieda/ że Kryštus z Aniołmi był widzian *GrzegRóżn I3 (7)*; *KuczKat 75*; wczyl tam Páweł fwięty Tytułá/ y kázdego wiernego Pásterzá w ofobie iego/ áby prawdziwie dobre wczynki ludzynom zálecał. A to przeciwko tym/ ktorzy fie próżno wiara á nabożeństvem chełpili. *RejPosWstaw 21v*; [*Niektórzy uczeni Żydzi mówili o Jezusie*] wiemy: że ten człowiek grześnik iest/ á Bog grześnego nie wyflucha. [...] Przeciwko którym niewiáftá profta/ wyznawa Chrifá Páná/ bydź człowiekiem dobrim/ Świętym/ á zátym ták Pánu Bogu miłym/ że oco by iedno iego prosił/ wżyftkoby otrzymał *BiałKaz C4v (3)*; *CzechEp 93*; iż w tym Bábilonie Rzymkim nic/ áni ná Bogá/ áni ná Doktory kiedy co dobrze mówią/ áni ná Concilia/ kiedy kędy przeciwko nim co ftánowią/ áni ná ofátetek ná fwoie włafne kanony/ kiedy fię im w czym fprzeciwiáią żadnego baczenia nie máfz *NiemObr 54*; ftárfzy Bifkupowie Rzymscy/ poftánowali tho przeciwko Cypryanowi/ kthory fię im w tym fprzeciwiá/ áby Chrzeft/ przez naywiętfze Heretyki odpráwowány [...] wáżny był/ kto regoby Kátolicy/ nigdy odnáwiác nie mieli *NiemObr 149 (3)*; *LatHar 371*; [*św. Jan mówi*]: Iż przykazania iego [*Jezusa*] nie fá ciężkie. Profto przeciwko Niewiernikom dżiśieyftym ktorzy mówią/ iż nie tylko fá ciężkie/ ále y ku záchowaniu niepodobne. *WujNT 48*; *Dopusćcie oboygu społu rość [Matth 13/30]*.) Oto zli y dobrzy poľpołu fá w iednym kościele. Co iest nie tylko przeciwko ftárym Haeretykom ále y przeciwko dżiśieyftym Ewángelikom/ ktorzy mówią/ iż zli nie fá w kościele/ iedno fámi dobrzy. *WujNT 57*; Tákżeć haeretycy y nie znáią piłmá/ ktore wykłádáią przeciwko wżemu rozumieniu kościołá powżeznego y wżyftkich Oycom ftárych. *WujNT 171 (6)*; Zyd przeciwko Krześciańinowi [*który złożył skargę*] przyśięze, iż niewiedziá, áby základ był krádziony, álbo gwałtem wzięty, gdy iemu był záftáwian. *SarnStat 251*.

Z nadrzędnym rzeczownikiem (2): Abowiem nie máią [*heretycy*] iedno te dwa árgumenty przeciwko nam. Ieden z nich: Iż kto przyznawa Czyściec/ ten czyni krzywdę krwi Páná Chryftufowey. [...] Drugi zálię/ iż o Czyścu nic nie náyduiemy w piłmie S. *WysKaz 32 (2)*.

Z nadrzędnym przymiotnikiem (1): [*św. Paweł pisze, że został posłany przez Chrystusa, aby oznajmił*] ktory [= *jaki*] iest Chrifus [...]. Y cóż może być iáśnieyftego przeciwko tey przewrotności Rzymkiey/ Bog wżezchmogący fwoie chwálebne táiemnice/ hoynie wżyftkim oznajmić chce. A Mátká Rzymka z fwoimi táiemnicámi do kátá *NiemObr 87*.

W przeciwstawieniu: »za [*kim*] ... przeciwko« [*szyk 4:1*] (5): Ale oni rzeká/ my mowiemy rozeznánie [= *av 'w sposób rozróżniający'*] ábo rozdzielnie/ gdy mowiemy o Bogu y o Pośrzedniku do niego [...]. Wízakoż [...] ten ich fortel Sofiftycki/ nie przeciwko nam ále zá námi iest *GrzegRóżn C*; *SarnUzn Fv*; *WujNT przedm 8 (3)*.

Zwroty: »być przeciwko [*komu, czemu*]« [*w tym: z elipsą „być” (2)*] = o tekście i poglądach, czasem działaniach: nie zgadzać się z czyimiś poglądami, czasem – działaniami [*szyk zmienny*] (17): [*Paweł i Barnabasz*] nye podeymowáli fye fámi fwá wołá kázác [...] / áliżby od przełożonych drugich ná to ofobliwye wybráni á pośłáni byli. Co yeft przeciwko tym/ ktorzy zá nálfych czáfow zoftawlfy [!] kápłany [...] / fámi fye wkázaneye y ine fpráwy á poľlugi koścyelne wcyepyáją. *KromRozm III I6*; *BiałKat 303v*; Iefzcze w tey rzeczy fentencyá Auguřtyná ś. przyjmuiemy [...]. Niemieymy tákowego nabożeńftwá w fobie/ ábyfmy ludzká robotę [*tj. obrazy, czyli malowidła i rzeźby*] chwálić mieli

[...] (-) Y to nieprzeciwko nam. Bo Auguſtyń ſ. o białwániech Pogáńſkich mowi *WujJud* 51v; Dármo ſie wy ſ. Hieronymem ſzczyćicie/ który iáwnie ieſt przeciwko wam/ iáko ſie przed tym okazało. *WujJud* 154 (5); *BiałKaz* D; Kátolicy dla tego nie vfáią piſmu ſwiętemu/ iż ich zmyſlone nabożeńſtwa/ y zabobonow wymyſłow ludzkich/ nie potwierdza: Owſzem przeciwko nim ieſt/ y onych ſię wyſtrzegáć każe *NiemObr* 79; iż Haeretykowie ták wiele dbáią ná text Graecki iáko y ná Láćinſki/ gdy ieſt przeciwko im: poniewaſz ták niewſtydliwie ſmieią iáńnemu ſłowu Bożemu fałſze przypifowáć/ á zá tym wſzytko piſmo w wątpliwoſć przywozić. *WujNT* 43; *Po wſzytkich narodziech* [*Luc* 24/27].) Pokázuie im z piſmá [...] co o koſciele iego opowiedziano było: iż ſię miał począć od Ieruzálem/ y miał ſię rozſzerzyć [...] po wſzytkich krainách [...]. A toć ieſt przeciwko wſzytkim haeretykom y odſzczepieńcom: ktorzy nowe zbory/ ná ofobnych mieyſcách/ y w krainách pewnych záczynáią *WujNT* 297; *Abowiem ia wziąłem od Páná* [1.*Cor* 11/23].) Wſzytká tá rzecz o naſwiętzym Sákrámenćie/ ieſt przeciwko tym/ ktorzy go niegodnie wſywuáią *WujNT* 607 (8).

»przeciwko [czemu] być« = *mieć odmienny pogląd* [*szyk zmienny*] (3): videtur Epicurus de iis non magnopere pugnare, Epicurus ſie zda nie bárzo być przeciwko temu. *Mącz* 330b; Niedźiw tedy było/ że ten [*król Zygmunt Stary*] który o ludźioch y páńſtwách ſwoich zázwdy rádźił/ poſtronnych páńſtw namniey nieprágnął. Záſię przeciwko temu ieſt ich wiele [*Contra sunt multi*]/ ktorzy prágną zacnych á wielkich tytułow: ktorzy nie dla wielkich ſpraw/ ále [...] dla okázowánia krolowáć chcą *ModrzBaz* 107; *NiemObr* 55.

Wyrażenie: »sam przeciwko sobie« = *zaprzeczając własnym poglądom* (1): *Niech każdy ma swoją żonę* [1.*Cor* 7/2].) Nie rzekł [*Jezus*]: Niech każdy żonę poymie który iey nie ma: iáko dziś odſzczepieńcy obłędnie wykłádáią (Boby był ſam przeciwko ſobie/ mowiąc troſzkę niſzej: Aby nie ſzukał żony ten/ który iey nie ma) Ale każe/ áby żonáty miał żonę ſwoię/ áby iey nie opuſzczał *WujNT* 594.

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko zdaniu [czyjemu]« (1): Kálwin ieſzcze przeciwko zdaniu onych ſtárych oycow/ y ſam ſobie ſię przeciwiaáiąc/ powieda iż w Bożey Iſtnoſći ieſt nieiáka roſnoſć ábo rozdział *GrzegRóżn* 12v.

b. *Niezgodnie ze znaczeniem* (4) : Figura apud Grammaticos, Nowe wſywuánie yednego ſłowá álbo teſz cáley ſentencye przećywko wláſnemu [= *właściwemu*] á wziętemu wſiwániu. *Mącz* 127b; Niektorzy tedy/ ktorzy ty mieyſcá piſmá ſwiętego przeciwko wláſnemu wyrozumieniu wywráćáią/ ſługom tákowym równą moc s Pánem Kryſtuſem przywáſzczáć ſmieią *RejPosRozpr* b4; Acz wiem że Papieżnicy/ przypifuią to [*niepokalane poczęcie*] pánnie Máryey [...]. Ale iáko to wyznawáią przeciwko prawdzie wſzytkiego piſmá ſ. ták y ſámi ſię w tym nie zgadzáią/ o co nie máły ſpor z ſobą wiedli *NiemObr* 121; Wſzyſcyć haeretycy piſmo ſwięte Kátholickie czytáią: y nie prze co innego ſá haeretykámi/ iedno że ie nie dobrze rozumieáiąc/ fałſzne ſwe zdánia przeciwko iego prawdzie vpornie trzymáią. *WujNT* ktv.

c. *Niezgodnie z dokumentem (o innym dokumencie)* (2) : Izali my tego miłofníkiem Rzeczypoſpolitey zwáć będzíemy? [...] który iedną ręką Statut Krolowi Polſkiemu wkázuie/ á drugą ręką rzeczy te dla ktorych Státut ieſt wczynion/ z Polſki wymietuie? [...] który [...] nowe Zakony/ nowe Wiáry/ nowe Wſtáwy/ przeciwko Státutowi Koronnemu ſwowlonie ſtánowiąc? *OrzRozm* A3.

Zwrot: »być przeciwko [czemu]« = *pozostawać w sprzeczności z czymś (1)*: *Confligunt et colliduntur leges, Ieden státut yest przeciwko drugiemu. Są łobie przeciwni. Mącz 182c.*

8. *Wskazuje na odbiorcę wypowiedzi ustnej lub pisemnej, często krytycznej: do kogo, do czego, komu; contra Vulg, JanStat, Cn; in PolAnt, Mącz, Cn; super Vulg, PolAnt; ad PolAnt; adversum, adversus Cn (20)*: *Dano thedy znác Lábánowi trzeciego dnia/ że vćiekál Iakob. On wziąwłfy brácią fwoię/ gonił gi [...]. Ale widziál weśnie Páná mowiácego łobie/ Wárny byś co przykro nie mowił przeciwko Iakobowi. Leop Gen 31/24 (2); Y nápominałes ie [Izraelitów] [...] á nie chćieli słuchác. A wżákożes im ty folgował przez wiele lat/ oświádczáiac fię przeciwko nim Duchem twym przez Proroki twoie BibRadz 2.Esdr 9/30 [idem BudBib]; Synu człowieczy/ obroć twarz fwą przeciw fynom Ammonowym/ á prorokuy przeciwko im. A powiedz fynom Ammonowym/ Słuchayćie słowá Páná Bogá BibRadz Ez 25/2; ale wam dáiemy przyczynę ábyście fię chlubili z nas/ żebyście mieli co rzec przeciwko tym kthorzy z oblicza chwały szukáią/ á nie z łercá. BibRadz 2.Cor 5/12 (5); ktego [pana Mikołaja Sieniawskiego] niech Krol Pozwem przed fye ná Seym pozowie/ áby on z imienia iemu dánego Krolowi zstąpił/ á to co wziął od Krolá áby záfy wroćił. Stánie Woiewodá/ y odpowiedác przeciwko Instigatorowi będzie OrzRozm R3; Dicere inclementer vel acerbe in aliquem, Srodze/ Surowie á yádownicie przeciwko komu rzec spráwować. Mącz 86b; Mussare, Szemrác/ Odwárkác/ Wárkotác przeciwko kómu. Mącz 239d; RejPos 338; BudBib 2.Esdr 9/30 (2); CzechRozm 66; Pomordowály/ iędze niecnotliwé/ Męże włásćiwé [= *prawowitych*]. Iedná z nich wierna łóžu małżeńfkiému/ Przeciwko oycu krzywoprzyśiężnému [periurum In parentem, Horacy, Carmina III, 11, w. 33]/ Zacnie skłámála: pánná czći beż koncá KochPieś 50; y nákyryli go [Jezusa]/ y bili oblicze iego/ y pytáli go/ mowiác: Prorokuy/ kto iest/ ktery cię vderzył? y innych wiele słow/ bluźniác/ mowili przeciwko iemu. LatHar 721.*

Z nadrzędnym rzeczownikiem (3): *Contumeliosae in aliquem literae, Liśt przeciwko komu pełen yádu potwarzy/ gniewu y złey woley. Mącz 64b; Y dla tego nam ty hiŃtorie spráw iego [Jezusa] fwiętych łá ná piśmie zořtáwiony/ ábychmy fie cieřzyli o wyśłuchániu nářzym w przygodách á v vpadkoch nářzych á iżbychmy teř wmieli záchowác przeciwko niemu křtháł próřby nářzey RejPos 45v; Tego dowodu Zbáwiciel nář vřywał/ kiedy przeciwko Sáduceufom gadánie czyniác/ z nieśmiertelnořci duřz/ cíál zmartwychwřtánie pokazał. KuczKat 90; [Alić otho mąż Boży przyřsedł z Iudá z poruczeńřtwem Bořym do Bethel/ gdy iestřce Ieroboám řtháł przy ołtarzu [...]/ y záwoáł przeciwko ołtarzowi [...]: Ołtarzu/ ołtarzu [...]: Oto fie národzi řyn z domu Dáwidowego [...]/ ten będzie ná thobie offiárowáł kápłany Bálwáńskie Leop 3.Reg 13/2].*

α. *Wskazuje na partnera w dyskusji (1)*: *iákoř nie bárzo dawnych czáłow/ Ioachimus Abbas/ przeciwko Lombárdowi diřputuiác/ okázował to Papieřnikom/ iż nie troycę ále czworcę wyznawáią NiemObr 141.*

9. *Wskazuje na tekst, będący przedmiotem odpowiedzi, zwłaszcza polemicznej (lub braku odpowiedzi): na co, w odpowiedzi na co; contra Modrz; ad JanStat (9)*: *Luter im [zwolennikom jego nauki] nierádził ręki wznocić przeciw řtářzym řwoim/ dowodzác im piśmem fwięthym v Moizęřzá y innym/ y nápiřał o thym kfiářki/ oni przeciwko temu zářię mowili/ yř práwo kářde moře panu odeprzeć/ Luter ná tho niezwaláł y rozradzáł/ oni powiádáli ták/ yř Ewángelia praw żadnych řwieckich nie káři áni tráci*

BielKron 210; Ty łam bluźnić Bogá nie przełtawáľ/ Arcybiskup cię zá to nie klnie/ Król cię nie karze/ Vrzędowie wšyľcy/ máli y wielcy/ vmilkli przeciwo bluźniérłtwu twemu: á nie mušilš že ty przeto bes wšelákiéy nádźieie miłóšierđzia Božégo [...]: nádźiwáć łye pewnégo vpadku dułžnégo y cíelefnégo łwego? *OrzQuin* Z; iž/ niewiedząc ia/ co Dworzáninowi vmieć/ y czynić przyłthoi/ podobno wšyťko będe kładł opák/ á taką rzeczą poprawdzie/ może biełiáda [= *rozmowa*] być/ bo przeciwo mey powiešci/ łatwie káždy naydzie czo mowić *GórnDworz* C8; á cóš thež w.m. o pięknošci powiedział/ iákoby miáła być promieniem dobroci Božey/ á kthemu záwdy dobra/ ia thego nie baczę/ y owšzem przeciwo temu powiedzieć to mogę/ žem wiele pięknych białychgłow bárzo złych/ hárdych/ y gniewliwych widział *GórnDworz* L14 (3); Aleby łnadž kto rzekł przeciwo tym łłowom [*že dusze zmarłych pomagają ludziom*] [...]/ iž tám iuž żadny nie słtápi z niebá/ á s piekła tež iuž nie poidzie do niebá. *RejPos* 164; Powieda pirwey Piotr/ iáko wielką krzywdę wzięł od Páwła/ y w kłáda winę nań. zášię przeciwo temu Páweł powieda/ že niemnieyłzá také od Piotrá krzywdę wzięł/ y nań wšyťkę winę zgania *ModrzBaz* 64v; A pińania controwerłiiey [= *zeznania stron procesowych*] iuž teraz ten porządek trzymáią, Act zápiławšy, pozew miáłto propolitiiey áktykuią: potym [...] liťty dowodné przed łádem rzędem kłáda; dopiéro co łtroná pozwána przeciwo temu mówiła y replikowála, dołtátecznie wpiluią *SarnStat* 1300.

W charakterystycznych połączeniach: przeciwo [czemu] mowić (2), (od)powiedzieć (powiedać) (3), rzec.

[*Z nadrzędnym rzeczownikiem: (nagł)* Replica Iana laszkawskiego przeczywko Controuersij thy (-) Sthąnawšy szlyachethni Ian Lałkowlki zdrugei łthroni thak powyedział Panye myly Burgrabia [...] *ZapWpolKość* 1549 9/172.]

Zwrot: »przeciwo skardze stanąć« = stawić się przed sądem, by odpowiedzieć na zarzuty powoda (1): rołkázuiemy: ábyš przed námi/ ábo náłzym vrzędem Grodzkim N. w poniedziátek po święcie N. ná zamku N. przeciwo łkárdze N. oblicznie łtánął [*ad instantiam et instigationem ... compareas JanStat* 433]: y ná žáłoby przerzeczonégo N. [...] odpowiađał. *SarnStat* 532.

10. Wskazuje na treść wypowiedzi, zwłaszcza krytycznej: o kimś, o czymś, na czyjś temat, co do kogoś lub czegoś (12) : Abowiem łprzećiwncy tak mowili przeciwo mnie/ á ci ktorzy łtrzegli ná dułżę moię/ vczynili ráde łpołeczną/ mowiać: Iužci iełt opułzczon od Bogá *LubPs* A3; *Leop* 3.Reg 13/32 (2); Y Nápiłš Aniołowi [= *zwierzchnikowi*] košcióła ktory iełt w Sárdžiech [...]: Wiem vczynki twoie/ iž iełt łława že żywiełš/ áleš vmarł. (*marg*) [...] A thu mowi przeciwo wšzem obłudnym/ ktorzy łię thák łpráwuia iákoby ich Bog niewidział/ y myłli ich nie był łwiádom. (-) *BibRadz Apoc* 3/1 (2); Bárzo łye nam ty ięzyki džiš w Polšce rozbiegáły/ á tež džiš nie vłłyłzyłš nic innego przeciwo Przełožonym/ iedno złodźieie á zdryyce. *OrzRozm* K2v; *BiałKat* 190v *marg*; [*Chrystusa*] nie kłádziemy/ w pocžet łudzi grzełšnych [...]/ ná co gdyby przećiwncy náłzy pámiętáli/ nigdy by onych łłow Ieremiałšá Proroká: (Przekłety ktory vfa w człowieku rć.) nam przed oczy nie wyrzucáli: áni by w ieden pocžet kłádl/ Chriłtułá páná/ [...] z Fáraonem złołliwym Krolem Egipłłkim/ przeciwo ktoremu/ ty łłowá Prorok wymowił. *NiemObr* 118 (2).

Z nadrzędnym rzeczownikiem (1): Náuká piękna przeciwo mocy czártá łprołnego/ ktory iełt možny zwycięłca á Hetman łwátá [!] tego. *RejPos* 76v *marg*.

Połączenie: »przeciwno ... o [czym]« (1): Ono też mąćstwo iest bårzo pełne niepobożności/ kiedy kto przeciwno Wierze albo też o wierze mówiąć/ kłamstwo powieć. *KuczbaKat* 340.

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwno sobie« = *wzajemnie o sobie, każdy z dwóch na temat drugiego* (1): Co ielli grzeźą ći/ ktorzi zmyślają czego niemają [...] / coź oni/ ktorzi fałzywie winę fwoię na drugiego wkładają/ grzech do grzechu przymnażająć? co fię iednąk o iednym ze dwu rozumieć mußi/ gdy przeciwno powieści przeciwno sobie twierdzą [*contrariis narrationibus utuntur*]. *ModrzBaz* 64v. *Cf* *znac.* 6.a. *Granica między znac.* 6., 8., 10., a także 5. *nie zawsze jest ostra, zwłaszcza gdy „przeciwno” łączy się z verba dicendi.*

11. Na przeszkodzie, przeszkadzając czemuś (1) :

Zwrot: »być przeciwno [czemu]« = *stać na przeszkodzie do osiągnięcia czegoś, utrudniać osiągnięcie czegoś:* Tego w piśmie nieślęcham: abyć fye świętym módlieć miał: a tak proźę ćie/ okaż mi to: abyć to rozumiał/ y wiedział: ielli to nie iest przeciwno zbawieniu moiemu. *BiałKat* 151.

12. W porównaniu z kimś lub czymś; prae PolAnt, Mącz; ad, cum Mącz (33) : Pokładali nadzieję wielką wtobie [Boże] oycowie nąfły [...]. A nigdy niebyli za wstydzeni ilekroć zupełną wiarą wołali ktobie y owśsem nąwśfytkiem bywali wyfluchani. Iedno iż ia owśsem przeciwno iem zdam iie sobie być więcey robakiem niżli człowiekiem *RejPs* 31; Y coź iest drzewo mąćice winney przeciwno innym drzewam/ albo latorońka między drzewy leśnymi? *BibRadz Ez* 15/2; przodkowie nąfły [...] takąową nam Rzeczpośpolitą w Polfzce zbudowali/ że przeciwno rzeczy nąfzey pośpolitey iie Pąńftwá/ y Kroleśtwá/ tyrannides/ y niewoľftwá iawné fą *OrzRozm D2; Mącz* 3b; *RejAp* 46 (3); widziála mi iie ona pirwfa boleść iako nic/ przeciwno tey wtorey *Górndworz* C5v; bo then cżas [tj. młodość] iesth iako wiofna [...]; owa Ray iie widzi/ przeciwno inemu cżafu. *Górndworz* H6; onę rzecz/ takim ią fobie w głowie vprządł/ a vformował/ iż potym gdym ią vżrzał/ dáleko mi iie podleyfza zdála/ niżem ia mnimał [...]/ chocia fámá w sobie ona rzecz/ była dziwnie ofobna: iednąk przeciwno oney niewidomey rzeczy/ kthorąm ia był fobie zmyślił/ nic nie byłá. *Górndworz* M6v; iż pan Boiánowfki vniósł iie w tym/ powiećiąć/ iakoby biaległowy/ miály być nayniedośkonálfe źwirzethá/ y máley/ albo żadney/ doftoiności/ przeciwno doftoyności męfzczyńfkiey *Górndworz* V2 (7); Ale iż [czart] przeciwno fprawiedliwemu proftak iest/ bo s prawdą nic nie vmie/ ale ząwždy krąży a ząbiega iakoby fałzem a nieprawdą/ a potwarzą winił fprawiedliwego *RejPos* 23v; ale onego wiecznego żywotá fwego/ y onych takich rofkoľzy/ przeciwno ktorym popioł a błoto fą rofkoľzy fwiátá te^{go}/ odfępujemy a odbiegamy dla tego krociuchnego [...] żywotá nędznego náfzego. *RejPos* 315v (6); Przeciwno ktorym [archaniolom i aniolom] wśyfcy krolowie ziemfcy fą iako proch a muchy *RejZwierc* 69; Iakiekolwiek tedy vmárły Pan náfz [Zygmunt August] miał do siebie winy. Pamięćay kto ie wnim chczefz ftophować/ [...] że wśyfcy [...] grzeľzimy fpytay oká twego niemają li w nim bierzmná/ przeciwno prochu temu/ ktorzy w Pánie gánifz *BiałKaz* K2v; Iż czegołkolwiek potrzebá/ człowiekowi Bożemu/ ku prawdziwey dofkonáłości [...]/ to wśytko w piśmie świętym znajdzie. Połozże przeciwno te^{mv} mowę [...] X*(iędza)* P*(owodowskiego)* ktorzy piśmu świętemu w tym przygáne dáie iż żaden z piśmá świętego fámego bez trądyciy/ y náuki kościelnych/ w wierze vpewnion być nie może. *NiemObr* 74.

Z nadrzędnym przymiotnikiem (9): *RejPs* 38v; podobno Sztánkár w rozmowie Przemysłkiew náfzey/ indzie mierzył á indzie łtrzelał: y podobno náuczeńłzy Medyator náfz przeciwko Sztánkárovemu Medyatorowi *OrzList* g4v; Prae praepositio [...]. Aliquando comparationem inducit. Prae nobis beatus videris, Widziłz fie być fzczełliwem przeciwko nam. *Mącz* 316c; bo byś chciał zrownąć kłięgi dekretálkie/ Konciliyłkie/ Sinodálkie s łtarym á z nowym Zakonem/ to iełt/ z Biblią łwięta/ tedyby ią máłuczkiemi kłiáłzkámi przeciwko tám tym przezwać mogli/ gdyżby fie thám thy ledwe ná formáńłki woz włóżyć mogli. *RejAp* 88v; Są ielzłcze drugie białegłowy potwornieyłze/ ktore dowiodłzy tego chytrołciá łwoiá/ iż káżdi z ich łług/ ma zá to/ że on łam w miłóści płuży: fieiá dopiero miedzy nimi zazdrołł/ iednemu przy drugim więłszá łáłkę pokázuiác [...]. Ale y to ielzłcze v drugich białychgłow máła pociechá [*iron.*] przeciwko tey/ do kthorey teraz idę. *GórnDworz* Dd3v; [*Bez aniołów stróžów*] nigdyby żadna godziná człowiekowi nędznemu bełpieczna nie byłá/ gdyż on iełt łłáby á mdły przeciwko ták łrogiemu á ták mocnemu walecznikowi á łpreciwnikowi [!] łwoiemu [*tj. czartowi*]. *RejPos* 331; Spártá miáłtho nie bárzo ozdobne przeciwko innym miáłtom *RejZwierc* 172; ták rádżę koźdemu łtrzeż więc tego ráczy. Byś łobie lekce nie kładł ták nieprzyaciéłá [...]. Dokąd go nie baczyłz. Powážay go łobie [...]. Leć gdy mu w zęby weyźrzyłz ná ten czás mnieyłzego/ Miey go przeciwko łobie zá rownieyłzego. *CzahTr* I3 (2).

Między dwiema formami tego samego rzeczownika (1): Si causa cum causa contenderet, Gdyby rzecz przeciwko rzeczy vważył. *Mącz* 444c.

13. Odpowiednio, stosownie, proporcjonalnie do czegoś (3) : Sesquialtera proportio, Półtorne przyrownanie/ to yełt gdzie yedná część połowicá [*lege*: połowicá] więłsza yełt niżli druga/ yáko trzi przeciwko dwiemá. *Mącz* 389d; Oliádłóść też miáłtá daćie ná pięć tyłięcy w łzerz/ á ná dłużá dwádziełciá y pięć tyłięcy/ przeciwko [*contra*] mieyłcu oddzielonemu áby byłó łwięthym włzytkiemu domowi Izráelłkiemu. *BibRadz Ez* 45/6.

Wyrażenie: »w mierze przeciwko mierze« = *sprawiedliwie* (1): W mierze przeciwko mierze [*in mensura contra mensuram*] gđj odrzucona będzie/ będziełz iá łądził *Leop Is* 27/8.

14. W przeciwieństwie, w opozycji do czegoś; w odróżnieniu od czegoś; *contra* *Mącz*, *Modrz* (12) : Abowiem [...]/ łtrocha dobrych mułsięm do nieba iłł/ nie zwielką hordá ani bogáczmi [...] ani zmędrkami te⁸⁰ łwiata [...] ale zubogiemy apołtoły/ i kłórzy ich chcá náładowáć/ złudźmi przed łwiátem wzgardzonęmi i łzalonęmi kłórych oné⁸⁰ czáfu trołzka byłá przeciwko wielkołci złych łudźi niełzliczonyi *MurzNT* 28v; Oto łtan Duchowny ginie/ álbo iuż zgináł: tylko łtan ieden łwiecki zołłanie/ kthory y łwieckim łtanem zwány być niemoże/ gdyż niema przeciwko łobie łtanu Duchownego/ przeciwko ktoremu łtanem łwieckim wezwány iełt/ bo Duchowny á łwiecki łtan *correlatiua sunt* *OrzRozm* K2; Superi, łwierchni bogowie kłórzy zwłáłczá nád námi łá yáko niebiescy przeciwko ziemskim/ á ziemscy przeciwko piekielnym. *Mącz* 434b; MOgłáć łye Wenus kocháć tu w vrodźie łwoiéy: Ale [...] z tobá nigdy nie zrównáłá [...]. Iż onéy Iowiłz łłuzył/ Bóg rzekomo z niebá/ Zrówna y ten [*który tobie będzie łłuzył*] z Iowiłzem ták iáko potrzebá: Iego iż Bogiem zwano/ ielzłcze máłó ná tym: Przeciwo Iowiłzowi trzymáłbych iá zá tym. *PudłFr* 40.

Zwrot: »(prawie [= *całkiem*]) przeciwko być« = *pozostawać w (całkowitej) sprzeczności, stanowić (całkowi)te przeciwieństwo* (2): *Ex diametro pugnare, Prawie przeciwko być/ nic poźpolitego [= wspólnego] nie mieć/ Nic lie nietráfiać áni rymowác. Mącz 84d* (2).

Wyrażenie: »samy przeciwko sobie« = *o dwu rzeczach, sprawach: sprzeczne z sobą, przeciwstawne; nie dające się z sobą pogodzić* (1): *Repugnant haec inter se, Ti rzeczy fą fąmy przeciwko łobie. Mącz 330c.*

Wyrażenie przyimkowe: »przeciwko temu« = *na odwrót, odwrotnie* (4): *Contra, quando est Adverbium significat vicissim, Zásię/ Przećywko temu. Mącz 64a; Bo á ktořz niewie/ że kowal ábo inřzy rzemieřnik vżywa nacźynia řwego wedle woli řwey/ tym řpořobem/ iż ieřliby rzemieřnik nic nieczynił/ tedy y nacźynie proznuie? á zásię przeciwko temu [*contra*]/ ći ktorzi řami nieumieią nic/ ázaż nieráďřzey bywáią nacźyniem tych/ od ktorzych bywáią rządzeni? *ModrzBaz 45v*; bęďącym wniebezpieczeńřtwie rátkunku gdy moźeřz nie dáć wodźie [*lege*: w wodzie] tonących ná morzu nierátowác/ nęďzami ludźkiami oczý řwe pářć/ nieieřt rzecz ćłowiecza. Zásię przeciwko temu/ roznice vgáďzác/ przyiąźni řtánowić/ řercá ludźkie do miłóći á řprzyiąźney chęći przywodźić [...]/ áza to nie nawięcey ludźkoći iednego ku drugiemu prziftoi? *ModrzBaz 67* (3).*

15. Wskazuje na partnera umowy (5) :

a. Transakcji finansowej (majątkowej) (2) : *Aby kasdi wiedzial ysch yego krolewska myloscz [...] kladzie zaklath trzidziesci thisięci zlothich mocza a pravem svem krolewskiem przeczivko wielmosnemv panv Stanislavy odrovazovi voyevodzie podolskiemv hy przeczivko wielmosney panyey annye voyevodziney podolskiey malzoncze yego a by volno pvsczily yego krolewskiey mylosczy wsisthko tho hymyeny korvny polskiey ktore przeczeczona pany anna voyevodzina podolska do czaschv w malzenstwowsczia [*lege*: w małżeństwo ścia] złasky iego k.mylosczy pozwała [*lege*: pożywała, tj. użytkowała] *ZapWar 1536 nr 2492.**

b. Zakładu o to, po czyjej stronie jest racja lub przewaga (3) : *Rownieć ia to ták czynię: iáko gdyby řye przeciwko Niemcom zákládał/ że Hozyus/ Kromer/ Málcher/ Orzechowřki/ lepiej po Polřku mowią/ niż Niemcy przychodniowie Krákwřczy *OrzList i2*; Dare pignus cum aliquo, Pořáďzić co przeciwko komu/ záłóźić lie o co s kim. *Mącz 299b* (2).*

16. Jeźeli chodzi o coś, odnośnie do czegoś; w sprawie czegoś; in Mącz; contra JanStat (3) : *Item czo ssye thycze okolo Ruchomego myedzy braczyą tho yesth vyslугy Gotharhovey y Pawlowey thak ssye vgodzily przeczivko themu yz [...] wzięcz ma pan Stanyslaw oth bracziey swey polovyczą zassyewku s ych częśczi oyczysthych. *ZapWar 1550 nr 2666.**

Z nadrzędnym rzeczownikiem (2): *Litteris tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi, Dobrzem z tego liřtu wyrozumiał/ yego chuć przeciwko nářzemu przywróćeniu z wywołania. *Mącz 423c*; którzyby nápominańia/ kłátwy/ prokurácię/ řequeřtrácię przeciwko opátrzeniu/ które lie sřtály przez Vrzędniki kościelńe/ o niezápłacenie penřiy [...]/ którąkolwiek mocą dáné przyięliby/ [...] tácy winóm opifánym niech bęďą podlegli *SarnStat 194.**

17. Ze względu na kogoś; dla kogoś; komuś (5) :

a. Wskazuje osobę, której się wyświadcza (wyświadczyło) coś dobrego (też przen w odniesieniu do Boga) (4) : *bo iuź przeciwko tákiemu pánu [*dobremu i sprawiedliwemu*] nic nie ciężko/ á wřzytko miłó*

vczynić. *RejZwierc* 46; Stroycie pokutę s pirwŹyich obłędliwosci fwoich/ á gotuycie drogę przeciŹwko [= dla] Pánu fŹwemu/ ábowiem iuŹ fie wam przybliŹa kroleŹtwo BoŹe. *RejPos* 12; pars aduersa pieniedzmi sypała, atu Hetman Kurcyc się [= oszczędzac] nie mogł y rachował mi zawiedzenie swoje ztym opowiedzeniem, niebedzieli przeciŹwko niemu podpomozenia. WKM Źe za te prace, y słuŹbyswoie, dozawiedzenia wielkiego przydzie; SnadŹ [!] iuŹ to WKM oznaimił y Vkazował rationes podpomozenia swego. *ActReg* 96; Nie odwłaczać [*lege*: odwłacza-ć] Pan obietnice fwoiey iáko niektorzy mnimáią: ále ćierpliwie czeka dla was (*marg*) przeciŹwko nam. (-)/niechcąc áby ktorzy zginęli/ ále Źeby fie wŹyŹy do pokuty náwrocili. *WujNT* [813] *marg*.

b. *Wskazuje osobę, której się wyrządziło coś złego (1)*: yefly ze syenko zafluzil yaką kazn przeczywko panv woyewodzie tedj mam za tho ze bedzie karan wzyemy C y:M. za tho. *LibLeg* 10/154v.

18. *W zamian (1)* :

Wyrażenie przyimkowe: »przeciŹwko temu« (1): [*Przyrodnie rodzeństwo pana Bieniasza zawarło z nim kontrakt*] IŹz mu chcą to [*oddane w zastaw*] imienie omienione wyfwbodzić [...] obiecuiąc fpokoiną IntromiŹsią czałem wiekuiŹtym y potomkom iego [...] PrzeciŹwko themu pán Bieniafz podliefki brath ich przyrodny odstępuie wmlým [*lege*: Małym] Podliefiu braći fwey przerzeczony OiczyŹtego y Maćierzystego takze i spadku po nieboszcze sistrze swey Annie, kcŹemu na przyŹly Święthy Michal obiecuiie y przyrzeka [...] poloŹyć Sto złotych licŹby y Monethy Polskiej *ZapKoŹcier* 1580/13v.

**** Bez wystarczającego kontekstu (4)** : Adversus et adversum praepositio. PrzeciŹwko. *Mącz* 3c; Contra, Praepositio accusativo casui serviens, Przeczywko/ Náprzecyw. *Mącz* 64a (3); Gegen vber. PrzeciŹwko. Contra. E regione. Per adversum. Fronte sub adversa. *Calag* 222a.

II. *Przysłówek [w tym: w funkcji przestrzennej (14)] (17)* :

1. O obiektach nieruchomych (gdy brak ruchu lub ruch jest nieistotny): po drugiej, przeciwnej stronie kogoś lub czegoś na wprost niego (9) : Oppositus, Záládzony/ przeciŹwko poáladzony. *Mącz* 311c; Altroversum – Przecziwko, Z drugiej ftrony. *Calep* 57a; Contrapositus – Przecziwko poŹstawiony. *Calep* 254a; chciałbym domku do wodek [...]: táŹe teŹ viridarzá [...]. PrzeciŹw temu wŹytkiemu/ niechby ftanáł Źwierzyniec láfu práwie cudnego: ćiemny/ Źielony/ ćichy [...]: lás lipowy przeciŹwko: táŹe zaráz páŹieká. *GostGospPon* 170.

a. W obu obiektach można wyróżnić stronę frontową: przodem ku sobie nawzajem (3) : á kiedy przyŹedł ná onę ftronę/ gdzye przeciŹwko fortá byłá/ wbił gwoŹdŹ w mur *Górndworz* T7.

α. O ludziach: z zamiarem wyrządzenia krzywdy (2) : Obsistere alicui obviam, PrzeciŹwko fie komu ftáwić. *Mącz* 397a; Obsto, Contra sto/ Impedio/ obsum/ repugno. – ZaŹtawiam fie, przekazam, przecziwko ftoię. *Calep* [718]a.

b. Tylko jeden z obiektów ma stronę przednią (lub dla drugiego jest to w danej chwili nieistotne) (2) : [Tufmy do Tureckiego Źzpitalá záiecháli/ przeciŹwko byłá Źkáłá nie niŹka/ á ná niey byłá wybita doliná grániáŹta *BusLic* 20.]

α. *O ludziach (2)* :

αα. *O dwu grupach ludzkich (1)* :

W połączeniu z innym określeniem miejsca (1): A (ták) ízłaftá obá [*Elias i Elizeusz*]. Zás pięcdziefiát mężow z fynow prorockich ízli/ y ftánęli przeciwko [*e regione*] zdaleká/ á oni obá ftánęli nád Iordanem. *BudBib* 4.Reg 2/7.

ββ. O ludziach i innym obiekcie (1) : [*Jezus*] poftał dwu vczniow fwoich/ mowiąc: Idźcie do miáfteczka ktore ieft przeciwko [*quod contra est*]: do ktorego wízedfzy/ naydziecie ośle wwiązáne *WujNT Luc* 19/30.

c. Żaden z obiektów nie ma wyróżnionej strony przedniej (lub nie jest to istotne) (1) : [*Spytko z Melsztyna*] przeciwko gdzie Nida w Wiłtę wpada/ począł fię z woyfkiem obozem otoczywác y okopywác *StryjKron* 587.

2. O obiektach poruszających się: przodem w kierunku kogoś lub czegoś, ku komuś lub czemuś (też przen, o listach: do kogoś) (6) : Fac ut mihi tuae literae volent obviae Chciey vczinić áby mi twoye listy skokiem przeciwko wyfzły. *Mącz* 492c (2); Contravenio, Ex adverso occurro, adversor, contra pugno – Ide przeciwko, zachodze. *Calep* 254a; Obviam, contra viam. – Przecziwko, nadrogę. *Calep* [720]a.

a. Aby walczyć zbrojnie (2) : Occurrit ex adverso instructa acies Vízikowány huff przibiezał przećywko *Mącz* 74d; Sin autem ingredienti cum armata multitudine obvius fuerit, Yelli wynidzie przeciwko s bronną ręką. *Mącz* 492c.

** Bez wystarczającego kontekstu (2) : E regione tanquam adverbium ponitur in oratione, Ná przeciwko/ Przecziwko. *Mącz* 349d; Exadversum, Ex opposito, eregione. – Przecziwko. *Calep* 380b.

*** Bez wystarczającego kontekstu (3) : Contra – Przecziwko, na przeciw. *Calep* 253b; Erga – Przecziwko. *Calep* 371a; Versus – Przecziwko. *Calep* 1115a.

Cf **NAPRZECIWKO, PRZECIW, PRZECIWKOĆ, Z PRZECIWKA**